ŞARKIŞLA

TARİHİ OLAYLAR
ve
HALK KÜLTÜRÜ

DERLEYEN: Deniz Karakurt

Nisan - 2022

YÖREYE TARİHTE VERİLEN İSİMLER

Roma İmparatorluğu döneminde "Malandara" veya "Marandara" isimlerine rastlanmaktadır. Bizans dönemindeki adının "Tenos" olduğu bilinmektedir. (Daha sonradan ayrılarak ilçe olan Altınyayla'nın önceki adı "Tonus" olarak kayıtlarda yer alır. Günümüzde de halk arasında Altınyayla ilçesinin diğer adı olarak da kullanılmaya devam etmektedir.) Türklerin Anadolu'ya yerleşmesinin ardından yöreye "Gedük" adı verilmiştir. Şarkışla'nın da üzerinde bulunduğu geniş alana bugün de "Gedik Ovası" denilmektedir.

Şehirkışla

Osmanlı döneminde "Şehr-i Kışla" (kışla kenti) tamlamasına da rastlanmaktadır. 18. yüzyıldan itibaren söyleyiş kolaylığına uygun olarak "Şehirkışla" biçimini aldığı görülmektedir. Bu kelime zamanla dönüşerek "Şarkışla" söyleyişi ortaya çıkmıştır. Şarkışla isminin nereden geldiği konusunda çeşitli başka varsayımlar da bulunmaktadır. Bir söylentiye göre Timur istilası döneminde Yıldırım Beyazıt'ın bölgeyi askerleri için kışla olarak kullandığı anlatılmaktadır. Başka bir rivayet ise IV. Murat'ın 17. yüzyılda İran üzerine yaptığı Bağdat Seferi esnasında bu bölgenin askerî kışla olarak kullanıldığına dairdir. Eski Türkçe'ye Farsça'dan geçmiş olan ve şehir anlamına gelen "Şar" ve "Kışla" sözcüklerinin birleşmesinden oluştuğu düşünülmektedir. Diğer bir olasılık ise ilk kısmın "Şark" (doğu) kelimesi olduğudur. Bu takdirde bileşik kelime "doğu kışlası" anlamı taşımaktadır.

Şarbey Efsanesi

Şarkışla'nın adının "Şarbey" adlı efsanevi bir kişiden kaynaklandığına dair bir bilgi 1975 yılında ilçeye çok yakın bir konumda bulunan merkez köylerden birisi olan Cemel köyünde derlenmiş Kızyandı Efsanesi'nde verilmektedir. Turna Dağı'nın adının da kızı Durna'dan dolayı verildiği anlatılmaktadır.

TARİHÇE

İlçe çevresinde yapılan arkeolojik araştırmalarda Eti, Roma, Selçuklu ve Osmanlı devletlerinin izine rastlanmaktadır. Şarkışla ilçesinin milattan önce 3000 yıllarından itibaren bir yerleşim merkezi olduğu bilinmektedir. İlçe merkezine 5 km uzaklıktaki Döllük köyünün ilçe sınırlarına yakın bir yöresinde 1940 yılında bulunan, MÖ 2000 yıllarına ait olduğu kabul edilen heykelin varlığı bu tarihi doğrulamaktadır. Heykel tunçtan yapılmış olup 12 cm boyundadır. Hâlen Ankara Arkeoloji ve Etnografya Müzesinde muhafaza edilmektedir. Ayrıca yine Şarkışla yöresinden elde edilen "Hitit Tören Baltası" önemli bir tarihî eser olarak literatüre geçmiştir. Bronzdan yapılmış olan eser MÖ 1400-1100 arasına tarihlenmektedir.

Sırasıyla Hattilerin, Hititlerin, Etilerin, Perslerin ve Roma krallığının yönetiminde kalmıştır. MÖ 700'den itibaren Kafkasya üzerinden gelen Kimmerler bu yöreyi (ayrıca Kapadokya bölgesini) yağmalamışlar ve tahrip etmişlerdir. Daha sonra İskit saldırılarına da uğrayan yöre bunun ardından Medler tarafından ele geçirilmiştir. Med Devleti'ni yıkan Persler ise Sivas ve çevresini Kapadokya Satraplığı'na bağlamışlar. Persleri yenen Büyük İskender ile birlikte Makedonların egemenliği başlamıştır. Şarkışla 11. yüzyıl başlarında Danişmendlerin, 12. yüzyılın 2. yarısında Anadolu Selçukluları'nın eline geçmiştir.

Selçuklu Devri

Anadolu Selçukluları devrinde 1294 yılında varlığı bilinmektedir. 14. yüzyılın ortalarında Eretna Beyliği'nin daha sonra Kadı Burhaneddin Devleti'nin denetimine girmiştir.

Osmanlı Devri

Anadolu Beyliklerinin yıkılmasından sonra Osmanlı Devleti'nin denetimine giren Şarkışla, Timur'un Anadolu'yu istilası sırasında Yıldırım Beyazıt'ın oğlu Ertuğrul Bey tarafından askerlerine talim ve konaklama yeri; ayrıca IV. Murat'ın İran seferi sırasında da askerî kışla olarak kullanıldığı rivayet edilmektedir.

Timur işgali dönemi

İlçe Ankara Savaşı öncesinde ve sonrasında Timur'un harekat alanı içersinde yer almıştır. Ancak önemli bir zarar gördüğüne dair bir bilgiye rastlanılmamıştır. Timur, yaya olarak hareket eden Osmanlı ordusunu kendi peşine takıp uzun bir yürüyüşün ardından yorarak susuz bırakmak için, Kızılırmak vadisinin içinde ilerleyerek Sivas-Şarkışla yolu üzerinden Kayseri'ye doğru ordusunu gönderme kararı almıştır. Süleyman Şah'ın Kayseri'deki başarısının haberini alan Timur Sivas'tan yola çıkarak ordusuyla birlikte Kayseri'ye ulaşmıştır.

Yöredeki yaygın bir efsaneye göre Timur'un kızının büyü yapılarak kaçırılıp Şarkışla'ya getirildiği ve raks ettirilerek küçük düşürüldüğü, bunun üzerine Anadolu'ya harekat emri verdiği anlatılmaktadır.

Osmanlı dönemi ilçe yönetimi

İlçe oluncaya kadar "Gedük" (veya Gedik) adı verilen nahiye (bucak) statüsünde nahiye müdürleri tarafından yönetilmiştir. 1830 yılından itibaren kayıtlarda "Gedikçubuk" adıyla rastlanmaktadır. 1867 Vilayet Nizamnamesi'ne göre Sivas Merkez Sancağı'na bağlı Tenos ismiyle kaza (ilçe) durumuna getirilmiştir. 1873 tarihinde Belediye Teşkilatı kurulmuştur.

Kışla köyleri

Eski kayıtlarda Şarkışla yöresinde 1500'lü yıllardan sonra 96 mezranın köye dönüştüğü ve yaklaşık 18 tanesine "kışla" adı verildiği belirtilir. Bunlardan tespit edilebilmiş olanları şöyledir: *Yassıkışla, Ortakışla, Yakubkışla, Virdikışla, Üyükkışla, Kaldurakkışla, Akçakışla, Kızılcakışla...* Bu köylerden bazıları günümüzde yoktur.

- 1870 Sivas Vilayeti Salnamesi'nde göre olmak üzere 11.772 kişi (10.059 Müslüman, 1713 Hristiyan) yaşadığı yazılıdır.

- 1890 Sivas Vilayeti Salnamesi'nde ise şu bilgilere rastlanır: Tenos kazasının kaza merkezi Şehr-i Kışla'dır (Şarkışla). Merkeze uzaklığı 12 saattir (o devirdeki ulaşım araçları ile). 15 nahiye, 114 köy ve 5625 haneden oluşup 16.566 Müslüman, 6305 Hıristiyan nüfus vardır. 39 cami, 3 medrese, 5 han, 55 dükkân, 2 fırın, 65 değirmen, 28 Müslim ve 10 gayrimüslim mektebi bulunmaktadır.

Atatürk'ün Ziyaretleri

Kurtuluş Savaşı'nın başlangıcında Şarkışla'dan çekilmiş olan bir telgraf şu şekildedir:

"Şehir Kışla'dan
Sivas Heyet-i Merkeziyesine (18.11.1919)

Sivas mıntıkasını geçerken heyet-i muhteremenize selam ve ihtiramlarımızı takdim eder vatanın salahı, milletin necatı uğrundaki mücahede-i mukaddeselerinde temenni-i muvaffakiyet eyleriz.

Heyet-i Temsiliye namına Mustafa Kemal"

Mustafa Kemal Atatürk'ün harf inkılabı sonrasında yeni alfabeyi öğretmek için Türkiye'yi gezerken Şarkışla'ya da uğradığı bilinmektedir. Şarkışla'ya geldiğinde, ilçede hatırı sayılır bir kişi olan Kalkan Hoca'yı yanına çağırtarak yeni alfabeyi bilip bilmediğini sorar. Kalkan Hoca'nın bilmediğini söylemesi üzerine bir kara tahta getirilmesini ister, eline tebeşiri alarak yeni alfabeyi gösterir. Yanındaki Kalkan Hoca'ya en kısa zamanda yeni Türk alfabesini öğrenmesini ve öğrencilere de öğretmesini söyler. Ayrıca soyadını bizzat kendisinin verdiği Musa Kazım Sakarya'yı çağırtır. Elmalı köyünde yaşamakta olan Musa Kazım Bey Kurtuluş Savaşı sırasında Sakarya muharebesinde Atatürk'e çok yakın bir yerde bulunmuştur.

COĞRAFİ KONUM

Şarkışla ilçesi 36°-37° doğu boylamları (36° 25'E) ile 39°-40° (39° 21'N) kuzey enlemleri arasında kalmakta olup 1902 km² ilçe alanına ve 9472 hektar ilçe merkezi alanına sahiptir. Şarkışla ilçesi, İç Anadolu Bölgesi'nin ortalama yükseltisi en fazla ve engebesi olan Yukarı Kızılırmak Bölümü sınırları içerisinde, Sivas ilinin güneybatısında yer almaktadır. İdari bakımdan Sivas'a bağlı olan Şarkışla'nın yüzölçümü 2250 km² olup denizden yüksekliği 1180 metredir.

Ulaşım

Şehirlerarası otoyol ve tren yolu Şarkışla'nın yanından geçmektedir. Otogar ve tren garı mevcuttur. İl merkezine olan uzaklığı 81 km kadardır. 115 km asfalt otoyol ile Kayseri'ye bağlanır.

Merkez Köyleri ve Emlek Köyleri

Basit bir sınır çizgisi olarak Sivas - Kayseri karayoluna çok yakın bir konumda paralel olarak uzanan Turna Dağı'nın diğer tarafında kalan bölgedekiler Emlek köyleri (yani tarihi Emlek nahiyesine bağlı olanlar), Şarkışla tarafında kalanlar ise Merkez köyleri olarak adlandırılır. (Yani günümüzdeki Merkez köyler tarihi Gedik nahiyesine bağlı olanlardır.)

Ayrıca idari olarak Sivas merkez ilçeye bağlı olmakla birlikte pek çoğu Şarkışla'ya daha yakın konumda bulunan İlbeyli yöresi de önemli bir kültürel ve coğrafi bölgedir.

Coğrafi Özellikler

Şarkışla; doğusunda Sivas ve Altınyayla, batısında Gemerek, güneyinde Kayseri ve kuzeyinde de Yozgat ve Yıldızeli ilçesi ile sınırlandırılmıştır. Bir çöküntü alanı içinde kurulmuş şehrin kuzeyinde, Tecer ve Şama dağları ile güneyinde Hınzır Dağı uzanmaktadır.

Gedik Ovası

Çökmeler ve Jips erimeleri sonucu oluşmuş olan Şarkışla çöküntüsü, batısındaki Palas ve Gemerek, doğusundaki Hanlı ve Kayadibi ovaları arasında kalan bir havzadır. Şarkışla da, bu depresyon içerisinde yer alır. 65 km^2 alan kaplayan ova, doğu-batı istikametinde uzanmaktadır. Ortalama 1200 m yükseklikte olan Şarkışla Ovası, doğu-batı istikametinde yaklaşık 20 km, kuzey-güney istikametinde ise 10 km genişliğindedir. Ovanın ortası düz iken, kenarlara doğru etek düzlükleri nedeniyle eğim artar. Eğim, ovada 1° ve daha az bir değere sahipken; ovanın kenar kesimlerinde eğim, yaklaşık 1–5° kadardır. Şarkışla Ovası'nın bir çöküntü alanı olduğu belirlenmiştir. Ovanın çevresindeki yüksek kısımlarında görülen bazı formasyonlar, Şarkışla Ovası çevresinde yaklaşık 150 m daha aşağı seviyelerde görülmektedir. Bu durum; Şarkışla Ovası'nın, büyük ölçüde tektonik faaliyetler ile meydana gelen çökme sonucunda oluştuğunu kanıtlamakla birlikte, ovanın kuzeybatısında Sağır-Dikili arasındaki düzlüğün oluşmasında jips erimeleri de etkili olmuştur. Bu nedenle ovanın oluşumunda çökme ve jips erimelerinin birlikte etkili olduğu söylenebilir.

Fay Hatları

Şarkışla Ovası'nı (Gedik Ovası) çevreleyen kısımlarda çok sayıda fay hattı tespit edilmiştir. Bunlardan birincisi; ovanın doğusunda kuzeydoğu-güneybatı yönünde, Maksutlu köyü kuzeyinden başlayıp Döllük köyü güneyine kadar uzanır. Hemen güneyinde, bu fayı kesen ve kuzey-güney doğrultusunda uzanan bir fay hattı daha mevcuttur. Üçüncü bir fay hattı ise, ilçe merkezinin güneyinden başlayıp batıda Gürçayır'a doğru kuzeydoğu-güneybatı istikametinde ovayı kat eden ve Kanak Çayı Vadisi'ni dikine kesen faydır. Çatalyol ve Elmalı köylerini güneydoğu-kuzeybatı istikametinde kat eden fay; ovanın oluşumunda büyük rol oynamıştır. Şarkışla Ovası'nın batıdan doğuya doğru daralması ve bu alanda eğim kırıklığı nedeniyle birikinti konilerinin oluşması, bu fayın sonucudur. Özetle Şarkışla ilçesinin içerisine yerleştiği ova; doğu, kuzey, güney, kuzeybatı ve kuzeydoğu yönlerinde fay hatları ile kuşatılmıştır. Sözü edilen bu faylar, neotektonik dönemde meydana gelen tektonik faaliyetlerin bir sonucudur. Bu faylar, Şarkışla'da küçük ölçekli depremlerin olmasına neden olmuşsa da; yüksek dereceli ve hasar veren bir deprem günümüze kadar yaşanmamıştır.

Kanak Deresi

Kuzeybatı-güneydoğu ve Doğu-Batı yönünde akan Kanak Deresi ilçenin içinden geçmektedir ve çevresinde tesisler bulunmaktadır. Sulamada da kullanılan Kanak Çayı'nın yan kollarıyla birlikte akaçlama alanının, yaklaşık 450 km^2 kadar olduğu tahmin edilmektedir. Kar, yağmur ve kaynak sularından beslenmektedir. Debisi ilkbahar mevsiminde artmakta, buna karşılık yaz mevsiminde ise azalmaktadır. Akım miktarı yağış ve kar erimelerine bağlı olarak artarken, fazla buharlaşma nedeniyle yaz sonlarına doğru kimi zaman kurumaya yakın bir duruma gelmektedir. Günümüzde ilçe merkezi dışında dere üzerine inşa edilen barajdan su bırakılmayışı nedeniyle bütünüyle yok olma tehlikesi altındadır.

Şarkışla Barajı

Günümüz Şarkışla'sında merkezi sayılabilecek bir bölgeye yakın bulunan baraj uzun yıllar boyunca sulama amaçlı olarak kullanılmış ancak zamanla dibi dolduğu için işlevini yitirmiştir. 2019 yılında boşaltılarak zemin düzeltilmiş ve ortaya küçük bir gölet yapılmıştır. Günümüzde sadece baraj gövdesinin bulunduğu yer bir tür yükselti hâlinde durmaktadır. Baraja gelen birkaç tür su kuşu gölete de bahar aylarında gelmeye devam etmektedir. Bir restorant ve canlı alabalık satış yeri de mevcuttur. Ancak gölete su verilmeyişi hem su kuşlarının gelmelerine engel teşkil etmekte hem de çevredeki lokanta ve mesire alanlarına ilgiyi azaltmaktadır.

TARİHİ MEKANLAR VE YAPILAR

Şarkışla Ulu Cami

Şarkışla Ulu Camii (veya "Şarkışla Büyük Camii"), Türkiye'nin Sivas ilinin Şarkışla ilçesinde yer alan bir camidir. Üsküdarlı Mehmet Ağa tarafından 1669 yılında yaptırılmıştır. 2016 yılında restorasyon çalışmalarına başlanarak 2017 yılında yeniden ibadete açılmıştır. Dikdörtgen planlıdır. Üç kitabesi vardır. Bunlardan biri caminin cemaat kapısı üzerinde (H. 1080 yılı), biri harim giriş kapısı üzerinde (H. 1210 yılı) diğeri ise minarenin bulunduğu tarafta (H. 1318 yılı) yer almaktadır. Caminin sol cephesinde mihrabiye nişi bulunmaktadır. Buradan üst kattaki kadınlar kısmına çıkılmaktadır. Üst kattaki bu bölümün her iki yanında cami duvarını içten tamamen dolanan bir galeri yer alır. Üç adet kare ayak üst örtüyü taşımaktadır. Çatı altındaki üst örtü yüksek kasnaklı ve kubbelidir. Yuvarlak kemerli pencereler duvar cephelerinde simetrik değildirler. Üst kısımlarda küçük boyutlu aydınlatma pencereleri vardır. Günümüzde Marsilya tipi kırma çatı ile kapatılmıştır. Dış cepheler beton sıvanmıştır. Girişi caminin içinden olan minarenin kaidesi kesme taştandır. Gövdesi tuğladan örülmüş ve üzeri sıvanmıştır. Tek şerefesinde demir parmaklıklar vardır. Dışarıda sonradan yapılan şadırvan yer alır.

Şarkışla Kalesi

"Atatürk Kalesi" adıyla da bilinir. İlçenin ortasında yüksek bir tepedir. Kaleye ait hiçbir iz yoktur. Kaleden çok höyüğe benzemektedir. Ancak belediye tarafından çevresine sur benzeri duvarlar örülmüştür. Bilimsel kaynaklarda "Şarkışla Merkez Höyüğü" olarak bahsedilmektedir. Ancak bu adlandırma ilçeye çok yakın bir konumda bulunan Merkez Hüyük köyündeki -günümüzde yokolmuş durumdaki- höyük ile karıştırılmaya müsaittir. İlçe ahalisi tarafından ise bu isim zaten kullanılmaz ve "Kale" olarak bahsedilir. 1998 yılına ait "Sivas İli Yüzey Araştırması" içerisinde bu tepe üzerinde oluşan tahribata dair bilgilere yer verilmiştir. Kalede yer alan ve uzun yıllar boyunca özellikle akşamları müzikli eğlence mekanı olarak kullanılan tesislerde Şarkışla'lı yerel ses sanatçısı "Ati" (Atila Ceritoğlu) sahneye çıkmış ve burası kendisi ile özdeşleşmiştir. Ancak günümüzde bu tesisler kaldırılmıştır ve kale atıl olarak durmaktadır. (Bilimsel yayınlarda "Şarkışla Kalesi" adıyla bilinen kısmen doğal tepeye yönelik olarak yapılan açıklamalar yanlışlıkla, Şarkışla ilçe merkezinin dışında yer alan ve "Merkez Hüyük" köyüne adını veren -günümüzde tamamen yokolmuş olan- höyüğün adı ile karıştırılmıştır. Oysa ki bahsi geçen tepe Şarkışla yöresinde "Merkez Hüyük" adıyla tanınmaz. Yani her iki höyük için de tahribat doğru ama tarif edilen yer için adlandırma yanlıştır.)

Kaldırak Kalesi

Emlek Kale köyünün alt tarafında, Kaldırak çayı üzerinde kale kalıntısı bulunmaktadır. Osmanlı dönemi kayıtlarında yer alan "Kaldırok Kalesi" isimli köyün bu bölgede olduğu yönünde emareler vardır. Dolayısıyla bu isim köyün yanından geçen Kaldırak Çayı'nın adı ile de bağlantılıdır. Bahsi geçen köyün ismi bazı kaynaklarda “Kaldurak Kalesi” olarak da geçmektdir. Osmanlı'ya ait bazı kayıtlarda ise "Kaldıravuk Kalası" adıyla anılır.

Türbeler

Radar tepesinde Arap Dede, Çatalyol köyünde Kara Baba, Döllük köyünde Koyun Baba, Abdallı köyünde Abdal Baba, Alaman köyünde Colü Dede, Saraç köyünde Şeme Baba yatırları vardır.

Aşık Veysel Müzesi

Büyük halk ozanı Âşık Veysel’in yaşadığı Sivrialan köyündeki evi 1982 yılından itibaren Kültür Bakanlığı tarafından müzeye dönüştürülmüştür. Âşık Veysel’in kişisel eşyaları, sazları, fotoğraflar bulunmaktadır. Her yıl 16-21 Mart tarihleri arasında Şarkışla Sivrialan köyünde anma törenleri ve Âşıklar Bayramı düzenlenmektedir.

Hardal Köyü Camisi

Hardal köyündeki yaklaşık 500 yıl önce yapıldığı tahmin edilen caminin dış duvarlarının yarısı, üst örtüsü tamamen yıkılmıştır. Duvarlar kesme taş örtülüdür.

Çanakçı Köy Odası

Çanakçı köyünde yer alan ve ahşap direklerle desteklenerek inşa edilmiş olan köy odasının içerisindeki tabelaya göre Hicri 1272 (Miladi 1855) yılında yapılmıştır. Köyün tarihi köy odası sürekli temiz tutulmakta ve bakımı yapılmaktadır.

Alaman Kaya Mezarı

Alaman - Yahyalı yolu üzerinde köyden yaklaşık 5 km sonra yer alır. Olasılıkla Roma dönemine aittir. Ana kayanın işlenmesi ile elde edilen cephe formuna sahiptir. Giriş kapısından beşik tonozlu büyük odaya geçilir. Odaya bitişik mezar odası vardır. Günümüzde korumasız durumdadır.

HALK OZANLARI

Sefil Selimî, Âşık Hüseyin, Âşık Agâhî, Âşık Kamber, Âşık Kemter, Âşık Kul Veli, Âşık Şevki, Âşık Bekir, Âşık Ali İzzet Özkan, Âşık Ali İzzet Savaş, Âşık Merdanoğlu, Âşık Mehmet Ali, Âşık Yoksul, Âşık Fazlı başta olmak üzere 200’ün üzerinde ozan vardır.

Turnaları gördüm Şarkışla’nın düzünde
İlkbahar aylarında Mart’ın da yazında
Bu gece dinlenin Turna dağın yüzünde
Kalkınca Kızılırmağa inin turnalar

-Âşık Yoksul-

Emlek yöresi halk ozanlarının en çok çıktığı bölge olarak tanınmaktadır. Emlek yöresinde tespit edilmiş olan dokuz kadın âşığın var olduğu da dikkate değerdir. Şarkışla merkez ve diğer köyleri de dahil edildiğinde kadın ozan sayısı 20'yi aşmaktadır. Örneğin Merkez Hüyük köyünden Âşık Esme'nin ağıtları dikkate değerdir.

Kara yazı şu karalı başımda
Ayırdılar zemherinin kışında
Gündüz hayalimde gece düşümde
Arzumanım kaldı-gitti anada

-Âşık Esme-

Mesire alanları

Şarkışla'ya yakın mesafelerde bulunan Yapaltın Barajı ve Maksutlu Barajı etrafında Belediye tarafından düzenlenmiş mesire ve piknik alanları bulunmaktadır. İlçe içerisinde eski Şarkışla Barajı'nın yerine yapılan göletin yanında yine mesire alanı oluşturulmuştur.

Kaplıcalar

Şarkışla yöresinde kaplıcalar için "Çermik" kavramı kullanılmaktadır.

- Ortaköy Çermiği

Şarkışla ilçesine 18 km uzaklıktadır. Ortaköy girişinden yaklaşık iki kilometre önde yer alır. Açık bir havuzu, kapalı erkek ve kadın havuzları ile 14 odalı bir moteli ve dinlenme tesisleri bulunmaktadır.

- Alaman Çermiği

İlçe merkezine 33 km uzaklıktaki Alaman köyü sınırları içerisinde yer almaktadır. Suyu oldukça kükürtlü ve mineral açısından zengindir. Yapının bakıma ve yenilenmeye ihtiyacı vardır.

HAVA RADAR MEVZİ KOMUTANLIĞI

1956 yılında kurulan ve halk arasında daha sonra "Radar" olarak anılmaya başlayan bölgede görev yapan garnizon Şubat 2011 tarihinde kapanmıştır. 100 kadar rütbeli asker ve 100'ün üzerinde er bulunan askeri tesislere ait ilçe merkezindeki lojmanlar daha sonra yıkılarak yerine TOKİ tarafından toplu konutlar inşa edilmiştir. Şarkışla ilçe merkezinin dışındaki bir alanda kalan radar ise, Şarkışla'ya bağlı Konakyazı ve Sivas merkez ilçeye bağlı Gazibey köyleri arasında, ayrıca Altınyayla ilçesine bağlı Kale köyüne yakın bir konumda yer almıştır.

Arap Dede Türbesi

Kurulduğu dönemde hava radar istasyonuna ayrılan yer içerisinde kalan bir türbenin yıkılmak istendiğinde Yedi Kardeşler adı verilen kutlu kişilerin gelerek birkaç gece üst üste çadırları taşladığı, sonraki yıllarda ise radarın yeşile boyalı olan yerlerinin kırmızıya boyatıldığında cihazların çalışmaz olduğu, ancak mühendislerin radarda herhangi bir arıza olmadığını söylemeleri üzerine bir askerin teklifi ile radarın yeşile boyatılması sonucu çalışmaya başladıkları söylentileri yayılmıştır. Kaldırılmış olan hava radar arazisi içerisindeki türbe durmaktadır.

HALK İNANIŞLARI

Şarkışla bölgesindeki halk inanışları daha çok Emlek yöresi inanışları ile özdeşleşmiş durumdadır. İnsanlara yardıma gelen ve onları sınayan Hızır anlayışına Şarkışla ilçe merkezinde ve yöredeki tüm köylerde rastlanır. Her biri farklı köylerde bulunan yedi evliyanın bir araya geldiği "Yedi Kardeşler" inanışı mevcuttur. Bir rivayete göre; Ahmet Yesevi'nin yedi öğrencisi fetih için buraya gelirler. Buna göre yedi evliya kardeşler; Şeme Baba, Küre Baba, Ağ Baba, Kara Baba, Muhtar Abdal, Can Abdal, Colü Dede olarak sayılmaktadır. Karababa mezarı Elmalı ve Kazancık köyleri arasındadır. Kızılcakışla yakınlarındaki en önemli yatırlardan birisi ise Ağbaba olarak kabul görür. Mezarı Sivas-Şarkışla-Kayseri yolu üzerinden Kızılcakışla yoluna girilerek ilerlendiğinde köye yakın bir konumda birkaç km sol tarafta kalmaktadır. Bazı dağların kutlu kabul edilmesi de yine yaygın inanışlar arasındadır.

ÖNEMLİ KİŞİLER

Emin Kuzucular
Derlemeci ve halk kültürü araştırmacısıdır. 1970'li ve 1980'li yıllarda Sivas Folkloru ve Türk Folkloru gibi dergilerde makaleleri yayınlanmıştır. Akçakışla başta olmak üzere Şarkışla yöresindeki pek çok köyde halk inanışları ve yöresel efsanelere dair ayrıca halk kültürü ile ilgili derlemeler yapmış ve gözlemlerini, yaptığı incelemeleri kayda geçirmiştir. Türkiye'de yapılan folklor araştırmalarının tarihsel gelişim süreci içerisinde "Dergici Gelenek" olarak bilinen dönemin devamında yer alır. Asıl mesleği öğretmenlik olan Emin Kuzucular 1931 Akçakışla doğumludur. Pamukpınar Köy Enstitüsü'nden mezun olmuştur. Askerlik görevini 1960 yılında İzmir'de tamamladıktan sonra çeşitli yerlerde görev yapmış, ardından Şarkışla Kanak'ta ve 1964 - 1969 yılları arasında ise Akçakışla'da çalışmıştır. 1982 yılında Hatay'da emekli olmuş ve Dörtyol ilçesinde 1998'de ölmüştür.

Seyfeddin Soysal
1966 Şarkışla doğumlu ressam ve heykeltıraş. 1988 yılında Hollanda'ya taşınarak orada yaşamını sürdürdü ve oradaki atölyesinde çalışmalarına başladı. Türkiye'ye dönerek memleketi olan Merkez Hüyük köyüne yerleşti ve yılın yarısını Hollanda'da yarısını ise Türkiye'de köyünde geçirerek atölye çalışmalarını iki ülkede de sürdürdü. 2 Şubat 2012 tarihinde evindeki şömineden çıkan karbonmonoksit gazından zehirlenerek hastaneye kaldırıldı, 2 gün sonra 4 Şubat 2012 gününde 46 yaşında öldü. Özellikle "Kağnı" adlı eseri Şarkışla'nın kırsal yaşamı ile özdeşleşerek sembolü hâline gelmiş durumdadır. Merkez Hüyük köyündeki, içinde atölyesinin de bulunduğu evin, müze hâline dönüştürülmesi planlanmaktadır.

ŞARKIŞLA KİLİMİ
Çok çeşitli desenlere sahip kilimler, farklı boyutlardaki ahşap veya metal tezgâhlarda el ile dokunur. Çözgü ve atkıda yün iplik kullanılır. Geometrik desenlerin yoğun rastlandığı simetrik biçimler bulunur ve bunlar çoğunlukla iç içe geçer. Bitki ve hayvan simgelerine sıklıkla rastlanır. Kullanılan renkler ise genellikle kırmızı, mavi, yeşil, siyah ve turuncudur. Kurtağzı, koçboynuzu, pıtırak, nazarlık, akrep, çengel, eli-belinde, göz, suyolu gibi isimler verilen desenler oldukça yaygın olarak kilimlerde yer alır. Düz ve sicim olarak bilinen iki teknikle dokunur.

NÜFUS

1960'lı yıllardan itibaren başta Almanya olmak üzere özellikle Avrupa'ya çalışmak için gitme bölgede sıklıkla rastlanan bir durumdur. Ancak bu nüfus üzerinde doğrudan ve önemli bir etki yapmamış fakat yurtdışında yaşayanların ailelerini de götürmesi, orada doğan çocukların ülkeye geri gelmemesi gibi nedenlerle dolaylı olarak etkilemiştir. 1990'lı yıllardan başlayarak ise başta Ankara olmak üzere, Mersin, İzmir, İstanbul, Kayseri gibi şehirlere göç artmıştır ve bölgenin nüfusun hızla düşmesine yol açmıştır. Ancak yaz aylarında geçici olarak belirgin bir nüfus artışı köylerde yaşanmaktadır. Bu durumun sebebi ise yurtdışında ve şehir dışında yaşayanların tatili köylerinde geçirmek istemeleridir. Fakat bu etken de gençler arasında giderek azalmaktadır.

EMLEK YÖRESİ

Emlek yöresi, Sivas ili, Şarkışla ilçesinde bir bölge. Kendine özgü kültürel bir bütünlüğe sahip olup özellikle de halk ozanları ve aşıklık geleneği ile tanınmaktadır. Halk inanışları açısından oldukça zengindir. Halk ağzında yanlışlıkla Arapça kökenli "Emlak" sözcüğü ile karıştırılarak bu biçimi ile de kullanılır; ancak etimolojik köken olarak gerçekte hiçbir bağlantısı yoktur.

Sınırları

Coğrafi olarak İç Anadolu bölgesinde Şarkışla'nın kuzeybatısında Kızılırmak vadesinde Yıldızeli ile Akdağmadeni arasında kalan alanı ifade eder. Daha basit bir tanımla Yıldızeli-Şarkışla-Akdağmadeni arasında kalan bir üçgen oluşturmaktadır. Bu alan içerisinde Şarkışla'ya bağlı yaklaşık 30 köy bulunmaktadır. Bunların en önemlileri "Emlek" adı ile başlayan köylerdir:

Emlek Hüyük, Emlek Kale, Emlek Karacaören, Emlek Kavak, Emlek Mezra

Ayrıca Emlek bölgesinde yer alan diğer köylerin başlıcaları şunlardır: Akçakışla Köyü, Alaman Köyü, Akçasu Köyü, Bağlararası Köyü, Başağaç Köyü, Benlihasan Köyü, Beyyurdu Köyü, Bozkurt Köyü, Canabdal Köyü, Çamlıca Köyü, Çanakçı Köyü, Çiçekliyurt Köyü, Faraşderesi Köyü, Gazi Köyü, Gülören Köyü, Hardal Köyü, Hocabey Köyü, İğdecik Köyü, Kümbet Köyü, Ortaköy, Otluk Köyü, Örtülü Köyü, Saraç Köyü, Sarıtekke Köyü, Sivrialan Köyü, Yahyalı Köyü, Yalanı Köyü, Yükselen Köyü

Akdağmadeni (Yozgat), Gemerek (Sivas), Sarıoğlan (Kayseri), Yıldızeli (Sivas) ilçelerinin sınırlarında kalanlar dahil edildiğinde köylerin sayısının günümüzde de 62 olduğu halk arasında kabul görür. Şarkışla ilçe sınırları dışında kalan ama Emlek yöresi içerisinde bulunan başlıca köyler şunlardır.

Akdağmadeni'nde: Bozhüyük, Yazılıtaş
Yıldızeli'nde: Davulalan, Yuvalıçayır, Nallı, Karaleylek, Yolkaya
Gemerek'de: Tekmen, Burhan, Dendil, Alakilise, Keklicek, Eğerci
Sarıoğlan'da: Karaözü (Geçmişte aslında Gemerek'e bağlıdır.)

Kayseri'ye bağlı Pınarbaşı ilçesinin yöreye dahil edilmesi makul değildir, çünkü coğrafi olarak arada kopukluk vardır. Ayrıca sayının 80'e kadar çıkarılması da -günümüz için- zorlama görünmektedir, özellikle Yıldızeli ve Gemerek'te yer alan çok daha fazla köyü dahil etmeyi gerektirir.

Tarihte Emlek Nahiyesi'ne bağlı 105 köy olduğu öne sürülse de kayıtlara göre 62 olduğu anlaşılan bağlı köy sayısı daha tutarlıdır. Ancak bu köylerin bazılarının bugün var olmayışı nedeniyle sayının günümüzde gerçekte 50 civarında olduğu anlaşılmaktadır.

Tarihçe

11. yüzyıldan itibaren Anadolu'ya gelmeye başlayan Türkmenler, İç Anadolu'da Emlek yöresini de kendilerine yurt edinmişlerdir. Bölgeyi içine alan Danişmentli ve ardından Selçuklu devletleri kurulmuştur. Dulkadirli beyliğinden sonra 16. yüzyılda Osmanlı hakimiyetine girmiştir.

Osmanlı idaresi altında Bozok Sancağı içinde yer almış ve nahiye merkezlerinden biri olmuştur. Nahiye merkezinin bugünki Hardal köyü olduğu bilgisine rastlanmaktadır. Kayıtlara göre Emlek Nahiyesi'ne 62 köy bağlanmıştır. Bunların bir kısmı günümüzde Yıldızeli, Gemerek ve Akdağmadeni ilçelerine bağlıdırlar. 1831 nüfus sayımında Emlak kazasının (yalnız Müslüman ve 18 yaşının üstünde erkekler) nüfusu 2919 olarak kayılara geçmiştir. Bu köylerde barınan nüfus ilerleyen dönemlerde ise 12.500 civarında olmuştur. Daha sonra Emlek idari bir birim olmaktan çıkarılarak köyleri çeşitli kazalar arasında dağıtılmıştır. Şarkışla sınırları içerisinde kalan köylerin nahiye merkezi daha sonraki dönemlerde Akçakışla köyü olmuştur.

Başka bir görüşe göre tarihsel olarak bu bölge; Şarkışla'nın 40, Gemerek'in 8, Yıldızeli'nin 20, Kayseri Sarıoğlan'ın 6 ve Yozgat Akdağmadeni'nin 14 köyünü içerir (toplam 88). Turna, Şeme, Kılıç, Nalbant dağlarından başlayıp Akdağlar ve Sırıklıdağ ile çevrilen Kızılırmak havzası içindeki vadiyi kapsar.

Emlek adının kökeni

Emlemek fiilinin iyileştirmek, tedavi etmek, sağaltmak manaları bulunur. Bu fiilden türemiş olma ihtimali yüksek görünen Emlek sözcüğü ise iyileştirici, sağaltıcı, tedavi edici yer manalarına sahiptir. Şifâ veren, tedâvi eden demektir. Bu kavram eski Türk halk kültüründe şifalı bir bölgeyi veya ilaç niteliği taşıyan bir yiyeceği tanımlar. Bedenen veyâ ruhsal olarak şifâ bulunan bir yerleşim birimini veyâ yöreyi ifâde eder. Çoğunlukla o bölgede bulunan evliyâ mezarları ile ilişkilendirilir. Mitolojik bir kişilik olan "Amlak" adı ile de alâkalı görünmektedir. Bu isim de şifâ vericiliği temsil eder. Türkçe "Em/İm" kelime kökü ilaç, ağız, aşk, istek ve işâret bildirir.

İNANÇLAR

Emlek yöresi Alevi-Bektaşi kökenli inançların baskın olduğu bir coğrafyadır. İnanılan, kutsal görünen unsurlar her an çağırılabilme mesafesinde, seslenildiğinde sesin duyurulabileceği uzaklıkta olmalıdır. Başlıca inanç unsurları şu şekilde sıralanabilir:

* Kutsal dağ inancı: Emlek köylerinin neredeyse hepsinde kutsal veya hakkında efsaneler anlatılan önemli bir dağ inancına rastlamak mümkündür. Genellikle köylerin eteklerinde bulunduğu dağ veya tepe köylülerce kutsal sayılır. Çoğunlukla evliya mekanlarının dağ doruklarında bulunduğuna inanılır. Onuları bir keramet göstermeye yönelten ise insanlardır, yani sadece kendileriyle ilişkiye geçildiği anda kerametlerini ya da öfkelerini gösterirler. Çevredeki diğer dağlar kır (ağaçsız) olduğu halde ziyaret mekanının bulunduğu bu yerlerin kutsallığı nedeniyle yeşil kalmış olduğu söylenir.

* Kutsal ağaç inancı: Ziyaret yerlerinde bulunan ağaçlar da doğal olarak kendiliğinden kutsal kabul edilmektedirler. İnanışa göre bunlara dokunulmaz, kesilmez; bir dal kesenin onması (iflah olması) mümkün değildir, o kişinin başına mutlaka bir kötü iş gelir. Ayrıca bu dokunulmazlık nedeniyle büyümüş ulu ağaçlara sıklıkla rastlanır. Çam, ardıç gibi yüzlerce yıllık ağaçlar kutsal sayılır ve bunlar için en sık rastlanan dilek dileme biçimi ağacın gövdesini kucaklayarak iki eli kavuşturma olarak uygulanır Kimi zaman da yalnız başına varlığını sürdüren bir ağaç kutsal olarak kabul görebilmektedir. Akçakışla yöresinde yayladan çam ağacı kesenlerin başına felaketler geldiğine inanılmaktadır.

* Kutsal su inancı: Genellikle içmece veya kaplıca biçiminde yararlanılan bu suların da kutlu oldukları için şifa verdiklerine inanılır. Bunlar da çoğu zaman yakınlardaki bir evliya mezarı ile ilişkilendirilirler. Ayrıca akarsularla inanışlar da yörede önemli bir yer tutar. Suya saygısızlık yapmanın veya onu kirletmenin doğaüstü / ilahi öfkeyi çekeceğine inanılır.

* Kutsal kaya inancı: Büyük bir kaya, özellikle de şekli ilgi çekici ya da renkli bir taş parçası kutlu sayılabilmektedir. Tek başına bir dağ yamacında, bir dere kenarında, bir ormanın içinde yüzyıllardır orada duran kayalar gizemli sayılır. Bazen bu taşların erenler tarafından savaşlar esnasında fırlatıldığı söylenir.

* Kutsal kişi / mezar inancı: Pek çok köyde evliya, eren, abdal, baba, dede, yatır gibi adlarla anılan kutlu bir kişinin köyün geçmişinde yer aldığından bahsedilir ve çoğu zaman da bu kişinin mezarı köyün içinde veya yakın bir yerlerde mevcuttur. Bu kutlu kişinin rüyaya girme, keramet gösterme, kendisi veya mezarı ile alay edildiğinde öfkelenme ve bu öfkesini açığa vurma, şifa verme gibi özellikleri olduğuna inanılmaktadır.

Üç-kardeşler Dağı
Emlek'in ortalarına düşen bir alanda üç dağ yükselir. Üç kardeşin (olasılıkla üç kutlu kişi) her biri ayrı bir dağı mesken tutmuşlar ve adlarını vermişler. Birbirini görecek şekilde yükselen bu tepeler Kürebaba, Ağbaba, Karababa adlarını taşırlar.

Kürebaba
Kürebaba tepesi Kümbet, İğdecik, Hocabey, Sarıtekke, Güdül, Canabdal, Yalanı köyleri arasında Bozdağlar üzerinde bulunmaktadır. Tüm bu köylerce kutsal sayıır ve burada adaklar adanıp kurbanlar kesilir. Yıldızeli'nin Davulalan köyünden de sıklıkla ziyarete gelenler olur (Davulalan ve Canabdal köyleri arası 14 km kadar olup araçla yaklaşık yarım saatte Davulalan köyünden Kürebaba yatırına ulaşmak mümkündür.) Yakınlarında "Üç ulu çam" ağacı bulunur ki, bu ağaçlar da kutsal kabul edilir. Bir kimsenin iki kolu ile bu çamlara sarılıp ellerini kavuşturduğunda dileğinin yerine geleceği inanışı bulunur. Yöre ahalisi Kürebaba önünde hiçbir insanın yalan söylemeye cesaret edemeyeceğine inanırlar. Bundan dolayı bir kişinin doğru söyleyip söylemediğini anlamak amacıyla Kürebaba'nın adı anılarak yemin edilir. Yalan söylendiği takdirde Kürebaba'dan çıkan bir ateşin yalan söyleyen insanın yüzünü yalayarak yaktığına inanılır. Kürebaba'da bundan başka buz gibi suyu akan bir oluk (çeşme) vardır ki adına "Süt-oluk" denilir.

Sütoluk Efsanesi

Alosman (Ali Osman) adlı bir kişi geçmiş dönemlerde bir savaşa gider asker olarak ve bir daha da geri dönmez. Yalnız kalan karısı ve çocukları dağa çıkarlar ve onları geyikler sütleri ile beslerler. Kadın sağdığı sütlerin fazla kısmını bir mağaradaki deliğe döker ve oradan toprağa karışan sütler yakınlardaki bir pınarın sularını süte dönüştürür. İnanışa göre bu çeşmeden "Cuma Akşamı" (yani Perşembe) günlerinde su yerine süt akarmış. Ancak kendini bilmez bir kadın kirli giysilerini bu çeşmenin başında yıkadığı için artık oluktan süt akmaz olmuş. Hatta Perşembe günlerinde artık bulanık akmaya başlamış olduğu yörede anlatılır.

Kutsal ocak anlayışı

Bir ev veya bir aile geleneksel olarak bir hastalığın ruhsal olarak tedavisinde adeta uzmanlaşmış sayılır ve buralara "Ocak" adı verilir: Sarılık ocağı, Al ocağı, Şaşılık ocağı, Uyuz ocağı gibi... Hastalık iyileştiricisi kişinin mutlaka keramet sahibi, evliya bir kimse olması gerekmez, çünkü o hastalığı iyileştirildiğine inanılan kişi değil, kişinin sahibi olduğu ocaktır. Bazen o ocakta (şifalı mekanda) yer alan su, kuyu, toprak tedavide kullanılabilir. Fakat asıl iyileştirici etkinin ocağın manevi gücünde ve insanların buna inanmalarında olduğu düşünülür. Yörede bulunan Yusuf abdal, Kılınç abdal, Can abdal tekkelerinin kökeni hayli eskiye dayanmaktadır.

Hayvan donuna girme

İnsanların başka canlıların şekline büründüğüne dair anlatılara rastlanır. Don (kılık, şekil) değiştirip beyaz bir at olarak şafağa karşı köylerin içinde dolanarak insanları izlediği anlatılan bir dededen bahsedilir. Ayrıca cinlerin de zaman zaman hayvan kılığında göründüğü inanışı bulunur. Gemerek'in kuzeydoğusunda kalan Orta-Topaç köyü çevresinde eşekle tek başına yolculuk yapanların önüne tilki kılığındaki bir cinin çıktığı anlatılır.

Hızır inanışı

Hızır kılık değiştirerek evlerin kapılarını çalar ve genellikle de yaşlı, yoksul, dilsiz bir kişi gibi görünür. Sebepsiz yere gelerek insanların tutumlarını deneyebileceği gibi, bazen de birisine yardım etmeden önce onları sınar. Azarlayıp kapıyı yüzüne kapatanlara, kendisini kovanlara, karnını doyurmaktan, bir bardak suyu ya da sütü vermekten kaçınan kişilere yardımını esirger. Bu gibi insanların evlerinin, tarlalarının, sürülerinin bereketi kaçar. Akçakışla köyünden Bekir oğlu İzzet Karakurt'un anlattığına göre karısı Hatice ilk çocuklarını doğuracağı zaman eve bir ebe çağırırlar. Doğumun uzaması üzerine dışarıya çıkan bir kadına sorduğunda, durumun hiç de iyi olmadığını öğrenir, ters giden bir şeyler olduğu söyler kadın. Kadın içeri geri girdikten sonra uzun bir süre daha geçer. Evin bahçe kapısına doğru yürürken yan komşunun evinin bahçesinde bir adamın uzaktan kendisine eliyle işaret etmekte olduğunu görür. Komşularının bir akrabasına benzettiği bu yaşlı, beyaz sakallı, orta boylu adamın yanına varıp ne istediğini sorduğunda ihtiyar elinin parmaklarının uçlarını birleştirerek ağzına götürüp dudaklarına vurur birkaç kez. Anlar ki yaşlı adam dilsizdir ve yiyecek bir şeyler istemektedir. Sağa sola bakınır, evlerindeki misafire yemek vermelerini söylemek için komşularına seslenir ama kimse duymaz. Eve döner fakat karısı doğum yaptığı için evde yemek yoktur. Bunun üzerine evliğe (kilere) giderek ters çevrilmiş çökelik (çökelek peyniri) küplerinden birini alır ağzını açar. Çökeleğin bir kısmını ekmeğin arasına koyar. Büyükçe bir mendil bularak onun da içerisine çökelek doldurur.

Adamın yanına dönerek ona verir. Sonra da eve geri döner. Çok sürmez ki, dışarıya iyi haberi verir kadınlar. Bir oğlu olmuştur. Adamı unutur gider. Bir kaç gün sonra komşularına sorduğunda kimse öyle bir misafirleri gelmediğini, yaşlı adamı görmediklerini söylerler.

Yöred derlenen başka bir rivayette evine gelen misafirlere tahta kaşık ve tahta tabaklarla yemek veren bir kişi Hızır'ın kendisini ziyaret etmiş olabileceğinden şüphelenir. Bunun üzerine tanıdığı birisine konuyu anlatır. O da kendisine tahta tabaklarla kaşıkları sobaya atarak yakmasını söyler. Soba söndüğünde Hızır'ın yemek yediği kaşıklarının yanmadan sapasağlam çıkmış olduğunu görürler.

Yedikardeşler

Bölgede yedi evliyanın bulunduğuna ve bunların birbirleri ile kardeş olduklarına inanılır. Bu kutlu kişilerin mezarlarının nerede olduğuna dair pek çok köyde farklı rivayetler bulunur. Bir söylentiye göre Beş kardeşin Kızılcakışla köyünde "Beşkardeşler" türbesinde yattığı diğer ikisinin ise Karababa ve Kürebaba olduğu bunlarınsa farklı köylerde yattıkları anlatılır. Ancak yaygın olan inanış yedi kardeşin Şarkışla'nın farklı köylerindeki türbelerde yatmakta olduğudur, ki yöredeki yatırların sayısı çok daha fazladır. Bu nedenle hangilerinin olduğunu kesin olarak tespit etmek çok da mümkün değildir. Fakat yaygın bir görüşe göre bunlar; Abdal Baba, Koyun Baba, Ziraat Baba, Kara Baba, Muhtar Abdal, Can Abdal, Colü Dede olarak tespit edilmiştir. Yöredeki başka bir inanışa göre ise bu kardeşler; Karababa, Abdal Baba, Kevgir Baba, Küre Baba, Ağ Baba, Ali Baba ve Çeltek Baba olarak sayılmaktadır. Bir rivayete göre; Ahmet Yesevi'nin yedi öğrencisi fetih için buraya gelirler.

Halk ozanları

Âşıkların en çok Beyyurdu, Ortaköy, Hüyük, Kümbet, Saraç ve Sivralan köylerinden çıktığı görülür. Köy sayısının fazlalığı ve âşıklık geleneğinin yaygınlığı bu yörede halk ozanı sayısının da çok olmasını sağlamıştır. Âşıklar içinde Kemter, Ali İzzet Özkan ve Mihmani, Veli gibi ülke çapında ünlenmiş, hatta Âşık Veysel gibi ünü ülke dışına taşmış olanlar vardır.

Dokuz kadın âşığın var olduğu da değinilmesi gereken diğer önemli bir husustur. Bunlar; Cemile Uzundal (1932-Ağcasu), Dudu (19. yüzyıl-Kümbet), Emine (1810-Beyyurdu), Fadime (19. yüzyıl-Sivralan), Fatma Hasgül (1952-Mescit), Kamer (18. yüzyıl-İğdecik), Gülhanım (20. yüzyıl-Saraç), Yeter (1922-Saraç) olarak kayda geçmiştir.

Yörede saz çalan âşıklar yaygın olduğu gibi saz çalamayan ama yine de geleneğin diğer gereklerini yerine getirerek yeterince yetkin eserler çıkaran aşıklara da rastlanır. Ancak saz ile çalınan eserlerin toplumsal bellekte korunması çok daha kolay olmaktadır. Bu nedenle "Yanamaç" adı verilen çalgı çalmadan söyleyen ozanların eserleri hele de kendileri veya bir yakınları tarafından yazıya geçirilmemişse istisnai durumlar dışında büyük oranda hatta bütünüyle unutulup gitmektedirler. Bu duruma örnek vermek gerekirse yine Ali İzzet Özkan ve Halil Soylu karşılaştırması yeterli olacaktır.

Ali İzzet Özkan

Emlek Hüyük köyünde 1902 yılında doğmuştur. Çıraklık geleneği içerisinde Sivaslı Âşık Sabri'den ders almıştır. "İzzetî" mahlasını kullanmıştır. Saz çalarak söyler. Herhangi bir eğitim görmemiştir ancak, kendi çabalarıyla hem eski hem de yeni yazıyı öğrenmiştir. Yirmili yaşlarından sonra Anadolu'da

köyden köye gezerek geçimini kazanmaya başlamıştır. Ali İzzet Özkan'ın âşıklığa yönelmesinde bir rüyanın da etkisi olmuştur. İzzeti mahlaslı ozan, yirmi beş yaşında şiire başlamıştır. Üç gün rüyasında farklı yerler görmüş, değişik olaylara şahit olmuştur. Üçüncü gece Hacı Bektaş evladından Ahmet Cemaleddin'in elinden lokma yemiş, uyandığında da başkalık hissetmiştir. Otuz sekiz yaşında bazı şiirlerinin Ülkü Dergisi'nde yayımlanmasının ardından şehirlerde de tanınmaya başlamıştır. Mecnunum Leylamı Gördüm, Şu Sazıma Düzen Ver, Mühür Gözlüm gibi türkülerini okuduğu plaklarıyla asıl ününü sağlamıştır. Ankara Dikmen'de yaşadığı gecekonduda 1981 yılında ölmüştür.

Sağlığımda mezarımı ben kazdım
Ölmeden kabire uzandım yeter
Kefenimi tabutumu ben dizdim
Al yeşil renge boyandığım yeter

***

Halil Soylu

Akçakışla'da 1902 yılında dünyaya gelmiştir. Ailesinin geçimini erken yaşta üzerine almak zorunda kalmıştır. Okula gidememiştir. Yine de kendi çabaları ile hem Arap alfabesi hem de Latin alfabesi ile okumayı öğrenmiştir. 1924 yılında askere gitmiş ve Elazığ'da görevini tamamlamıştır. 1937-1938 yılları arasında ise ihtiyatlı olarak askere çağrılmıştır. Eşi Elif genç yaşta vefat etmiş ancak kendisi tekrar evlenmemiştir. Ekonomik anlamda çok sıkıntı çekmiştir. 1927-1929 yılları arasında TCDD'de çalışmıştır, daha sonraki yıllarda ise duvar ustalığı ve doğrama ustalığı yaparak geçimini sağlamıştır. Köyündeki pek çok evi (özellikle kerpiç evleri) o yapmış veya duvarlarını örmüştür. Bu evlerin bir kısmında çatı tahtalarında adı ve yaptığı tarih kazılıdır. Ayağı yıllar süren aralıklarla aynı yerden üç kez kırıldığı için hafif aksak yürümüştür. 01 Şubat 1986 tarihinde kanser nedeniyle ölmüştür. Halil Soylu türküler söyleyerek ve halk hikâyeleri anlatarak halk edebiyatına başlamıştır. Saz çalamayan halk ozanları arasındadır. Yazması iyi olmadığı için şiirlerini kaydedememiştir; ancak güçlü hafızası sayesinde pek çoğunu kendisi aklında tutmuştur. Eserlerini doğaçlama (irticalen) söylemiştir. Herhangi bir ustası olmamıştır. Yalnızca tanışma fırsatı da bulduğu Âşık Veysel Şatıroğlu'ndan çok etkilendiği bilinmektedir. İrticaldeki başarısını Veysel'in de takdir ettiği söylenir. Sivas'ın Şarkışla ilçesine bağlı Akçakışla köyünden Aşık Halil (Soylu) kendisi ile yapılan bir görüşmede bade içip içmediği sorulduğunda; "Ben bade filan içmedim, beni derdim ağlattı, derdim söyletti." diyerek âşıklığa başlayış sebebinin dert (ruhsal sıkıntı) olduğun izah etmiştir. Şiirlerinde gündelik hayatı konu edinir, çoğu dertlenmedir. Dörtlükler halinde söylediği şiirlerinde 11'li hece ölçüsünü yeğlemiştir. Pek çok şiiri nakaratlıdır (kavuştak). Koşma, semai ve destan türlerini sıklıkla kullanmıştır. Ancak şiirlerinden yalnızca üç tanesi günümüze kadar korunabilmiştir.

N'ola ben de gelmeyeydim cihana
Başa gelecek var o da bahane
Nasıl yalvarayım adil burhana

Arttı firkat aldı beni dert beni
Sardı yine keder beni gam beni

İLBEYLİ YÖRESİ

İlbeyli yöresi (ya da yöredeki diğer adlarıyla Elbeyli, Elbeğli), Sivas il merkezi ile Şarkışla ilçesi arasında kalan kendine özgü kültürel bir bütünlüğe sahip olan bir bölgedir. Halk inanışları açısından oldukça zengin bir birikime sahiptir. Bölgedeki köylerin önemli bir kısmı coğrafi konum olarak Şarkışla'ya daha yakın olsa da idari olarak Sivas merkeze bağlıdırlar.

İlbeyli Yöresi kavramı Sivas'ta yaygın olarak bilinen bir bölgeyi tanımlamaktadır. Her ne kadar bölge halkının kökeni eski İlbeyli aşiretine dayansa da, kastedilen bu toplulukların Türkiye'deki yayılım alanı değildir. Belirgin coğrafi unsurlarla konumu kesinleşmiş bir alanı ifade etmektedir.

İlbeyli kökenli toplulukların yaşadığı alan Sivas ili içerisinde oldukça belirgindir. Sivas-Şarkışla karayolu üzerinde Koyuncu yokuşu belirgin bir coğrafi sınır olarak yöreyi aslında Sivas merkez ilçeden ayırır. Sivas ile Şarkışla arasında İlbeyli alanı içerisinde 42 köy mevcuttur. İlbeyli yöresi halk arasında bilinen bir ifadeyle “Üst başı Kavlak, alt başı Yanalak” şeklinde açıklanan Sivas’ın güney batısındaki alanda iskân edilmiş ahaliden oluşmaktadır. Ayrıca bunlardan başka yöreye yakın konumda Yıldızeli ilçesine bağlı iki köy daha vardır.

Köyler
Akçainiş, Akkuzulu, Aylı, Bedirli, Bostancık, Çallı, Çaypınar, Çongar, Damılı, Damlacık, Durdulu, Eskiapardı, Eskiköy, Gazibey, Gözmen, Güney, Hanlı, Haydarlı, Hayırbey, Herekli, Kabasakal, Kâhyalı, Karalar, Karalı, Kartalca, Kavlak, Kayadibi, Keçili, Kızılova, Kızılöz, Koyuncu, Menşurlu, Sarıdemir, Savcun, Sorguncuk, Söğütçük, Tatlıcak, Yanalak, Yaramış, Yeniapardı.

Köken
Oğuzların Alkaevli (Alkarevli, Alkırevli) boyundan Sivas, Kilis, Maraş ve Suriye (Halep) yörelerinde yaşayan yerleşik Türkmenlerdir Alevi ya da Hanefi Sünnidirler. Yaklaşık beş asırlık konar göçer hayatından sonra 18. asırda yerleşik düzene geçmişlerdir.

Tarihçe
İlbeylilerin Sivas yakınlarında meskun oldukları bölgede aynı isimle kaza teşkilatı oluşturulmuş; İlbeyli kazası bu statüsünü iki asra yakın korumuştur. Osmanlı'nın son döneminde nahiye hâline getirilmiştir. Nahiye merkezi Kayadibi köyüdür. İlbeyli, daha sonra bu konumunu da kaybetmiştir. Kayadibi ile birlikte Çallı, Hanlı ve Aylı köyleri de bir dönem nahiye olmuşsa da sonradan bu nitelikleri kaldırılmıştır.

Kültür
Aşıklık geleneği yakın zamanlara kadar varlığını sürdürmüş olup yetkin halk şiiri örneklerine rastlanır. Hitabi, İsmeti, Noksani, Perişani yöreden çıkmış en önemli halk ozanlarıdır.

Halk inançları
Derlenmiş olan özgün nitelikte çok sayıda efsane ve masal bulunmaktadır.

Hızır inanışına yörede yaygın olarak rastlanır ve pek çok masalsı söylenti anlatılır. Örneğin bir söylenceye göre, koyun sürüleri olan cimri bir adam kırktığı yünleri bir yere yığmış. Hızır Peygamber dilenci kılığında yaklaşmış. Dilenciyi gören zengin adam para istemesin diye yün yığının içine saklanmış. Dilenci kılığındaki Hızır bunun üzerine yaklaşarak korkutucu bir sesle adama kalkmasını söyleyince yün yığınından dışarı çıkmış. Ama çıktığında ayı suretine bürünmüş olduğu görülmüş.

Yörede derlenmiş olan bir efsaneye göre Akbaba kuşu yakaladığı tavşanı ağaçta yerken bağırsağı yanlışlıkla bir dala takılarak gerilir ve orada kurur. Çıkan sesleri "Ilgıs" adındaki bir ruh duyarak çalmaya başlar. Bunu duyan avcılar sese gelirler ve bağırsaktan oluşan bu teli bir çubuğa gererek çalgı haline dönüştürürler. "Ilgıs" ise avcılara çubuğun altına bir kütük ekleyerek içini oymalarını söyler (veya ilham verir). İlk telli saz böylece oluşur.

Bedirli ismini köyde şehit düşmüş olan Bedir baba isminde bir komutandan almıştır. Üç kardeş oldukları söylenen bu şehitlerden Haydar Baba adlı eren Haydarlı köyünde, Damıl Baba adındaki eren ise Damılı köylerinde şehit düşmüşlerdir.

ŞARKIŞLA’NIN BAZI KÖYLERİNE DAİR BİLGİLER

Cemel
Adına dair iki ihtimal bulunmaktadır. Köyün tarihinde veya kuruluşunda önemli bir konumda bulunan Cemal adlı bir kişiden kaynaklanıyor olabilir. Diğer olasılık ise Arapça “Cemel” (deve) sözcüğü ile ilişkisinin bulunabileceğidir.

Kızyandı Efsanesi
Yörede anlatılan ve 1975 yılında derlenmiş olan efsane aynı zamanda Şarkışla'nın adının nereden geldiğine dair de bir rivayeti aktarmaktadır. Şarkışla'nın henüz birkaç evden oluşan bir kışlak olduğu çağlarda "Şarbey" yörenin en güçlü ve sözü geçen kişilerinden birisidir. Babası tarafından kendisine otlaklar ve sürüler verilen beyin "Durna" adındaki kızı bir gün dağda bir mandanın saldırısına uğrar. Hayvanlarının bazılarını öldürüp atının da bacaklarını kıran mandayı kılıcıyla öldürür. Mandanın sahibi olan delikanlı ise onun peşinden gelmiş ve öldürüldüğünü görmüştür. Cansız hayvanı sırtına alır ve yürümeye başlar, ardından gelen genç kız da delikanlıya yardım olsun diye bir süre mandayı sırtına kendisi alarak taşır. Bir pınarın başında oturur, bakışır birbirlerine sevdalanırlar. Tekrar buluşmak üzere sözleşirler. Ancak geri geldiğinde oğlanı bulamayan kız, sorar soruşturur ve Karataş yakınlarında Kanak deresinde atını sularken gelen selin onları alıp götürdüğünü, cesedinin bulunarak gömüldüğünü öğrenir. Mezarının yerini arayarak (günümüzde ilçeye çok yakın bir konumda olan) Cemel köyü yakınlarında bulur. Bir dağın yamacında biçilmiş bir ekin tarlasının yanıbaşındaki mezarı kazar ve cesedin başını eline alır, ancak düşürür. Yuvarlanan kafatası bir ekin yığının dibinde durur. Kız oraya birkaç adımda koşarak ulaşır ve tekrar alır eline. Ancak o esnada yazın aşırı sıcağında öğle vakti ekin yığını alev alır. Köylüler ikisinin cesedini de aynı yere gömerler ve bir mezar yaparlar. Birkaç yıl içinde başlarında ağaçlar büyür. Şarkışla'nın adı da kızın babası olan Şarbey'in adından gelmektedir. İlçe'nin kuzey tarafındaki Turna Dağı'nın adı ise babasının kendisine verdiği otlakların burada olması, sürülerini burada otlatması nedeniyle kızın adından kaynaklanmaktadır.

(Efsanenin yöreden derlendiği söylenen farklı bir anlatımına daha rastlanmıştır. Şarkışla yöresindeki türkülerde Kızyandı Yaylası veya Kızanandı Yaylası adı geçmektedir. Bu efsanenin farklı bir anlatıma sahip, aslında gerçek bir olayı anlatan "Bedir Türküsü" ile birleştirilerek uyarlama yapıldığı anlaşılan bir varyantı mevcuttur. Ancak efsane büyük oranda anlatılan konudan farklılaştırılmıştır. Yalnızca ekinlerin içinde yanma motifi ortaktır. Ayrıca bahsi geçen türküye konu olan gerçek olayda kesinlikle aşıkların ölümü veya herhangi bir biçimde öldürülmesi söz konusu değildir. Ancak türkünün içindeki "kız yandığın yere kadar ben de gittim" dizesinin uyarlamaya zemin teşkil ettiği anlaşılmaktadır.)

Kız-Oğlan Mezarı
Cemel köyünün girişinde yan yana iki mezar bulunmaktadır. Bunlara "Kız-Oğlan Taşı" adı verilir. Anlatılanlara göre zengin bir ailenin Elif adlı bir kızı vardır. Bu kız fakir bir delikanlıya gönül verir. Aileleri evlenmelerine karşı çıkınca birlikte kaçarlar. Kızın erkek kardeşleri peşlerine düşerler. Yakalanacaklarını anlayan Elif dua ederek Allah'tan kendilerini taşa çevirmesini diler. Orada taşa dönüşürler. Şarkışla yöresinde derlenen benzer bir öykü daha vardır. Cemel köyünün girişinde yol kenarındaki bu taşlar belediyenin yol genişletme çalışmaları esnasında zarar görmüştür. Köy ahalisi taşların arka kısmını toprakla kapatarak mezar görünümü sağlamıştır. (Konakyazı köyünde anlatılan aynı isimli Kız-Oğlan Efsanesi içerisinde ise aşık gençlerin isimleri farklıdır ve ayrıca en son kısım ise taş kesilme değil kışın soğukta donarak ölme şeklindedir.)

Gürçayır
Eski adı olan "Çayırşıhı" (veya Çayırşeyhi) ve daha eski bir isim olan "Çağşığın / Çayşığın" yörede yaygın olarak kullanılmaktadır. Günümüzde ilçe merkezinin genişlemesi nedeniyle arada birkaç kilometrelik kısa bir mesafe bulunmaktadır.

Köyün adı
Bir rivayete göre köyün bulunduğu yere ilk gelen kişi, yaşlı bir kervancıdır. Kervancı yörenin otlak bir alan olduğunu görünce burada konaklamaya karar verir. Günümüzdeki mezarlığın bulunduğu yere çadırını kurar ve kendine yurt edinir. Çevrede yaşayanlar bu yaşlı ve yalnız insana saygı duyarlar, böylece zamanla çevrede manevi bir kimlik kazanır. Kendisine çayırda yaşayan kutsal kişi anlamında "Çayır Şeyhi" denilmiştir. Bu isim zamanla yöresel ağızda "Çayırşıhı" şeklini almıştır. İlerleyen yıllarda Yozgat ve çevresinde ün salmış olan Çapanoğlu adındaki bir kişiden selam getirerek buraya yerleşenler olmuş. Çapanoğlu da heryıl bu köye gelir vergi alıp dönermiş, hatta son gelişinde köyün ortasına çeşme yaptırmış ve o yıl Yozgat'a dönmeyip köyde ölmüştür. Köyün adı 1987 yılında 7. Cumhurbaşkanı Kenan Evren'in ziyareti esnasında kendisinin talimatı ile Gürçayır olarak değiştirilmiştir. Ayrıca bu ziyaretin ardından köydeki "Çayırşeyhi İlkokulu"nun adı değiştirilerek Kenan Evren'in adı verilmiştir (2012 yılında ise "Gürçayır İlköğretim Okulu" haline getirilmiştir).

Akçakışla
Yöresel söyleyişle Ağcakışla (veya Ağcagışla) nahiye (bucak) statüsündedir. Belediyesi kapatılarak belde olma niteliğini yitirmiştir. İlkokul, ortaokul ve sağlık ocağı bulunmaktadır. Jandarma Karakolu ise kapatılmıştır. Köyün sınırları içerisinden Kaldırak Özü adı verilen ırmak akmaktadır.

Şarkışla ilçe merkezine 26 km, Sivas il merkezine 106 km, Kayseri il merkezine 145 km ve Akdağmadeni ilçe merkezine 53 km, uzaklıkta bulunmaktadır. Eski Emlek nahiyesinin günümüzdeki merkezidir.

Tarihçe

1574 tarihli "Defter-i Mufassal-ı Liva-i Sivas" adlı Osmanlı devleti kayıt kütüğünde köyden "Ağca-Kışla" olarak bahsedilmektedir. Ayrıca bu kayıtta köyün diğer adı "Yellü Dere" olarak anılmaktadır. (Günümüzde Akçakışla köyünün dışında kalan ve yöre halkı tarafından "Yelli" olarak bilinen bir mevki vardır.) 1899 (Hicri 1314) yılında çevre köyler kendisine bağlanarak nahiye (bucak) yapılmıştır. Nahiye binası olarak inşa edilen binaya nahiye müdürü atanmıştır. Bu taş yapı daha sonraları karakol olarak ve 1990'lı yıllarda ise belediye binası olarak kullanılmıştır. Günümüzde ise bakımsız bir durumdadır.

Köyün adı

Akçakışla (yörede bilinen eski adıyla Ağcakışla) köyünün isminin Akça/Ağca (beyaz renkli) ve Kışla (kışın kalınan yer) sözcüklerinden oluştuğu görülmektedir. Gerçekten de köy ahalisinin geçmiş dönemlerde topluca yazları bugün Karlıyurt adıyla bilinen yaylaya çıkmakta kışları ise buraya geri dönmekte olduğu bilinmektedir. Günümüzde de dahi bu gelenek azalarak da olsa devam etmektedir. Köyün kuruluşuna dair Ağ Kayalar efsanesi derlenerek yazıya geçirilmiştir. Özet olarak erkek evladı olmadığı için kızını bir erkek gibi yetiştiren Ağca Bey'in tüm çabalarına rağmen kız bir çobana aşık olur. Bir buluşmalarında karanlıkta çobanın kavalının sesine doğru giden kız, rüzgarın etkisinden dolayı sesin yönünü karıştırır ve Ak Kayalar'dan ırmağa düşerek ölür. Köyün arka tarafında, 4-5 km kadar dışarıda Ağ Kayalar adı verilen ve gerçekten beyaz renkli büyük bir kayalık alan vardır. Kaldırak çayında kızın öldüğü düşünülen derin yerlere "Sultanın Gölü" veya "Sultanın Bendi" denilmiştir. Günümüzde pek çok kimse bu adın nereden kaynaklandığını unutmuştur.

Yine yakınlarda Ağca Meşe adı verilen bir bölgenin veya kutlu bir ağacın varlığına dair bilgiler olsa da böyle bir yer ve böyle bir ağaç tam olarak tespit edilememiştir. Belki de bahsi geçen ağaç bir sebepten ötürü yok olup yitip gitmiştir, yeri de unutulmuştur.

Bir başka görüş ise şu şekildedir. Köye adını veren Ağ Kayalar'ın önünden akan Kaldırak Çayı uzun bir vadinin içerisinde yer almaktadır. Eski söylenişi ile "Ağcakışla" köyü ahalisinin ilk mensuplarının bu vadiye yerleşmesi yaklaşık 250 - 300 yıl öncesine kadar dayanmaktadır. Köyün civarındaki bölge o yıllarda sık bir ormanla kaplı olan yeşil bir alandır. Zamanın padişahı olan 4. Murat İran üzerine gerçekleştirdiği Bağdat seferi esnasında Şarkışla ilçesini askeri bir konaklama merkezi (kışla) olarak kullanmıştır. Orduya ait hayvanların bahar geldiğinde otlatılmasına uygun yerlere yakın olması nedeniyle de Ağ Kayalar bölgesini yine kışla (kışın konaklanan alan) olarak tercih etmiştir. 1899 (Hicri 1314) tarihinde nahiye (bucak) merkezi olmuştur ve çevre köyler kendisine bağlanmıştır. O yıllarda nahiye binası olarak inşa edilen taş yapı daha sonraları karakol, belediye binası ve okul olarak da kullanılmıştır. Bucağın ismi daha sonra il encümeni tarafından "Akçakışla" olarak düzeltilmiştir.

Kaldırak özü

Köy bu ırmağın aktığı vadinin çevresinde kurulmuştur. Yörede “Öz” adıyla bilinir ve böyle tanımlanır (örneğin, “Öze çamaşır yumaya gitti”). Akdağların gerisinde iki kol halinde doğar. Daha küçük olan ilk kol Emlek Kale tarafından, büyük olan ise Yahyalı tarafından gelir. Kollar Alaman köyü yakınındaki Alaman Çermiği önünde birleşirler. Akçakışla’yı geçtikten sonra Kaldırak özü Bozkurt Köyü yakınlarında ise Kızılırmak’a kavuşur. Vadi boyunca köyü tam ortadan ikiye bölen akarsuyun üzerinde beton bir köprü vardır. Köyün içindeki bu köprünün yerinde daha eski dönemlerde tahta bir köprü bulunduğu ve büyük bir selde yıkıldığı anlatılır. Onun yerine de taş köprü yapılmış, o da yıkıldıktan sonra şimdiki beton köprü inşa edilmiştir. 1957 yılında gelen büyük sel tahta köprüyü yıktıktan sonra okula dolarak harap etmiş, evlerin çatılarına dek yükselmiştir. Seli daha önce gören yukarıdaki Alaman köyünden bir atlı salınmış ancak sel köye haberciden daha önce ulaşmıştır.

Belediye Binası

31 Aralık 1991 tarihinde Belediye kurulmuştur ve kendisi de ilk başkan olarak seçilmiştir. Eski nahiye binası olarak inşa edilen yapıyı kullanmışlardır. Köyün nüfusunun 2000 kişinin altına düşmesi nedeniyle 2013 yılında Belediye kapatılmıştır. Belediye binası ise bir süre ortaokul olarak kullanılmıştır. Günümüzde kapısı kilitli olarak durmaktadır.

Aşık Yoksul

Asıl adı Mustafa Soylu’dur. "Yoksul" mahlası ile şiirler yazmıştır. 1941 Akçakışla doğumludur. Şiirleri derlenmiştir. Saz çalmaz, ancak şiirlerini bulunduğu ortamlarda okur.

> Her bir tarafa kolların dağılmış,
> Beserek'ten berisine yayılmış,
> Alaman'dan selin sesi duyulmuş,
> Yine coşup gelir Kaldırak özü.

Halk inanışları

Hızır, alkarısı, kutsal ormanlar ve ağaçlar, nazar, el verme (nazarı tedavi etmedeki yeteneği başkasına devretme) gibi inanışlar yaygındır. Büyük Oda adı verilen bir evin geçmişte kutlu olduğu ancak buranın bakımsızlığı nedeniyle kutsallığını sonradan yitirdiği de anlatılmaktadır.

Abdallı

Köyün adı Abdal Baba adlı erenden gelmektedir.

Abdal Baba

Abdallı Köyü’nün girişindeki mezarlığın içinde kabri vardır. Halk tarafından veli olarak kabul edilen Abdal Babanın hayatı hakkında kesin bilgi yoktur. Çevresi biriketle çevrili ve üstü açık olan kabri, dikdörtgen biçimindedir. Batı tarafında demirden bir kapı, kapının yan tarafında yardım amacıyla konulmuş bir yardım sandığı bulunmaktadır. Mezar, 2 metre yüksekliğinde, 2,5 metre boyunda ve 1,5 metre enindedir. Mezarın içerisinde bir çam bir de kuşburnu olmak üzere iki tane ağaç vardır. Ziyarete gelenlerin özellikle kuşburnu ağacına çaput ve bez bağladıkları göze çarpmaktadır.

Abdal Baba, Abdallı köyünün dışında Yapracık, Arıklar, Akören, ve Kazancık köyleri ile Akçakışla beldesinden ve diğer ilçelerden gelen insanlar tarafından ziyaret edilmektedir. Abdal Baba'nın dört kardeş oldukları ve bunların farklı yerlerde yattıkları söylenmektedir. Bunlar, Akdağmadeni civarında Gül Ali Baba, Şarkışla'ya bağlı Sultan köyünde Ziraat Baba ve Yunusören köyünde Kara Baba'dır. Abdal Baba'yı daha çok felçli olanlar, yüz felci geçirenler, bayılanlar, sinir hastaları, korkudan dili tutulup konuşamayanlar, içki içmek gibi bazı kötü alışkınlıklarını bırakmak isteyenler, aklî dengesini kaybedenler ve çocuğu olmayan bayanların ziyaret ettiği belirtilmektedir. Burayı ziyarete gelenler, Abdal Baba'nın ortası delik "çırakman" adı verilen bakır tasından su içip kalan suyu üzerlerine dökerek bunun kendilerine şifa olacağına inanırlar. Anlatıldığına göre, Abdal Baba' ya ait olan bu tas, birkaç defa çalınmış; fakat her defasında yerine geri gelmiştir. Eğer hasta olan kişi türbeye gelemeyecek durumda ise, hastanın elbisesini getirirler ve sandukanın üzerine sererler. Ziyaretçiler ayrıca etrafı çevrili olan yerden bir miktar toprak alıp kendileri hasta ise kendileri yer, hasta başkası ise topraktan götürerek ona yedirirler. Daha sonra dileklerinin kabul olması inancıyla orada bulunan kuşburnu ağacına bez bağlayıp, mezarın kapısının önündeki yardım sandığına para atarak oradan ayrılırlar.

Ahmetli

1877 Osmanlı – Rus Savaşı (93 Harbi) sonrası bölgeye gelen Kırım Tatar Türkleri yerleşmiştir ve köyün ilk defa onlar tarafından kurulduğu kabul görmektedir. Köyün adının da gelenlerin başında bulunan Ahmet Bey'den kaynaklandığı bilinmektedir.

Alaçayır

Kuzey Kafkasya'dan göçen Kafkas kökenliler (Çeçenler) yaşamaktadır. Köyden kente göç nedeniyle nüfusun azalmaya başlamadığı dönemlerde insanlar arasında günde 2-3 kez toplanarak "Eğrek" (bir tür sohbet) oluşturma geleneği yaygın olarak uygulanmaktaydı.

Alaman

Köyün adının nereden geldiği tam olarak bilinmemektedir. Ancak "Almak" (ele geçirmek) fiilinden türeyen "Alaman" sözcüğü eski Tükçe'de fatih (bir yeri ele geçiren) anlamına gelir. Köydeki eren mezarında (Co'lü Seyit Gazi Yatırı) bulunan kılıç bu anlamı destekler niteliktedir. Dere kenarı oluşundan dolayı göçebe toplumlarca yapılan konaklama sonrasında yerleşik hayata geçilerek köy haline gelmiştir. Köy yerleşim alanının tam karşısındaki Kızılbayır tepesi koyu kırmızı toprağa sahiptir.

Alaman Çermiği

Şarkışla ilçesine yaklaşık 33 km uzaklıktaki Alaman köyü kenarında (köye yaklaşık 300 metre mesafede) bulunmaktadır. Suyu oldukça kükürtlüdür ve açık sarı bir renge sahiptir. Mineral açısından zengin olsa da içerdiği kükürt nedeniyle içilmez, ancak var olan havuza girilerek yararlanılır. Romatizma ve deri hastalıklarına iyi gelmektedir. Bu yüzden özellikle cilt sağlığı açısından tercih edilen bu kaplıcaya yakın dönemlere kadar uzak yerlerden gelerek çevrede çadır kuranlara sıklıkla rastlanmaktaydı. 14x9 metre boyutlarındaki havuz tuğla duvar ile çevrili olup üstü açıktır. 170 cm. derinliğinde olan havuzun sıcaklığı yaklaşık 20 derecedir. Alaman Çermiği'nin şifalı olması çoğu zaman köydeki evliya mezarı ile de ilişkilendirilir. Günümüzde bakımsız durumdadır.

Colü Dede Yatırı

Köyün ortasında, yolun sol kısmında bir evliya mezarı (yatır) bulunmaktadır. Sanduka küçük bir odanın içinde yer alır. Bu oda günümüzde Cemevi içerisinde bulunur. Sandukanın üzerinde işlenmiş yeşil atlas bir örtü vardır. Örtünün daha önceleri tekkenin bayrağı olarak kullanıldığı söylenir. Odada kuzeye açılan bir pencere vardır. İçeride savaşçı evliyaya ait teber (savaş baltası), kılıç ve kalkan korunmaktadır. Kara kılıç içeri girenlerin bedenine şifa amacıyla sürülür. Ayrıca üç kollu, ayaklı bir şamdanda mumlar yakılmaktadır. Burada yatan kişinin adı "Kara Colü" veya "Colü Dede" olarak anılır. (İsimdeki "O" harfi biraz uzatılarak söylenir; "Côlü".) Cemevi tabelası üzerinde ise "Coğülü" biçiminde yazılıdır. Burada yatan kutlu kişinin Rumlarla savaşırken şehit düştüğü anlatılır. Yörede geçmişte (sadece Alaman köyünde değil, civar köylerde de) bir kimsenin yüzünde, elinde ya da vücudunun başka bir yerinde felç oluştuğunda iyileşmesi için buraya getirilmesi alışkanlığı oldukça yaygındır. Burada adaklar adanır, kurbanlar kesilir. Ancak burada kesilen kurbanınınetini kesen veya kestiren kişinin kendisi yiyemez, hepsini dağıtır. Sandukanın ayakucu tarafında hemen bitişiğinde yer alan, etrafı taşlarla bir karış yüksekliğinde örülerek çevrilmiş yaklaşık yarım metrekare büyüklüğündeki bir alanın içerisinde bulunan topraktan ağza sürme geleneği günümüzde de devam etmektedir.

Bölgede Kara Colü’nün kerameti konusunda kesin bir inanç vardır. Gelenlerin şifa bulduğuna inanılır. Yedi sene yatalak yatmış bir kadının rüyasında gördükten sonra kağnı ile getirildiği üç gün sonra yürüye yürüye yola çıktıp gittiği anlatılır. Akçakışla ve çevresindeki köylerde Colü Baba’nın kılıcı üzerine "Kara Colü’nün kılıcı, boynundan geçsin" veya "kalbine vursun” şeklinde yemin edilmesi yaygındır. "Kara Colü beni taş kessin ki" ya da "Kara Colü ağzımı, gözümü eğsin ki" şeklindeki yeminlere de rastlanır. Türbe içinde sandukanın yanında yatma uygulaması azalmış olsa da yine de özellikle yatalak hastaların birkaç saat sandukanın yanında yattığına rastlanmaktadır. Cemevi tabelası üzerindeki "Coğülü" söyleyişi esas alındığında bir yer adından kaynaklanma ihtimali vardır. Diğer bir olasılık ise sancağın getirilmiş olduğu söylenen İmranlı'daki Cogi/Cogü/Coğü yatırının ismi ile birlikte değerlendirildiğinde buraya atıf yapıldığı ve aralarında bir bağ kurulduğudur. Yani Cogi'ye bağlı olduğu ifade edilmektedir. Ancak yine de ismin kökeni etimolojik olarak net değildir. Kürtçe ve hatta Kafkas dilleri dikkate alınmalıdır. Geçmişte köyde Oset kökenli bir topluluğun yaşamış olması bu açıdan dikkate değerdir.

* Yıldızeli'ne bağlı Merkez Sarıkaya köyünde yine aynı adı taşıyan "Colü Baba" yatırı bulunur.

Kaya Mezarı

Alaman - Yahyalı yolu üzerinde köyden yaklaşık 5 km sonra yer alır. Olasılıkla Roma dönemine aittir. Ana kayanın işlenmesi ile elde edilen cephe formuna sahiptir. Giriş kapısından beşik tonozlu büyük odaya geçilir. Odaya bitişik mezar odası vardır. Günümüzde korumasız durumdadır. Etrafını çevreleyen çit veya herhangi bir uyarı levhası yoktur. Ayrıca kaya mezarı hakkında halk kültürü içerisinde oluşmuş “Taş Dam Efsanesi” derlenmiştir. Yörede "Kaya Tekke" adıyla da bilinir. Sit alanı ilan edilmiş olmasa da toplumdaki tarih bilincindeki noksanlık nedeniyle tahrip edilmektedir.

Alıkören

Sivas iline 108 km, Şarkışla ilçesine 19 km uzaklıktadır. Sivas - Kayseri yoluna paralel olarak uzanan dağ sırasının arkasında yükseltinin geriye doğru alçalmaya başladığı bir bölgededir. Ancak köyün diğer tarafında da tepeler vardır, yani dağların üzerinde hafifçe çukurda kalan bir düzlükte kurulmuştur. Şarkışla'ya göre oldukça yukarıda olan köy zirve çizgisinin arka tarafında kaldığı için görülemez. Akçakışla yönüne giden yeni yolda Kazancık köyüne varmadan önce yokuşu çıkarken sola dönen dağ yoluna girilerek ulaşılır. Günümüzde bu dağ yolunun başlangıcında güneş panelleri vardır ve onların arasından geçilmektedir. Ahalisi Karapapak kökenlidir. 93 Osmanlı-Rus savaşı sonrasında Kafkasya'dan gelen topluluklar yerleştirilmiştir.

Karababa Türbesi

Karababa Türbesi, Kazancık köyü ve Elmalı köyü arasındaki bir tepenin üzerinde yer almaktadır. Aynı zamanda Alıkören köyüne çok yakın bir konumdadır.

Arıklar

Verilen bilgiler, bölgedeki geçim kaynaklarının geçmişte kıt olması nedeniyle beslenen büyükbaş ve küçükbaş hayvanların “arık” (yani zayıf) oldukları için köye bu adın verildiği yönündedir. Köyde bir de evliya mezarı bulunmaktadır.

Şifa Dede Yatırı

Köyün üst kısmında kalan mezarlıktaki iki metre yüksekliğinde bir türbedir. Türbede yatan kişinin kim olduğu hakkında bir bilgi yoktur. Kapısının üzerinde duran mermerde “Şifa Dede” yazılıdır. Yeşile boyalı türbenin iki penceresi vardır ve üzeri kubbe biçimlidir. İçeride duvarlarda halılar, seccadeler ve tesbihler bulunur. Kurak dönemlerde yağmur duası için burada toplanılır. Ayrıca çocuk dilemek, hastalıklara şifa aramak için buraya gelindiğinde toprağından ağza alındığına sıklıkla rastlanır.

Baltalar

Köy arazisinin önemli bir kısmı 1852 yılına kadar Osmanlı vatandaşı olan Ermeni kökenli Karamit ve Vahan adlı iki kardeşe aittir. 1852 yılında Kara Musa adlı bir kişi tarafından 100 Osmanı altını karşılığı satın alınmıştır. Köy halkından edinilen bilgiye göre; köy halkının bir kısmı Türk kökenlidir. Ancak Şeyh Şamil’in 1859 yılında Ruslara teslim oluşundan sonra Dağıstan kökenli “Lak” halkından göç eden yedi aile buraya yerleşmişlerdir. Dağıstan’daki on üç köyden gelelenler, eski yurtlarındaki köylerinin veya sülalelerinin ismini lakap olarak kullanmışlar. Laklar Osmanlı topraklarına ilk geldiklerinde belli bir süre kuyumculuk, bakırcılık, kalaycılık ve eyer yapım işleriyle uğraşmışlar ve sanatlarını sürdürmüşlerse de köylere göçenler tarıma ve hayvancılığa yönelmişler. Baltalar köyünde uzun zaman Lakça konuşulmuş, gelenekler de Dağıstan'da olduğu gibi uygulanmış. Ancak aileler tarafından yeni nesillere Lakça'yı öğretmekte kararlı olunmayışı, ayrıca bu yönde özel bir çaba sarfedilmeyişi ve nihayetinde köyden şehre göç sonucu ortak yaşamın dağılması nedeniyle dillerini kullanamayarak zamanla unutulma noktasına gelmiştir. Çok yaşlı kişiler (Aksakallılar) dışında Lakça konuşan kalmamıştır. Buna karşın köydeki gelenekler, yemekler, atasözleri, düğünler ve bayram şenlikleri Dağıstan’dakine benzemektedir.

Başağaç

Aslında iki köyün birleşerek oluşturdugu bir köydür. Bu köylerden birinin adı Şağrı (veya Şarklı) diğeri Garaya (veya Karakaya)'dır. Daha sonra köyün adı Başağaç olarak değiştirilmiştir. Köyün adının eski Şarklı köyüne tepeden bakan bir yerde oldukça yaşlı bir çınar ağacından almış olması büyük olasılıktır. Bu anıt ağacın oldugu yere Beşçam denilmektedir. Beş-ağaç kavramı, köyün adının Başağaç olarak değiştirilmesine esin kaynağı olmuştur.

Beyyurdu

Bir rivayete göre köyü çevreleyen Şahan Kayasının bir diğer adıda Şah'ın Kayasıdır. Yörenin tanınmış halk ozanı Pir Sultan Abdal'ın sürgün yıllarında bir dönem bu kayayı mesken tuttuğu ve köy halkından hatırı sayılı yardım gördüğü söylenir.

Gül Dede

Gül Dede Tepesi üzerinde bir taş yığını şeklinde mezarı vardır. Hakkın da detaylı bilgi olmamakla birlikte onun Veli olduğuna inanılır. Eski eser ve hazine arayıcıları tarafından Güldede'nin kabri kazılıp talan edilmiştir. Bugün mezarın olduğu yerde taş yığınları bulunmaktadır. Beserek denilince hem bu dağ ve hem de dağın eteğindeki göl anlaşılmaktadır. Beserek ve Gül Dede'ye yapılan ziyaretler adanan kurbanların burada kesilmesi uyuz hastalığına yakalananların tedavisi ve çocuğu olmayan kadın ve erkeklerin çocuk sahibi olmaları amacıyla yapılmaktadır. Uyuz hastalığına yakalanıp buraya gelemeyen hastalar için Beserek'ten götürülen bir miktar toprak su ile karıştırılarak çamur haline getirilip uyuz olan yere sürülür.

Başören

Köye ilk olarak yerleşim 93 Harbi olarak da bilinen 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı'nın yakıp yıktığı güneybatı Kafkasya'dan gelen ve köken itibarıyla soyları Orta Asya'ya dayanan Kazak-Borçalı uruğundan Ahıska Türkleri tarafından olmuştur. Bunlara halk arasında 93 Muhacirleri veya yanlış biçimde Kars Muhacirleri denilmektedir. İlk muhacir kafilesinin Ardahan bölgesinden gelmesine karşın, buranın Cumhuriyet döneminde Kars iline bağlanması nedeniyle bu terim kullanılmakta olup, doğrusu Ahıska ya da Ardahan Muhacirleri'dir.

Bozkurt

Kuruluş tarihi kesin olarak bilinmemektedir. Köy mezarlığında yer alan mezar taşlarında en eski tarihin 1872 olduğu görülmüştür. Dolayısıyla köyün bu tarihlere yakın bir zaman dilimi içerisinde kurulmuş olması kuvvetle muhtemeldir. Ayrıca bölgeye yerleşenlerin Kafkasya'dan hangi yıl göç ettikleri tam olarak bilinmemekle birlikte, 1864 Rus sürgünü yıllarında Anadolu'ya geldikleri düşünülmektedir ki bu tarih mezar taşları ile de uyumludur. Köy halkı Çeçen kökenlidir.

Köyün adı

Köyün adının nereden geldiğine dair bir rivayet şu şekildedir. Bozkurt köyünün şu an bulunduğu bölgenin ilk önceleri "Kaldırak" ismiyle anıldığı bilinir. Bu bölgede o tarihlerde, Akkaşoğulları denilen zenginliğiyle ve gücüyle tanınan kalabalık bir ailenin yaşadığı anlatılır. Komşu köy Akçakışla da ise Karakurt'lar olarak anılan güçlü, gözüpek, dediği dedik büyük bir aile yaşamaktadır. Bu aile Akkaşoğulları'na hiç dirlik vermemektedir.

Akkaşoğulları Karakurtlar ile yaşadıkları bu sorunlardan bıkmış, kurtulmanın yollarını ararlarken; o yıllarda Kafkaslardan göçmen olarak, gözü pek cesur savaşçı, deri elbiseler giyen, mısır unu yiyen, sarı saçlı, uzun boylu bir halkın geldiğini duyarlar. Ailenin ileri gelenleri Karakurtlar'dan kurtulmanın çaresinin; bu insanları yaşadıkları bölgeye yerleştirmek olacağını düşünürler ve yeni gelenlerden birkaç aileyi yaşadıkları bölgeye yerleştirirler. Böylece Karakurtların da Akkaşoğulları üzerindeki etkileri yavaş yavaş azalmaya başlamıştır. Zaman geçer gün döner, yeni gelenler büyür, kalabalıklaşır. Kafkas kökenli bu topluluğa yerleri dar gelmeye başlayınca bu sefer Akkaşoğulları bölgeyi terk etmek durumunda kalır ve böylelikle tüm arazi otlaklar değirmenler yeni gelenlere kalır. Artık bu tarihten sonra yeni gelenler köylerine Karakurt sözcüğünün aksini çağrıştırması için "Bozkurt" adını verirler. Köyde düğünlerde Çeçen ve Kafkas oyunları oynanır.

Ulu Akasya Ağacı
Bozkurt köyü girişinde yer almaktadır. Köyün simgesi haline gelmiştir. Ağacın bulunduğu duvarla çevrili küçük bir alanın içerisinde en az 70 yıllık bir mezarın var olduğu söylenmektedir. Ali Mirza (Eli Mirze) adlı bir cerrahın, kendisinin vasiyeti üzerine oraya defnedilmiş ve başına da bir ağaç dikilmiş olduğu rivayet edilmektedir. Ziyaret yeri niteliği taşımasa da, alana saygı gösterilmektedir. 2019 yılında elektrik şirketi görevlileri tarafından elektrik direğinden geçen tellere zarar verdiği gerekçesi ile haber vermeden kesilmiş olan ağaç yeniden büyümektedir.

Canabdal
Köy halkının ataları Kafkasya'dan gelmiş olup, Çeçen kökenlidir.

Canabdal adının kökeni
Köyün adını Can "Abdal" adlı kutlu kişiden aldığı belirtilmektedir. Kardeşi ise Sarıtekke köyünde bulunan Muhtar Abdal'dır. Genel görüş, Can Abdal'ın köyün girişinde bulunan caminin yanında yattığı şeklindedir. Rivayete göre, Can Abdal'ın mezarının bulunduğu yer eskiden de cami imiş. Zamanla cami binası eskiyip yıkılınca köylüler buraya ilkokul yaparlar. Okul binası, kısa bir süre sonra sebepsiz yere yıkılır. Daha sonra da bir köy ahalisinden bir kişi buraya bir ev yapar. Bir müddet sonra hiçbir neden yokken ev oe yıkılınca köylüler buraya bir bina inşa etmekten vazgeçerler. Günümüzde terkedilmiş ve harap haldedir. Can Abdal'ın kerametleri halk arasında anlatılır. Eskiden bir adam Can Abdal'ın bulunduğu yeri temizleyip bakımını yaparmış ve evi bolluk içindeymiş. Daha sonra bu görevi terk edince yoksulluğa düşmüş.

Ziyaret alanı
Sütoluk mevkisine yakın bir yerdeki "Ziyaret" adı verilen ve kutlu sayılan bölgeden kuru odun bile alınamayacağına, götürülüp yakılamayacağına inanılır. Bunu deneyenlerin bir kısmının daha yolun yarısına bile varmadan sırtlarındaki birkaç tane kuru odunun taşınamayacak kadar ağırlaşması nedeniyle bıraktıkları anlatılır. Bazıları ise odunu eve kadar götürebilmiş ama daha kapıdan girer girmez dayanılmaz bir sancıya tutulmuşlardır. Rüyalarına giren geyikler kendilerini korkutmuştur, odunları ertesi gün götürüp yerine bırakmak zorunda kalmışlardır ve kara renkli bir koç kurban kesmişlerdir.

Çanakçı

Köyün tahta çanaklar yapıp satarak geçimini sağlayan bir kişi tarafından kurulduğuna inanılmaktadır. Son yıllarda köy odası sohbetleri canlandırılmaya çalışılmaktadır.

Tarihi köy odası

Ahşap direklerle desteklenerek inşa edilen köy odasının içerisindeki tabelaya göre Hicri 1272 (Miladi 1855) yılında yapılmıştır. Köyün tarihi köy odası sürekli temiz tutulmakta ve bakımı yapılmaktadır.

Subatan Efsanesi

Çanakçı köyünden derlenen efsaneye göre, Lutuf Han'ın yedi oğlu ve Nazo adında bir de kızı vardır. Nazo aşkın sevdanın ne olduğunu hiç bilmez, o yüzden de evlenemez. Günlerden bir gün pencereden bakarken çoban Emo'yu görür ve ona aşık olur. Bir düğünde birbirleri ile göz göze gelirler, çoban kaval çalar, ondan sonra da buluşurlar. Aşkları dilden dile yayılıp duyulur. Bunu duyan Lutuf Han kızını zindana attırır. Çoban da kendisi ortadan kaybolursa kızı salarlar diye düşünerek dağlara kaçar ve bir ine saklanır, geceleri dışarı çıkar. Babası da bir süre sonra kızını zindandan çıkartır. Aradan birkaç yıl geçer bir bey görücü gönderir, babası kızı onunla sözler. Günler geçer kız ve arkadaşları dağ bayır gezerlerken yollarını kaybeder ve bir in görürler. Kız merak edip içeri girince hasta durumdaki çobanı görür. Hemen dışarı çıkarak arkadaşlarına içerde yılan olduğunu söyler ve birlikte kaçarlar. Gece güvendiği bir azap (uşak, hizmetçi) ile Emo'ya yiyecek gönderir. Kimsenin durumu anlamadığını geri dönen azaptan duyunca içi rahatlar ve her gün yiyecek içecek göndermeye devam eder. Çoban iyileşir. En sonunda bir gün kendisi de Emo'nun yanına gider. Karşılıklı olarak şiir okuyarak söyleşirler. Zaman geçer kızın düğün günü gelir, bunu haber alan çoban kavalı ile konağa gider, kendisini kimse tanımaz. Konağın karşısında çalıp söyler. Düğün alayı yola çıkınca kendisi önden giderek atını bir ormana saklar ve yol üstünde beklerken kızla evlenen beye ve düğün alayına ilenir (beddua eder). Düğün alayı görününce ilenci tutar ve yağmur başlar, büyük bir sel gelir, taşkın olur. Ovayı sular kaplar. Düğüncüler boğulur, kurtulamayan atlar telef olur. Emo suya atlayarak Nazo'yu yakalar ve tam öleceklerini sanarlarken bir ağacın dalına çıkarlar. Bir süre sonra ovanın toprağı ortadan ikiye yarılır ve sular dönerek bu obruğun içine dolar. Sularla birlikte ölü insan, at, başka hayvanlar ve arabalar, eşyalar bu yarığın içine çekilir. Bir süre sonra felaketi duyup gelenler çamurlarda bir erkeğin ve kızın ayak izlerinin dağlara doğru gittiğini görürler. Dağlardan eriyen kar sularıyla, yağan yağmurların suları, yörede "Subatan" olarak bilinen bu yere dolar yiter gider, nerden çıktığı bilinmez.

Çatalyol

Köyde bir zamanlar Ermenilerin de yaşadığı ve I. Dünya Savaşı'nda köyden, geri dönme umuduyla göçmüş oldukları bilinmektedir. Hatta köyün eski ismi Ermenice olan Mergesen 'dir.

Mergesen Höyüğü

Sivas-Kayseri karayolunda, Sivas yönünden gelirken Şarkışla ilçe merkezine yaklaşık 4 km. kala köye ayrılan yol ile ulaşılmaktadır. Höyük, köye varmadan 1 km önce yer alır ve eğime göre daha aşağıda kalır. 6–7 m yüksekliğinde, 20–25 m çapında olup tarıma elverişli ova üzerinde bulunmaktadır. Etrafında ekilen tarlalar vardır. Höyüğün tepesine yakın bir yerde define arayıcıları tarafından çukur kazılmıştır. Etrafını çevreleyen çit veya herhangi bir uyarı levhası yoktur.

Çekem

Yöre halkının verdiği bilgiye göre "Çekem", bodur yapıda bir tür bitki adıdır (Ökse otu). Köyün tarihinin çok eski zamanlara kadar dayandığı tarihi kalıntılardan ve köyde bulunan üç ayrı mezarlıktan anlaşılmaktadır. Hititlerden kaldığı iddia edilen mağarada oyma odalar ve geçitler bulunmaktadır. Köyün güney cephesini oluşturan tepenin en üst kısmında kar sularının bir dehlizde birikmesini sağlayan sarnıç girişi vardır. Hacettepe Üniversitesi'nce yapılan ön inceleme sonucunda, köyün tarihinin en az 6.000 yıllık olduğu tahmininde bulunulmuş, köyün tamamı ve yakın çevresi sit alanı ilan edilmiştir.

Çiçekliyurt

Köyün eski adı Çakal'dır.

Ali Baba Mezarı

Ali Baba'nın hayatı hakkında herhangi bir belge ve bilgi bulunmamaktadır. Onun köyün ilk kurucusu olduğu belirtilmektedir. 1980 yılına kadar Ali Baba'nın mezarının üstünün açık ve etrafının çevrili olduğu nakledilmektedir. Rivayete göre, köy sakinlerinden biri Ali Baba'yı rüyasında görür. Ali Baba ona, üzerinin örtülmesini, yoksa zararının dokunacağını söyler. Bunun üzerine burası tamir edilerek bugünkü haline getirilir. Sandukanın bulunduğu yerde küçük bir pencere olup pencerenin önünde üzeri yeşil bezle örtülü bir yardım sandığı bulunmaktadır. Ali Baba'nın kabri, başta bulunduğu köy olmak üzere Alaçayır, İlyashacı, Ortaköy ve Hardal köylüleri tarafından ziyaret edilmektedir. Burası, felçli olan hastaların tedavisi, konuşamayanların dilinin açılması, evde kalmış kızların nasibinin açılması ve gurbete gidenlerin sağ-salim dönmeleri amacıyla ziyaret edilmektedir. Ziyaretçilerin maddi durumuna göre, ziyaretler esnasında zaman zaman kurbanların kesildiğine şahit olunmaktadır. Burayı ziyarete gelen hastalar, Ali Babanın sandukasında bulunan yeşil örtüden bir parça keserek yanlarına alırlar. Kesilen bu bez parçası, hastanın hastalığı sürdükçe hastanın üzerinde şifa ümidiyle taşınır. Bazı ziyaretçilerin ise bezi bereket getirmesi inancıyla aldıkları belirtilmektedir.

Demirköprü

Köyde Çeçen kökenli vatandaşlar yaşamaktadır. Köyün adı çeşitli dönemlerde Kızıltan, Kızıldan ve Kızıldon olarak değişti. Kızıl ismini toprak renginden almıştır. Kafkas oyunlar çalgı olarak mızıka ve akordiyon çalınır. Genç kızlar ve delikanlılar ortak oyunlar oynarlar.

Köyde Bavloy, Yalhoy, Sontoroy, Peşkoy, Neşgoy, Ehişbato ve Şirdi olarak bilinen kabileler bulunur.

Döllük

Köyün eski adı Dövlek'tir. Şarkışla'ya yaklaşık 3 km uzaklıktadır. Ayrıca Sivas - Kayseri yolundan Altınyayla - Pınarbaşı yönüne dönüldüğünde Cemel köyüne varmadan iki km önce yer alır. Köyde 1940 senesinde bulunan Bronzdan yapılmış 12 cm. uzunluğunda Hitit Heykelciği de hâlen Ankara Etnografya Müzesi'nde muhafaza edilmektedir. Ayrıca yurtdışına kaçırılmış olan Hitit Tören Baltası yine yakınlardaki bir tümülüsten çıkmıştır. Çorak adlı mevkide bulunan Sarısu Göleti'ndeki kükürtlü su cilt hastalıklarına ve deri yüzeyindeki alerjik reaksiyonlara iyi gelmektedir. Ancak genişleyen ilçede yapılan çok katlı binaların giderek yaklaşıyor olması, korumasız durumdaki göletin varlığı için tehlike teşkil etmektedir.

Köyün adı
Çok önceleri Şarkışla'dan Döllük köyünün bulunduğu bölgeye Koç (Kasım) - Aralık aylarında koyunları çiftleştirmek için gelindiği ve bu etkinlikten dolayı buraya Döllük ismi verildiği en yaygın rivayettir.

Koyun Baba Yatırı
Şarkışla yöresinde Arabistan'dan geldiğine inanılan yedi kardeş erenlerden üçüncüsü olarak bilinmektedir. Mezarı Döllük köyü yakınlarındaki Karatepe'de bulunmaktadır. Hangi dönemde yaşadığına dair kesin bir bilgi bulunmaz. Ancak halk arasında anlatılanlara göre 15. yüzyılda yaylada koyun otlatarak yaşadığı ve bundan dolayı Koyun Baba adıyla anıldığı söylenir. Mezarı şaklaşık 500 m yüksekliğe sahip bir tepenin üzerindeki düzlükte yer alır ve batısından Döllük Deresi akmaktadır. Kabrin etrafı taş yığınlarıyla çevrili olup, alt tarafında ise söğüt ve kavak ağaçları bulunmaktadır. Bunların arasından da geçmişte bir pınar aktığı bilinse de günümüzde mevcut değildir. (Ancak su aramak için yapılan kazı işlemi nedeniyle açılan bir metrelik çukurun içi suyla doludur.) Ziyarete gelen insanlar dualarının kabul olması için mezara o kadar çok sayıda küçük taşlar atmışlardır ki bunlar kabri doldurmuştur. Keramet sahibi olduğuna inanılır ve bununla ilgili rivayetler bulunur. Günümüzde bir taş yığınına benzeyen mezara köy içerisinden dahi ulaşmak hatta bulmak oldukça zordur. Köy ahalisinin önemli bir kısmı bile yatırın varlığına dair bilgi sahibi değildir.

Barajlar
Döllük deresi üzerinde, Aşağı Baraj (yeni) ve Yukarı Baraj (eski) olarak bilinen birbirlerine yaklaşık bir km uzaklıkta olan iki baraj bulunmaktadır. Dar bir boğazın arasında örme taştan yapılmış olan bu barajlar sulama amaçlı olarak inşa edilmişlerdir. Eski baraj günümüzde işlevini yitirmiştir ve arkası batak halindedir, ancak ana gövdeyi oluşturan duvar sağlam olarak durmaktadır. Yeni baraj ise köyün hemen üst kısmında yer almaktadır. Dere köyün içinden geçmektedir.

Elmalı
Köyün adının, kendine özgü lezzeti bulunan elma ağaçlarından kaynaklandığı söylenmektedir. Kayseri ve Sivas bölgesinde tanınmış ateşli silahlar tamircisi Tüfekci Ali (Ali Türkyılmaz), Elmalı köyündendir. Karababa Tepesi'ne çıkan yokuşa Karababa Bayırı denilmektedir.

Musa Kazım Sakarya
Musa Kazım Sakarya Kurtuluş Savaşı sırasında Sakarya muharebesinde Atatürk'e çok yakın bir yerde bulunmuştur. Sakarya Muharebesi'nde yaralanarak gazi olmuştur. Kurşun bir yanağından girerek ağız boşluğunu geçip diğer yanağından çıkmıştır. Başka bir kurşunla da kolundan yaralanmıştır. Atatürk Kayseri'ye giderken Şarkışla'ya uğradığında soyadını bizzat kendisinin verdiği Musa Kazım Sakarya'yı yanına çağırtarak görüşmüştür. Sakarya Savaşı'ndan önce Doğu cephesinde, Kafkas ordusunda Tebriz ve Bakü de, Irak'ta, Allahu Ekber dağlarında savaşmıştır. Sakarya Savaşı'nda Üsteğmen (Mülazım-ı Evvel) iken birliği ile Osman Tufan Paşa ve Deli Halit Paşa kumandasında Çal dağını Yunan birliklerinden geri almışlardır. 32 yerinden yaralanmış ve Ankara'da 2 yıl tedavi gördükten sonra malülen emekli olmuştur. İstiklal Madalyası sahibidir. Emekli olduktan sonra THK'nın kuruluş ve gelişmesi için çalışmıştır. Şarkışla-1 ve Şarkışla-2 isimleri verilen hafif eğitim uçaklarının THK'ya alınmasını sağlamıştır. Kızı Naciye Sakarya ise paraşüt şehidi olup 15 Temmuz 1971 tarihinde ölmüştür.

Tekke

Tekke adı verilen yer, Elmalı köyü mezarlığında etrafı taş duvarla çevrili, yaklaşık üç metre yüksekliğinde, üzeri açık, içinde ağaçlar bulunan ve 60-70 metrekarelik bir alandır. Türbenin içinde altı tane mezar bulunmaktadır. Altı mezardan bir tanesine binaen buraya bu isim verilmiştir. Anlatıldığına göre daha önceleri bu yapının üzeri kapalıyken bir yangın neticesinde yıkılmış ve bir daha onarılmamıştır. Tekke olarak bilinen yatırın hayatı ve kişiliği hakkında fazla bir bilgi yoktur. Bu konudaki bilgilerimiz yöre insanının anlattıklarından ibarettir. Anlatıldığına göre bu zat, bölgenin ilk fethi sırasında şehit düşen bir Horasan eridir. Aynı zamanda Kara Baba'nın kardeşi olduğu ve burada şehit düştüğü de belirtilmektedir. Köylülere göre ziyaretin bulunduğu yer bir koyun ağılıymış. Bir gün Harun Köyü'nden Kürt Mehmet isminde bir çoban, koyunlarını getirip buraya yatırmış ve kendisi de uyumuş. Bu zat çobanın rüyasına girerek ona: "Burayı çevir seni ihya edeyim" demiş. Çoban ilk etapta buna aldırış etmemiş. İkinci defa rüyasına girdiğinde yine aldırış etmemiş. Üçüncü defa rüyasına girerek "Niçin sözümü dinlemiyorsun? Buranın etrafını çevir, seni ihya (zengin) edeceğim" deyince, çoban rüyanın gerçek olduğuna inanmış ve rüyadan etkilenmiş. Bunun üzerine, rüyasında gördüklerini çevresine anlatıp bugün Tekke adı verilen yeri çevirmiş. Daha sonra burada yatan zât, sözünde durarak adı geçen yeri çeviren şahsı ihya etmiş ve o şahıs çok zengin olmuş. O zamandan itibaren burası çevrede Tekke adıyla anılmaya başlamış. Tekke'ye başta Elmalı olmak üzere Kızılcakışla, Gümüstepe, Çatalyol, Maksutlu ve Döllük köyleri ile Gemerek ve Kayseri'nin Pınarbaşı ilçesinden gelen hastaların olduğu belirtilmektedir. Buraya gelen insanları genellikle sara ve sıtma hastalığına yakalananlar ile sinir ve ruh hastalarının oluşturduğu zikredilmektedir. Köylülerden bazıları çeşitli yerlerden sıtma ve sara hastalığına yakalanıp Tekke'yi ziyarete gelen insanların burada iki rekat namaz kılarak iki saat kadar Tekke'de yattıktan sonra hastalıklarından kurtuldukları ve sağlam bir şekilde evlerine geri döndükleri şeklinde bilgiler vermişlerdir.

Emlek Hüyük

Emlek Hüyük köyü adını eteğinde bulunduğu Hüyük Tepesi'nden alır. Baştaki "Emlek" takısı ise Şarkışla'da bulunan ve aynı adı taşıyan Merkez Hüyük köyünden ayırt edilmesini sağlar. Aşık Yusuf, Aşık Kul Sabrı, Aşık Ali İzzet Özkan ve Aşık Hasan Devrani önemli halk ozanlarıdır.

Hüyük (yığma tepe)

Köyün güney tarafında yüksek doğal bir alanda yer alır ve kuzeyinden Canan Deresi geçmektedir. Derenin iki tarafında köy yerleşimi bulunmaktadır. Höyük yaklaşık 30 m. yüksekliğinde, 70 m. çapındadır. Kuzey kesiminin tepeye yakın bir kısmı 2 metrelik bir kesitle yükselerek teras biçimi almıştır. Etrafını çevreleyen çit veya herhangi bir uyarı levhası yoktur. Tesadüfi olarak çıkarılıp elde edilen arkeolojik bulgular bu bölgenin Romalılar ve Selçuklular döneminde de bir yerleşim merkezi olarak kullanıldığına dair ipuçları vermektedir.

Aşılık

Emlek Hüyük yaylasında yer alan kırmızı renkli büyük bir kaya kitlesidir. Kalıplar halinde sökülür, taşla ezilip suda eritildikten sonra baharda yaylıma çıkacak olan koyunlara sürülüp boyanır. Koyunların kurtlara yem olmaması için aşılığın boyası ile boyanmasının fayda getireceğine inanılır.

Emlek Kale

Eski adı kayıtlarda "İlburs" olarak geçmektedir. Köy bir dağ yamacına kurulmuştur. Kızılırmak'a bağlanan Kaldırak çayı üzerindeki vadide yer almaktadır. Köyün kurulduğu dağın tepesinde Delikkaya denilen bir kaya bulunmaktadır. Köyün dışında mağara bulunmaktadır. Bu mağaralarda ilk çağdan kalma insanların kullandığı aletler bulunmuştur. Şarkışla - Sivas otoyolundan Batı'ya doğru dönülerek gidilen Akçakışla - Akdağmadeni güzergahı üzerinden ilerlendiğinde Alaman köyünden sonra beş km ilerlendikten sonra sol tarafta kalmaktadır. En yakın yer yaklaşık 2 km ilerideki Emlek Kavak köyüdür. Adını köyün girişindeki, geçmişi Hititler'e kadar uzanan kale kalıntısından almaktadır.

Emlek Kavak

Yüzlerce yıl önce Banaz'da yaşadığı sanılan köyün ilk kurucuları önce Balahasan bölgesine geçmişler, oradan da Kavaklı-dere denilen bölgeye yerleşmişlerdir (köyün adı buradan gelmektedir). Burası dağ kavağının çok olduğu bir alandır. Köyün adına dair diğer bir olasılık ise, belirleyici bir niteliğe sahip büyük bir kavak ağacından kaynaklanmasıdır. Aşıklık geleneği köyde varlığını sürdürse de köyden kente göç nedeniyle sona ermek üzeredir. Günümüzdeki en tanınmış halk ozanı Aşık Fazlı'dır.

Emlek Mezra

Eski söyleyişle Mezere olarak da bilinmektedir. Köyün adını oluşturan Mezra/Mezrea/Mezraa (halk ağzında eski biçimiyle "Mezere") sözcüğü ekilmiş arazi, çift sürülüp tohum atılmış, tarım yapılan alan ve ayrıca tarımla uğraşan birkaç (az sayıda) evin bir araya gelmesiyle oluşan yerleşim birimi demektir. Arapça kökenli olup "Ziraat" kavramı ile bağlantılı olup ekilen arazi, ziraat yapılan yer anlamına gelir.

Fakılı

Köyün en önemli özelliği misafirperverliği ile ün salmış olmasıdır. Özellikle motorlu araçların olmadığı dönemlerde, diğer köylerden gelen köylülerin misafir edildikleri yerdir. Köydeki her evin ayrı bir misafir odası bulunmakla birlikte, bazı misafir odalarında 20 kat yatak sarıldığını ve buralarda misafir olarak kaldıklarını söyleyenler vardır. Bazı odalarda misafirin hiç eksik olmadığıda söylenmektedir. Köyün şivesi bozulmamış olup, Kars şivesi ile konuşulmaktadır.

Ekiz-Oluk Efsanesi

Rivayete göre bir kadının kocası askerdedir, kimsesizlikten ve sahipsizlikten işe güce kendisi yetişemediği için bu kadın iki çocuğunu kışın odun toplamak için yakın bir tepeye gönderir. Ancak çocuklar farkına varmadan yavaş yavaş evden uzaklaşırlar. Bir süre sonra ıssız bir yere varırlar ve yalnız bir ağaç bulurlar. Çocuklar bu ağacı kesmeye kalkışırlar. Ama bilmezler ki bu kutlu bir ağaçtır (ağaçların sultanıdır). Böylesi ağaçlara balta vuranın asla iflah olmayacağını ise hiç bilmemektedirler... Baltayı vurduklarında sarsılan ağaçtan bir meyve düşer; onu alıp yerler. Her balta vuruşunda düşen meyveyi alırlar ve aç oldukarı için yemeye devam ederler. Zaman geçip akşam olur. Önceleri hafiften yağan kar tipiye dönüşür... Bunun üzerine iki kardeş ağacın kovuğuna sığınırlar. Anneleri ise bu sıralarda çocuklarının dönmediğini görünce onları aramaya başlamıştır. Yakın çevrede göremeyince, o da biraz ileriye gider ve çocukların izlerini görerek takip eder. Nihayet uzaktan onları görür ve donmak üzere olan çocuklarına ısınmaları için sımsıkı sarılır. O gece hepsi de işte orada donarak ölürler.

Kadının kocası bir müddet sonra askerden dönünce acı gerçeği öğrenir, onları arar ama bulamaz. Sonunda kadın bir gece bir adamın rüyâsına girer ve ağacın yerini kendisine târif eder. Adam yanına köyden birkaç kişiyi de alarak gider ve ağacı bulur. Ağacın dibindeki toprağı kazmaya başlarlar, görürler ki taş kesilmiş kadının gözlerinden sanki ağlar gibi bir su akmaktadır. Oraya bir çeşme yaparlar. Bu pınar Şarkışla-Akçakışla yolu (eski yol) üzerinde Bozkurt köyüne varmadan 10 dakika mesafededir. Uzun yıllar yolun üst kısmında iki oluk halinde akmıştır. Sonra yolun alt tarafına indirilmiş ancak bu arada tek oluk halinde akıtılmıştır. Derler ki, bunun üzerine suyun tadı bozulmuş, hafiften bulanıklaşmıştır.

Gaziköy
Bir dönem su kuyularında yağa benzer bir maddeye rastlandığı için köyün altında petrol bulunduğu söylentileri yayılmıştır.

Gücük
Bir rivayette buraya yerleşimin ilkin şu anki köyün aşağılarında olduğu sonradan şimdiki yerine “Gücük” (yani Şubat) ayında taşınmasından dolayı olduğudur. Bu rivayet kış ayında göçün zor olmasından dolayı zayıftır. Başka bir ihtimal ise ilk yerleşim yerine göre daha küçük olmasıdır.

Gümüştepe
Yörede eski adıyla "Yapıaltın" (yöresel söyleyişle "Yapaltın") olarak bilinir. Şarkışla'ya yakın mesafelerde bulunan Yapıaltın Barajı etrafında Şarkışla Belediyesi tarafından düzenlenmiş mesire ve piknik alanları bulunmaktadır. 19. Yüzyılın sonunda toplam 150 evde yaklaşık 800 Ermeni vatandaşın yaşamakta olduğu bilinmektedir. 1916 yılında Ağrı'dan gelip köye yerleşen Bayram Subaşı o yıllara ait bilgileri şöyle anlatmaktadır: "Köyümüz 1954 yılında kadar Yerli Yapaltun ve Muhacir Yapaltun olamak üzere iki mahalleden yani iki muhtarlıktan oluşmaktaydı. 1954 yılında iki mahallenin muhtarlıklari birleştirildi. 1961 yılında köyümüzün adı değiştirilerek Gümüştepe oldu."

Küp Mezarlar
Eski çağlardan kalma küp içinde gömülü cesetlerin tarla süren çiftçiler tarafından bulunduğu söylenmektedir.

Halk kültürü
Köyün geleneksel kurallarına uymayanlara "ziyafet verdirme cezası" uygulaması yakın dönemlere kadar süregelmiştir. "Müenci" adı verilen kişiler mal alım satımında taraflara arasında bir tür arabuluculuk yaparlar ve alışverişin en önemli görgü tanığı olurlar. Ancak bu kişi kesinlikle bir kefil değildir. Köy odasında "yalancı köşesi" denilen bir yer vardır. Gerçek dışı bir hikaye anlattığı anlaşılan bir kişinin sözü kesilerek yalancı köşesine geçmesi istenir. Eğer geçerse odadakiler yalan söylediğini bildikleri halde onu dinlemeye devam ederler. Ama köşeye geçmeyi reddederse dinlmeyi bırakırlar.

Köy Odaları ve Oyunlar
Gümüştepe'deki köy odalarında bir "Oda Başkanı" bulunur. Bu kişi köydeki çeşitli anlaşmazlıkları çözüme kavuşturur. Köy odalarına yaş gruplarına göre girilir. Örneğin yaşı çok genç olanlar büyüklerin odasına alınmaz.

Odaya gelenlere çay verme veya odanın temizliği gibi konularda yapılan hizmette nöbetçilik esası geçerlidir. Kurallara uymayan kişiler odadan kovulur, hatta dışarı atılırken bazı durumlarda sırtına soba demiri fırlatılır. Bu odalarda çeşitli oyunlar oynanmakla birlikte Gümüştepe köyüne özgü iki oyun tespit edilmiştir.

- Hakim oyunu
Bir mahkeme salonunda yaşananlar mizahi bir anlayışla canlandırılır. Oyunda bir hakim, bir sekreter ve bir de zanlı vardır. Zanlı her koşulda suçlu bulunur, her oyunda farklı suçlamalar oluşturulur ve neyle suçlanacağını önceden asla bilemez. Bu kişi yüzü yere değecek şekilde diz çöker, sekreter ise onun sırtını daktilo olarak kullanır.

- Tarla Davası oyunu
Ölen kocasından miras kalan tarlalardan kendisine kalması gereken payı doğru olarak verilmeyen bir kadının mahkemede yaşadıklarına dair bir oyundur. Dul kadın derdini hakime doğru dürüst anlatmayı asla beceremez. Şahitler hakimden korkup ya bir türlü konuşamazlar ya da saçmalamaya başlarlar. Köyde yaşanmış gerçek bir olaya dayandığı söylenmektedir.

Hardal
Kayıtlarda eski adı Hatir olarak geçer. 17. yüzyıldan itibaren nahiye merkezi olmuş ve 1908 yılına kadar yönetsel işlevini sürdürmüş. Bu tarihte nahiye merkezi niteliği Akçakışla'ya verilmiştir.

Tekke kalıntısı
Hardal'dan İlyashacı'ya doğru akan dere üzerinde "Kerem Ali Baba Tekkesi" (Hakkı Baba Tekkesi) adında bir Bektaşi tekke kalıntısı bulunmaktadır ve buranın 1926'ya kadar kullanıldığı söylenmektedir.

Konak kalıntısı
Akkaşoğlu Konağı denilen (yalnızca Konak olarak da bilinir) bir yapı ile ayrıca eski bir tapınağa ait kesme taş kalıntıları vardır, ancak ne amaçla kullanıldığı bilinmemektedir.

Kale
Hititler'den kaldığı sanılmakta olup kazı izni verilmediğinden tarihi konusunda kesin bir bilgi bulunmamaktadır. 1970'li yıllarda Kürtlerin Üskül (şimdiki Nacak'lar ailesinden) adlı kişi tarlasını sürerken çift demirine takılan kayaları temizleyerek bulduğu yaklaşık 14 kesme basamak'tan oluşan merdivenin devamını şikayete uğradığı için kazamamıştır. Acı dereden Kala'nın başına doğru çıkan ve tünel şeklinde zemini kesme taş merdivenden oluşan "Öksürük Deliği"nin bu merdivenin devamı olduğu düşünülmektedir. Kala'nın altından tünellerin (su yolu) Akkaşoğlu Konağı'nın önüne çıktığı köylüler tarafından söylenmektedir.

Mağara
Acı derede Kale'nin karşı yamacında bulunan ve yine Kesme taş döneminden kalan ve içinde kayalar oyularak oluşturulmuş ortasında taş sütun olan bir yapılaşmadır.

Tülce Baba Yatırı
Köy yolu üzerinde yaklaşık üç kilometre uzaklıkta Tülüce (Tülce) Baba yatırı vardır. Önceleri bir taş yığıtısı iken sonradan türbe haline gelmiştir. Bu alanda kurban kesildiği bilinmektedir. Burada yatan kişinin kimliği ve yaşadığı dönem hakkında net bilgi yoktur. Mezarın olduğu kısım beton duvar ile çevrili olup içinde kuşburnu ağacı vardır. Doğu tarafında ise demir parmaklıklardan yapılmış bir kapısı bulunmaktadır. Çevrili alanda ayrıca birkaç mezar daha vardır ve mezarların kime ait olduğu da belirsizdir. Bu evliyayı rüyasında gören gidip orada bir kurban kesip dağıtır.

Hardal Camisi
Her ne kadar bu cami Yozgatlı Safiye Hatun tarafından yaptırıldığı vakıf kayıtlarında geçmekte ise de, Bu Cami 1653 yılında Akkaşzade Ahmet Efendi tarafından yeniden yaptırılmıştır (restore edilmiştir). Yapının bir cami olduğuna dair herhangi bir şüphe yoktur, çünkü klasik cami mimarisi özellikleri taşımakta olup, en belirleyici unsur olarak bir mihrap bulunmaktadır. Camii'nin kapı giriş üzerindeki kitabe ise aynen şöyledir.

Şefaat matlabu asarı niku rahmet.
Binai camiin tecdidi Akkaşzade Ahmed.
Dedi hem üçler yediler kırklarla tarihi,
Erişip lütfü rabbani dü cihanda ey ahi.

Caminin avlusunda bulunan mezar taşlarından birinde ise şu mısralar yazılıdır:

Hüvallahül baki

Kimki gele bu misafir hanede mehman ola
Lacürmü bir gün ona gitmek ani ferman ola
Hali dünya böyledir buna gelenler bir gün gider
Padişahta olsa anlaya ki hali bir gün tufan ola

Çarkı esyaya benzer gözler herkes nöbetin
Nöbetine razı herkes gerek sultan ola
Nöbeti gelmiş bekler Akkaş Mehmet Ağa´nın
Dilerim dergahı haktan ana hak ihsan ola

Şiri anı alide ol zatı paki lem yezel
Merkabında pası pak tefekkür yezdan ola
Bin iki yüz dörtte noş eyledi ecel çamı (şerbetin)
Geddi şöhret erdi beka mekanı cenan ola (cennet)

Harun
Köy halkı, 93 Muhacirleri olarak da bilinen Osmanlı-Rus Harbi mağdurları olan Kars göçmenleri tarafından müteşekkildir. Eski yerleşim yeri Maksutlu köyü arazisi içerisinde kalan ve mevcut köyün yaklaşık 2– 3 km batısında bulunan "Eski Harun" adı verilen yerdir.

İğdecik

İran-Horasan'dan gelen ahalinin önce Eskiköy olarak tabir edilen yere, daha sonra ise su azlığından dolayı şimdiki bulunduğu yere yerleşmiş olduğu söylenmektedir.

Âşık Veli

İğdecik Köyünde doğmuştur. Babasının adı Hüseyin, annesinin adı Kamer'dir. 1790'lı yıllarda doğduğu tahmin edilen Aşık Veli'nin ölüm tarihinin 1853 olduğu bilinmektedir. Soyundan gelen akrabalarından edinilen bilgiye göre 60 yaşında öldüğü söylenmektedir. On yaşında iken annesini, kısa bir süre sonra da babasını kaybetmiş ve başkalarının yanında çobanlık yapmıştır. 16 - 17 yaşlarında Emlek Kale köyünde yaşayan Kemter Baba ile tanışarak onun çırağı olmuştur. Şiirlerinde sıklıkla ustası Kemter'den bahsetmiştir. 1853 yılında altmışlı yaşlarında bir Yıldızeli'nin Davlıalağan (şimdiki Davulalan olmalı) köyü yakınlarında atı ile giderken eğer ile bir ağaç dalı arasına sıkışarak öldüğü rivayet edilmektedir.

Derde tabi olup derman aradım
Vardım ki tabibin derdi benden çok
Her derdin dermanı sendedir bildim
Ne hikmet ki senin derdin benden çok

İlyashacı

Köyün doğusunda, Temecik yolu üzerinde "Kara Ziyaret" adı verilen bir mekan bulunmaktadır. Bahar geldiğinde köyün tüm hayvanları ilk olarak oradan yaylıma çıkarılmaktadır. Yine aynı yol üzerinde Çoraklısu Pınarı başında bir alıç ağacı büyümüştür ve dilekte bulunmak isteyenlerin ona çaput bağladığı görülür. Köyde ayrıca Kürkçüler adıyla bilinen bir deri hastalığı ocağı vardır ve özellikle derma hastalığı olanlar gelerek şifa ararlar. Ayrıca mezarında cuma akşamları ateş yandığı söylenilen Gül-göç Mehmed'in mezarı bulunur. Yabancı ve yalnız bir kişiymiş, köye gelmiş, yerleşmiş ve burada yaşayıp ölmüş diye anlatılır.

Kaldırok Kalesi

Köyün eski isminin Osmanlı dönemi kayıtlarında yer alan "Kaldırok Kalesi" olduğu yönünde emareler vardır. Köyün alt tarafında, Kaldırak çayı üzerinde bulunan kale kalıntısının bu varlığı da bu durumu destekler niteliktedir. Dolayısıyla bu isim köyün yanından geçen Kaldırak Çayı'nın adı ile de bağlantılı görünmektedir. 1831 nüfus sayımında nüfusu 195 hane sayısı ise 48 olarak kayıtlara geçmiştir. Bugün köyün dışında kalan kalenin en son Bizanslılar'ın elinde bulunduğu tahmin edilmektedir.

Seyid Hüseyin Ali Baba Türbesi

Muhammed Peygamber'in 18. nesilden torunu olan Hüseyin'in soyundan geldiğine inanılan Hüseyin Ali Baba'ya ait mezardır. Ayrıca Salman Baba ve Hasan Baba adlı yatırlar da bu türbenin içerisindedir. Kendisinin Rum diyarına Müslümanlığı yaymak için gelmiş olduğu anlatılır. Doğum tarihinin 1214, ölümünün ise 1275 yılı olduğu, Temmuz ayının ilk haftasında 61 yaşında vefat ettiği rivayet olunur.

Dayıbalağı

Dalak ocağı olarak da bilinen bir mekandır. Karın ağrılarına "Dalaklamış..." denilerek iyileşmesi için burası ziyaret edilir.

Âşık Kemter

"Kemteri" olarak da bilinir. Asıl adının Hüseyin Ali olduğu söylenir. İsminin köydeki Hüseyin Ali Baba türbesindeki yatırdan dolayı verilmiş olması muhtemeldir. Emlek ozanlarına örnek olduğu onları etkilediği düşünülmektedir. "Sefil Kemter" veya "Dertli Kemter" mahlaslarını da kullanmıştır. Yaşamıyla çok fazla bilgi yoktur. 18. yüzyılın ortalarında doğduğu tahmin edilmektedir. 1818 veya 1819 yılında öldüğüne dair bilgiler vardır. İğdecik köyünden Âşık Veli ise çırağı olmuştur. Kemter baba ona ustalık etmiştir. Âşık Veli şiirlerinde sıklıkla kendisinden bahsetmiştir. Âşık Kemter'in bazı şiirleri günümüze kadar ulaşabilmiştir. Anadolu'daki Kemter mahlasını kullanan başka ozanlar ile karıştırılmamalıdır.

Dertli Kemter ben bu sırra ermedim
Söz kuşuydum cennete girmedim
Benden edna daha bir kul görmedim
Kulluk benim olsun sultanlık senin

Kalecik

İlk yerleşim yeri Çallıburun bölgesinde "Gemi Damı"nın olduğu bölgedir. Bu bölgede Hititlerden kalma ev temelleri ve ırmak üzerinde köprü ayağı bulunmaktadır. Köy, daha sonra, bu gün köyün alt tarafında bulunan Kale bölgesine taşınmıştır. Bu bölgede yığma toprak kalıntısı ile harmanların altında mağara dehlizleri bulunmaktadır. Kalecik adı, bölge halkı ağzında Kalaycık şeklinde söylenmektedir. Köy içerisinde çeşitli sebeplerle kazılar yapıldığında eski yerleşmelere ait bina kalıntılarına rastlanmaktadır. Eski binalara ait Köşe taşları ve kilit taşları çok sayıda bulunmuştur. Ayrıca çevrede hala varlıklarını devam ettiren mezarlar söz konusudur. Köy halkı bu mezarlıkların bulunduğu sırtlardan birine "Maşat" (Gayri-müslim mezarlığı) adını vermiştir.

Kapaklıpınar

Köy adını köyün su şebekesinin dağıldığı bir su gözesinden ve bu şebekenin kapaklı olarak yapılış biçiminden almıştır. Günümüzde bu göze durmaktadır.

Karacaören

Eski adı Karacaviran olarak kayıtlarda yer alır. Baştaki "Merkez" takısı ise Şarkışla'da bulunan ve aynı adı taşıyan Emlek Karacaören köyünden ayırt edilmesini sağlar. Kafkas-Rus savaşları neticesinde bugünkü Karaçay-Çerkes Cumhuriyeti sınırları içerisinde kalan Habez Rayonundan ayrılarak gelen Abhazlar'ın Aşkaruva koluna mensuplar tarafından kurulmuştur. Köyde yaşayan aileler: Daguna, Yağan, Mıd, Naça, Cetger, Agaçe

Kayapınar

Köyde eskiden Ermeniler de yaşamıştır. 19. yüzyılda 400-500 kişi civarında Ermeni vatandaş yaşadığı kayıtlara geçmiştir. Ancak günümüzde hiçbir Ermeni vatandaş yoktur. Daha sonra köye gelen Bulgaristan Türkleri de zamanla arazilerini satarak köyden ayrılmışlardır. Köy adını kaya içerisinden çıkan bir suyun aktığı çeşmeden almıştır. Kayadan çıktığı için Kayapınar adını almıştır.

Kaymak
Köyün bir kilometre kadar yukarısında Hitit dönemine ait kalıntılar bulunduğu söylenmektedir.

Musa Merdanoğlu
1939 yılında doğdu, okula gitme olanağı bulamadığından okuma yazmayı sonradan öğrenip ilk ve ortaokulu bitirdi. Aşıklık geleneğine ve halk şiirine küçük yaşlarda ilgi duydu. 13 yaşlarında çobanlık yaparken uyuduğunda, rüyasında ak sakallı bir pir gördü. Pirin uzattığı şerbeti içemeden uyanmasına karşın kendisinde bir değişiklik olduğunu fark etti. Birkaç gün kimseyle konuşamadı. O dönemden sonra şiir söylemeye başladı. Aşık Merdanoğlu, 18 yaşlarındayken gördüğü bir kıza aşık oldu. Ancak kan davası nedeniyle düşmanı olduğu gerekçesiyle sevdiği kızla birlikte olamadı. 1961 yılında askerden döndükten sonra Ankara'ya yerleşti. Aynı yıl TBMM'de çalışmaya başladı. 1994 yılında da buradaki görevinden emekli oldu. Şiirleri değişik gazete, dergi ve araştırmada yer alan Aşık Merdanoğlu, hemen her konuda yazmaktadır. Konya Aşıklar Bayramına başından beri katılan aşıklardan biri olan Merdanoğlu'nun toplumsal taşlamalardan duygu ağırlıklı olanlara dek çeşitli konularda yaklaşık 700 şiiri bulunmaktadır. Şiirlerini Ozanın Feryadı (2002) adlı kitapta topladı.

Kazancık
93 harbi olarark bilinen Osmanlı-Rus savaşları sonrasında Kafkaslarda göçe maruz kalan Çeçenlerin yerleşerek kurduğu bir köydür. Köyün alt tarafından Kösreli Deresi (günümüzde Kazancık Özü adıyla bilinmektedir) ve Maruf Deresi akmaktadır.

Karakol
Köydeki eski karakol binasının Mustafa Kemal Atatürk tarafından yaptırılmış olduğu söylenmektedir. Ancak bakımsızlık nedeniyle harap haldedir.

Karababa Yatırı
Mezar Turna Dağı'nda bulunmaktadır. Kazancık köyü de dağın yamaçlarında kurulmuştur. Yedi kardeşlerden ikincisi olduğuna inanılmaktadır.

Kevenlik
Köy kurulurken rivayate göre bir atlı çıkmış gelmiş ve buraya köy kurmayın burası "Batkın Mezar" demiştir. Bunun üzerine köy ileri gelenleri köyü şimdiki bulunduğu yere taşımış yani köy aslında 500 metre daha batıya kuruluyormuş, yörede yetişen çok miktardaki keven bitkisinin bulunduğu yer anlamına geliyor adı. Batkın mezar mevkiinde ise yaşlılar akşamları ateş yandığını iddia ederler.

Kışla
Rivayetlere göre köyün eski ismi "Menhasofular" şeklindedir. Günümüzde bütünüyle terk edilmiş durumdadır. Köyde yaşayan aile kalmamıştır. Köyün büyük bir kısmı ören yerine dönüşmüş durumdadır. Sağlam evler ise bakımsız bir halde kaderlerine terkedilmişlerdir.

Kızılcakışla
Geçmişte savaşların yapıldığı Kışla Tepesi mevkisinde çok kan döküldüğü için bu ismin verildiği rivayet edilir.

Kışla Bayırı
Köyün eteğine kurulduğu tepeye verilen isimdir. Bu tepenin zirvesinde Ağbaba Türbesi bulunmaktadır. Tarihte birçok savaşa konu olduğu söylenmektedir.

Ağ Baba Mezarı
Şarkışla yöresinde yedi evliyanın bulunduğuna ve bunların birbirleri ile kardeş olduklarına inanılır. Bu kutlu kişilerin mezarlarının nerede olduğuna dair pek çok köyde farklı rivayetler bulunur. Bir söylentiye göre Beş kardeşin Kızılcakışla köyünde "Beşkardeşler" türbesinde yattığı diğer ikisinin ise Karababa ve Kürebaba olduğu bunlarınsa farklı köylerde yattıkları anlatılır. Kızılcakışla yakınlarındaki en önemli yatırlardan birisi Ağbaba olarak kabul görür. Mezarı Sivas-Şarkışla-Kayseri yolu üzerinden Kızılcakışla yoluna girilerek ilerlendiğinde köye yakın bir konumda birkaç km sol tarafta kalmaktadır. Günümüzde üstü açık, etrafı 1 metre yükseklikte çevrili mermerden yapılmış bir mezardır.

Geleni Çayırı
Köy batıdan doğuya uzanan bir tepenin güney eteğinde kurulmuştur. Tepenin bitiminde geniş bir alana yayılmış düz bir çayır alan bulunmaktadır. “Geleni / Geleňi” olarak bilinen çok sayıda yer sincabı bulunması nedeniyle bu ad verilmiştir.

Kavak Özü (Gavözü)
Birbirine paralel iki tepe arasında berrak bir ırmağın geçtiği bir vadidir.

Konakyazı
Eski adı "Kanak" biçimindedir. Daha sonra “Konak” olarak değiştirilmiş ev en son olarak –“Yazı” (çimenlik alan) kelimesi eklenmiştir. Karapapak, Terekeme ve Ahıska kökenlidir. Köy halkının inatçılıklarıyla tanındığı bölgedeki söylentiler arasındadır. Daha önceleri Altınyayla ilçesine bağlıyken 16 Mart 1992 tarihindeki İçişleri Bakanlığı kararıyla Şarkışla ilçesine bağlandı. Şarkışla - Altınyayla yolunda ayrılan bir yolla çıkılan tepelik bir alan üzerinde kuruludur. Aşağıdan Şarkışla - Altınyayla yoluna paralel olarak Kanak Deresi akmaktadır.

Hava Radar İstasyonu
2011 yılında kapanan askeri alan içerisinde Arap Dede Türbesi bulunmaktadır. Türbenin askeri tesisler kurulurken kaldırılmak istendiği ancak burada yatan kutlu kişinin buna engel olduğu rivayetleri doğru olmayıp o dönem görev yapan kişilerin verdiği bilgilere göre askeri birlik mezarın tüm bakımını ve korumasını üstlenmiştir.

Kız-Oğlan Efsanesi
Konakyazı (eski adıyla Kanak) köyü yakınlarında bir mezar vardır. Buraya dair anlatılan öykü özetle şu şekildedir. Gurbani Dayı denilen fakir bir adamın Sevlü adında güzel bir kızı vardır. Tonus (Altınyayla) ilçesinin zengin beylerinden birinin oğlu olan Ulfani bir iş için köye gelince tesadüfen kızı görmüş ve ona aşık olmuş. Ana babası fakir bir kızı almak istemeyip karşı çıkmışlar. Ama oğlan inat edince mecbur kalmışlar. Söz kesmişler, nişan bahara, düğün güze demişler. Kızını oğlana vermek isteyenler ağanın aklını çelmişler, oğluna bu kız yaramaz demişler, daha da ileri gidip iftiralar atmaya başlamışlar. Abdır adında bir kadın da bunların başını çekiyor kızın ardından Tonus’da türlü çeşitli hikayeler uyduruyormuş. Oğlan hiçbirine inanmamış Dünük Kaya denilen yere çıkmış orada bir inde

yaşamaya başlamış. Kış gelince hastalanmış, sözlüsünün köyüne inmiş onların evine varmış ki kızın kendinden daha hasta olduğunu görmüş. Onlarda bir süre misafir olup biraz iyileşmiş, kız da kendini toparlamış ama laf söz çıkmış hem köyde hem Tonus'da. En sonunda kızla beraber kaçmışlar bir zemheri gecesinde. Bunu duyan köylüler "Berihay" etmişler. Eline değnek alan çıkmış dışarı köyün kızı zorla kaçırıldı sanıp. Ama ne yaptılarsa bulamamışlar ikisini de. Kış günü mecburen dönmüşler evlerine. Sevlü ve Ulfani ise ne yana gittiklerini bilmeden tipide yürümüşler, bir kurt görüp önü takip etmişler, bir dağın beline kadar çıkmışlar. Bahar gelip karlar eriyince sığır yayan çobanlar bir kar kürtüğünün içinde birbirine sarılarak donmuş iki ceset bulmuşlar. Jandarma gelmiş, Şarkışla'dan çağrılan mustantih (sorgucu) cesetleri incelerken ikisi de ayağa kalkmış yürüyüp gitmişler. Göğüslerinin üzerinde açan kar çiçekleri yerlere dökülmüş. Sonra tekrar yere düşmüşler. Mustantih ne yaptıysa ikisini birbirinden ayırmayı başaramamış. Bakmışlar ki olacak gibi değil ikisini birlikte aynı mezara gömmüşler. Başuçlarına da bir ahlat ağacı dikmişler. Çevredeki diğer ahlatlar baharda al, mor çiçekler açarken yalnız bu ağaç beyaz çiçekler açarmış, çevredeki gelincik çiçekleri de kırmızı değil beyazdır. Mezara geceleri nur indiğini gördüğünü söyleyenler de vardır. (Dünük / Düğnük Kaya günümüzde Ulaş ilçesine bağlı Baharözü köyüne yakındır ve koç adağına yerine getirmediği için taş kesilen çoban efsanesi buraya dair anlatılan bir öyküdür.)

Kömürkaya

Geçmişte Ermeni kökenli vatandaşlar oturmakta iken daha sonradan Bulgaristan'dan gelen muhacirler yerleşmişlerdir. Köyün adı yörede Lisanlı, Nisanlı veya İhsanlı olarak da bilinir. Yıllardır çobanlık yapan Hasan adlı sessiz, sakin bir kişinin tam 40 senedir köyün koyunlarını otlattığı ve aynı zamanda bu ağrı ve sızılara karşı yel ipliği bağladığı bilgisi verilmiştir.

Lisanlı Höyüğü

Köyün güneyindeki ovada, yol üzerinde yer almaktadır. Üzerinde yetişen üzerlik otları höyükte toprak kaymasını önlemiştir. Toplanan malzemeler Tunç Çağı'na tarihlendirilmektedir. Yörede höyük, "Külüğün" adıyla anılmaktadır. Etrafını çevreleyen çit veya herhangi bir uyarı levhası yoktur.

Kümbet

Köyün hemen üst tarafında yer alan tepede köye adını veren bir ziyaret yeri bulunmaktadır. Bu eski kalıntıda büyük kesme taşların üzerinde henüz okunamayan (okunaklı olmayan) yazılar vardır. Muhtemelen eski bir tapınak olan bu yerde köylülerin adak adayıp kurban kestiği bilinmektedir.

Mengen

Yıllar önce köyün yanından kervan yolu geçermiş. Yine bir gün köyden tüccarlar geçerlerken altın dolu bir kese düşürürler ve giderler. Daha sonra bu altın dolu kese köy sakinleri tarafından bulunur ama hiç kimse bu keseye el sürmez. Çünkü kendilerinin değildir. Bu nedenle altın dolu keseyi, bir gün sahibinin tekrar köyden geçebileceği ihtimaliyle saklarlar. Zaman geçer ve bu kervan aynı yoldan dönerken köylüler onlara bir şeyleri kaybedip etmediklerini sorarlar ve onlar da altın dolu bir keseyi yaklaşık olarak altı ay önce yitirdiklerini ve içinde kaç altın olduğunu söylerler. Köylüler altın dolu keseyi getirir ve beraber sayarlar ve altınların onların olduğunu öğrenince sahiplerine verirler. Bunun üzerine yöre halkı tarafından Sofu'lar olarak anılmaya başlanırlar.

Mescid
Mescidli olarak da bilinir.

Selman Baba
Ortaköy bucağına bağlı Mescit köyündedir. Selman Baba 21 Mart Nevruz Bayramında Emlek yöresi köylerince ziyaret edilir. Selman Baba bir Bektaşi Dervişidir aslen Hacı Bektaş'lıdır, tekke ve zaviyeler kapatıldıktan sonra Anadolu'ya çıkar, birçok yer gezer. Daha sonra Şarkışla'nın Kale köyüne gelir, bir süre sonra Hardal köyünde kalır daha sonra şu anda kabrinin bulunduğu Mescit köyüne gelir ve bu köye yerleşir.

Oluktaş
Eski adı "Pöhrenk" olup şimdiki ismi ile yaklaşık olarak aynı manaya sahiptir. Taştan oluşan yeraltı su kanalı demektir.

Ortaköy
Bir dönem nahiye merkezi olduğu için "Ortabucak" olarak adlandırılmıştır. Daha önceleri ise köy "Emlek Nahiye" ismiyle Emlek yöresinin bucak merkezi olduğu söylenmektedir.

Pencereli Kaya
Bir kaya mezarı kalıntısı olduğu düşünülmektedir. Define arayıcıları tarafından dinamitle kısmen tahrip edilmiştir.

Ortaköy Çermiği
Köyün alt tarafında kalmaktadır. Su ısısı 37-42 derece olan Ortaköy Çermiği Şarkışla'ya yaklaşık 18 km. uzaklıktadır. Kükürtlü suyu, romatizma, eklem hastalıkları, bağırsak sistemindeki bozukluklar, idrar yolu hastalıkları ve kadın hastalıklarına iyi geldiği belirtilmektedir. Biri açık ikisi kapalı olmak üzere üç havuz bulunmaktadır. Açık havuz 25x10 metre boyutundadır. Kapalı iki havuz ise bayanlar ve erkekler için ayrılmıştır. Kaplıca suyu 246 metre aşağıdan çıkmaktadır. Çermik alanında 14 odalı bir motel ve dinlenme tesisleri yer alır. Köy halkı tarafından Çermik zaten kullanılmaktadır. Ayrıca çevre köylerden ve Şarkışla'dan günü birlik gelenler de belirli bir potansiyel oluşturmaktadır. (Sivas yöresinde kaplıcalara Çermik adı verilir.

Tarım Araçları Müzesi
Ortaköy Muhtarlığı'na bağlı Kültür Merkezi içerisinde Tarım Araçları Müzesi oluşturulmuştur.

Tekke kalıntısı
Köyün doğu girişinde bir Bektaşi tekkesi kalıntısı bulunmaktadır.

Ortatopaç
Köyün eski adı İskantopaç, değiştirilerek Ortatopaç olmuştur.

Halk inançları
Gemerek'in kuzeydoğusunda kalan Orta-Topaç köyü çevresinde eşekle tek başına yolculuk yapanların önüne tilki kılığındaki bir cinin çıktığı anlatılır.

Polatpaşa

Eski adı Tuzla'dır (köydeki tuz madeninden dolayı verilmiştir). Köyün şimdiki adı Kıbrıs Harekatı'nda görev yapan Korgenaral Osman Fazıl Polat'dan gelmektedir.

Osman Fazıl Polat

1922 yılında Şarkışla'ya bağlı (eski adıyla) "Tuzla" köyünde doğmuştur. 30 Ağustos 1942'de piyade asteğmen olarak Kara Harp Okulundan mezun oldu. 28 Şubat 1943'te Teğmen rütbesine yükseldi. 1967 – 1968 yıllarında Kıbrıs Türk Silahlı Kuvvetleri Alay komutanlığı yaptı. 1973 – 1975 yıllarında 28. Tümen Komutanlığı görevinde iken Kıbrıs Harekâtı'na katıldı. "Mağusa Fatihi" lakabıyla anıldı. 30 Ağustos 1975 yılında Korgeneral rütbesine terfi etti. 31 Mayıs 1980 günü Ankara'da vefat etmiş, cenazesi Sivas'ın Şarkışla ilçesinde toprağa verilmiştir.

Mağusa Tepesi

Osman Fazıl Polat Paşa'nın doğduğu yer olan Polatpaşa köyündeki bayrak tepesi Kıbrıs Barış Harekatı'ndaki başarılarından ötürü yörede "Mağusa Tepesi" (yöredeki söyleyişle "Magusa Tepesi") olarak anılmaktadır.

Samankaya

Köyün eski adı "Ebesil"dir. Bu sözcüğün "Ebuleys-i Semerkandî" (Semarkant'lı Ebuleys) adlı din bilginin isminden geldiği öne sürülür. Ebuleys'nin torunlarının yerleşmesi ile kurulmuş olduğuna inanılır. Ancak daha eski dönemlerdeki Sabalassos olarak kaynaklarda bahsi geçen yer olması da mümkündür. İlk yerleşim yeri ise aslında Kapaklıpınar köyü ile şimdiki Samankaya köyü arasındadır. Söylenenlere göre Altınyayla ilçe olduktan sonra 3 ay gibi çok kısa bir süre bu yeni ilçeye bağlanmış fakat köy halkının itirazı üzerine tekrar asıl olan Şarkışla ilçesine verilmiştir.

Saraç

Köyün adının 1800'lü yılların basından itibaren köyde Saraciye (deri işlemeciliği) yapan Avedikyan ve Hacaduryan adlı Ermeni ailelerden kalma olduğu bilinmektedir. Saraç sözcüğü de deriden eyer yapan kişileri tanımlar. Köy 1915 yılına kadar Ermeni yerleşimidir.

Şeme dağı

Saraç köyünün Şeme dağının eteklerinde kuruludur ve dağı köylülerce kutsal kabul edilir. Köylülerin Şeme dağı'na dönerek dua ettikleri bilinmektedir. Zirvesinde bir yatır bulunmaktadır ki dağla aynı adı taşıyan Şeme adlı evliyanın mezarıdır. Şeme Baba'nın ve kardeşinin Türklerin Anadolu'ya ilk geldikleri dönemlerde öncü kuvvet komutanlarından oldukları ve şehit düştükleri rivayet edilir. Şeme Baba, darda kalanların yardımına yetişen bir eren olarak anlatılır. Eskiden dağın üzerinde geceleri bir ışık yandığını söyleyenler de bulunur. Ancak dağa adını veren bu kişiden ziyade çok kutsal olan dağın kendisidir. Şeme dağından bir ağaç hatta bir dal kesenin onmayacağına inanılır. Bu yasağı çiğneyen kişinin başına mutlaka bir kötü iş gelir. Çevrdeki diğer dağlar kel iken Şeme dağı kutsallığı nedeniyle yeşildir. Her yıl haziran ayının ilk haftasında köylüler toplanarak dağa "ziyarete" çıkarlar. Kurban kesilir, herkes evinde ne varsa ortak sofraya koymak için getirir. Günümüzde geniş katılımlı bir tören halinde gerçekleştirilmekte ve dışarıdan gelenler de katılmaktadır. Şeme yolu üzerinde *Sallandudak Taşı* denilen yaklaşık 2 metre çapında, insan dudağını andıran bir taş vardır.

Karataş

İhsanlı köyü yolu üzerinde dağa gömülmüş 3-4 metre yüksekliğinde bir kaya parçası bulunmaktadır. karataşın dilekleri yerine getireceğine inanılır. Konuyla ilgili bir de anlatı bulunmaktadır. Yıllardır evli bulundukları halde hiç çocukları olmayan bir karı koca kutsal bir dergaha adak adayıp çocuk dilemek için giderlerken, bir tarlada çalışan bir köylü ile karşılaşırlar. Köylü ile selamlaşıp konuşur ve dergahın yolunu sorarlar. Köylü de sırf yorulmasınlar 3-4 günlük yolu gitmesinler diye az ilerideki büyükçe kara bir kayayı göstererek "hele burada bir dileyin dileğinizi, geri dönün, dergaha ne zaman olsa gidersiniz" der. Aradan bir yıl geçer ve dilek tuttukları yere kurban kesmeye giderler. Tarladaki köylüyü bulurlar, o da şaşkınlıkla işin aslını anlatmaya çalışır ama boşuna... Önemli olan insanın inancını tam tutmasdır. Bu durum yörede "Tutarsan da kara taştan tut" sözü ile anlatılır.

Boz atlı Hızır

Darda kalmışların yardımcısı olan ak sakallı ak yüzlü, nurlu bir ihtiyardır. Kimi zaman boz bir ata binerek geldiği söylenir. Her türlü zorluk karşısında, özellikle insanların yalnız başlarına karşılaştıkları güç durumlarda yardıma çağrılır."Hızır, nerede çağırırsan orada hazır" denilir. Hızır için Saraç köyünde ocak ayının sonu ile şubat ayının ilk günlerinde üç gün oruç tutulur. Oruç bittiğinde buğday kavrularak el değirmeninde çekilip "Kavut" yapılır. Sıcak şeker ile yoğurularak "Kavut topu" haline getirilir ve dağıtılır. Kavut topu'nun yapılacağı gece büyük leğenlere konulan çekilmiş buğdayın üzerine Hızır'ın gece gelip el basacağı umulur ve o sabah özenle Hızır'ın o eve uğrayıp uğramadığı araştırılır. Hızır insanları sınamak için don (kılık, şekil) değiştirerek onların kapılarını çalar ve genellikle de yaşlı bir dilenci kılığında gelir. Böylece insanların yoksul kişilere, muhtaçlara gösterdikleri tutumlarının ne olduğunu ölçer. Azarlayıp karnını doyurmaktan, bir bardak suyu ya da sütü vermekten kaçınan kişilerin evlerinin bereketi kaçar. Bu nedenle bir şey isteyen insanların eli boş çevrilmemesine dikkat edilir.

Sarıkavak

Köyün eski ismi Savran / Sevran'dır. Bu ad Gürcistan'daki Borçalı bölgesinde bulunan Sarban yöresinden kaynaklanmaktadır. O bölgeden göçen Karapapak Türkleri Anadolu'ya gelerek kurdukları köye bu ismi vermişlerdir, 93 Harbi (1878 Osmanlı-Rus Savaşları) esnasında köye göçler olmuştur.

Tarihçe

1830 Tarihli Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivlerindeki nüfus kayıt defterine göre köy; Sivas Eyaleti Bozok Sancağı Gedikçubuk Kazasına bağlı Sarban köyü olarak kayıt altına alınmıştır. Köyün ismi zamanla Sarvan / Savran / Sevran biçimlerinde söylenmiştir. En sonunda da Sarıkavak olarak değiştirilmiştir. Sarvan, şu an Gürcistan toprakları içerisinde kalmış olan Karapapak Türklerinin yoğun olarak yaşadığı Borçalı Bölgesinin eski adıdır. Köyün nüfusu 93 Harbi sonrası sonrası gelen göçlerle tamamen değişmiştir.

Sarıkaya

Köyün ilk adı "Kürtaraposman" köyüdür daha sonraları değişikliğe uğrayarak ve kısaltılarak "Kürtler" köyü denilmiştir. 1956 yılında önce "Şirinkaya" adı ile değiştirilmek istenmiş daha sonra köy girişinde mevcut olan volkanik sarı mermer yapıdaki kaya nedeniyle bugünkü "Sarıkaya" adını almıştır.

Sarıtekke

Köyün adı Sarı Abdal adlı ermişden kaynaklanmaktadır.

Muhtar Abdal (Sarı Abdal) Tekkesi

Muhtar Abdal'ın tekkesi, bu köyde bulunmaktadır. Hayatı hakkında kesin bir bilgi olmamakla beraber köyün ilk kurucusu olarak kabul edilir. Muhtar Abdal, bölge insanı tarafından Can Abdal, Abdal Baba, Kazım Can ve Nazım Can'ın kardeşi olarak bilinir. Ayrıca Hacı Bektaş Veli'nin soyundan gelen bir veli kişi olduğuna inanılır. Sarıtekke köylülerince Muhtar Abdal'ın mezarı, ziyaret veya tekke diye anılır. Kabri, kubbelidir. Türbenin bitişiğine cem evi yapılmış ve etrafı ihata duvarı ile çevrilmiştir. Türbe, yaklaşık 65 metre kare olup türbenin kuzeybatı tarafında giriş kapısından 16 metre karelik antreye geçilir. Buradan da ikinci bir kapı ile sandukanın olduğu bölüme girilir. Sandukanın olduğu yerde tek bir pencere olup zeminde kilim ve halılar serili, odanın üçte birini kaplayan sandukanın başucunda sarık ve yeşil örtü, kenarında tespih ve duvarda on iki imam resmi, ağaçtan yapılmış topuz, ziyaret taşı olan yuvarlak bir taş ve "küher" ismi verilen elenmiş toprak bulunmaktadır. Ayrıca Sarıtekke köylüleri tarafından kutsal günlerde türbeye topluca gidilerek ziyaret edilir, türbenin bitişiğindeki odada cem ayini yapılır.

Taş-Dam Efsanesi

Kaya mezarı hakkında halk kültürü içerisinde oluşmuş Taş Dam Efsanesi derlenmiştir. Evlenmelerine izin verilmeyen genç kızla oğlan kaçarak buraya sığınırlar. Kızın erkek kardeşleri gece karanlığında kılıçlarını çekerek içeriye girer ve gençleri öldürmeye çalışırlar. Sabah olduğunda birbirine sarılmış gibi duran bir kaya parçasına vurmuş olduklarını anlarlar.

Sivrialan

Ünlü halk ozanı Aşık Veysel Şatıroğlu Sivrialan'da doğmuş ve kısa süreli geziler ve görevli olarak gittiği saz eğitmenliği dışında ömrünün tamamını burada geçirdikten sonra bu köyde ölmüştür. Âşık geleneğinin son büyük temsilcilerinden olan Âşık Veysel, bir dönem yurdu dolaşarak Köy Enstitüleri'nde saz hocalığı yapmıştır. Köyde ünlü ozanın evinin düzenlenmesi ile oluşturulmuş Aşık Veysel Müzesi de yer almaktadır.

Beserek bölgesi

Sivrialan Köyü'nün yaklaşık 10 km ilerisinde bulunan bir bölgedir. Buradaki bir dağın tepesinde bir taş yığını bulunur ve yöre ahalisi burada bir yatırın olduğuna inanmaktadır. Dağın eteğinde ise yaklaşık 20-30 metre genişliğinde bir göl çukuru bulunmaktadır. Bu göl bahar aylarında kar suları ile beslenir. Köylüler bu gölün suyunun uyuz hastalığına iyi geldiğine inanırlar. Uyuz olan hayvanları bu suda yıkadıklarında tedavi olduğunu söylenir. Bir rivayete göre Veysel Karani bu bölgeden geçerken develerini kaybeder. İzlerini takip ederek onları bu gölde bulur. Daha önce uyuz olan develerin hastalıklarından kurtulduğunu görür. Beserek sözcüğü de besili deve anlamına gelmektedir. Gölün başındaki ardıç ağaçlarının kutsal olduğu kabul edilir ve bunlardan bir yeşil dal bile kesenin vücuduna kurt düşeceğine inanılır. Gül Dede ise, Beserek gölünün yanında bulunan bir ziyarettir. Tarihi eser arayıcıları tarafından Gül Dede'nin mezarının kazılıp talan edildiği söylenmektedir.

Rivayete göre Aşık Veysel gözünü kaybettiği zaman babası Gül Dede'ye gidip bir kurban keseceğini etrafındakilere söyler. Daha sonra da oğlu Veysel'i ve köyden bazı kimseleri de alarak Gül Dede'ye gider. Adak kurbanını kestiği esnada yedi deveden oluşan bir kervan gelir. Sofra hazırlandığında bir de bakarlar ki kervan falan yoktur. O zaman gelenin Hızır olduğunu anlarlar, Veysel'in gerçek gözünü değil ama kalp gözünü açtığı ise yıllar sonra anlaşılacaktır. Uyuz hastalığına yakalanıpda buraya gelme imakanı olmayan hastalara Beserek'ten götürülen bir miktar toprak ile gölün suyu karıştırılarak çamur haline getirilip uyuz olan yere sürülür. Aşık Veysel'in Beserek Dağı adlı bir türküsü de bulunmaktadır.

Açıklama: Bu bilgiler yöresel halk kültürü derlemeleri esnasında sahada elde edilmiştir. Derlemecinin görevi olduğu gibi aktarmaktır, gerçekliğini veya doğruluğunu tartışmak değildir. Aynı anlatıya bazı küçük farklarla başka akademik kayıtlarda da rastlanmaktadır.

Michael Kaloyanides'in müzik araştırmaları
Amerikalı müzik bilimci Prof. Dr. Michael Kaloyanides, 1970 yılında etnik müzik araştırması için Sivrialan'a gelmiş ve 6 ay süreyle kalmıştır. Ve pek çok fotoğraf çekmiştir.

Sultan
Hacettepe Üniversitesi tarafından yapılan araştırmalarda Sultan ve Çekem köyleri arasında 6000 yıllık izlere rastlanmış ve alan sit bölgesi ilân edilip kazı yapılması yasaklanmıştır. Eskiden köydeki evlerin kapılarının üstüne buğday demeti, boynuz ve at nalı asıldığı söylenmektedir.

Üyük
Yörede çoğu zaman "Merkez Hüyük" olarak söylenir.

Köyün adı
Merkez Hüyük köyü adını bir düzlüğün tam ortasındaki bir höyükten (küçük toprak yükseltisi) almaktadır. Günümüzde köyün çevresindeki geniş düzlükte bir höyük bulunduğunu gösteren herhangi bir toprak yığını veya yükselti mevcut değildir. Geçmişte köyün içinde birkaç dönüm genişliğinde bir alana yayılan toprak yığınından oluşan bir yükselti bulunduğu fakat zamanla üzerine evler yapılarak aşınıp düzleştiği ortasından köy içi yol geçtiği anlatılmaktadır. Mehmet Soysal (emekli öğretmen) 1957 yılına kadar bahsi geçen yığını gördüğünü söylemektedir.1998 yılına ait "Sivas İli Yüzey Araştırması" içerisinde bahsi geçse de ilçe merkezindeki "Şarkışla Kalesi" ile karıştırıldığı anlaşılmaktadır. Baştaki "Merkez" takısı ise Şarkışla'da bulunan ve aynı adı taşıyan Emlek Hüyük köyünden ayırt edilmesini sağlar.

Tarihçe
Köy halkının geçmişte şu an Konakyazı olarak bilinen esik Kanak köyünden geldiği söylenir. Gelme sebepleri ise anlatılanlara göre, köy içindeki anlaşmazlık nedeniyle kavga çıkmış ve bir bölümü Gürçayır'a bir bölümü Delilyas'a bir bölümü ise Merkez Hüyük'e göçmüştür. Köy ahalisinin bazılarının Konakyazı köyünde tapulu arazileri mevcuttur. Günümüzde genişleyen Şarkışla'nın bitişiğinde yer almakta olup bir mahalle haline getirilmesi planlanmaktadır. Köyde camız (manda) yetiştiriciliği yapılmaktadır.

Acısu Deresi
Sivas Kayseri yoluna paralel olarak akan ve pek çok su kuşu türünü barındıran dere ilçe yakınlarından geçerken aşırı kirlenmeye maruz kalmaktadır ve bu durum içerisindeki bitki ve hayvan türlerinin yok olması yönünde tehlike teşkil etmektedir.

Âşık Esme
Asıl adı Esme Şahin'dir. 1914 yılında doğmuştur. Aynı köyden Bekir Şahin ile evlenmiştir. Ancak Bekir o dönemlerde dört yıl süren askerlik vazifesini tamamlayıp döndükten kısa bir süre sonra vefat edince ikinci kez evlenmiştir. Kendisinde derin üzüntülere neden olan her konuda ağıt yakmıştır.

Hüyük'ün ovası bir büyük yazı
Yüreğimden gitmez bir ince sızı
Mevlâ'nın aşkına ayırman bizi
Arzumanım kaldı-gitti anada

Yalanı
Yörede "Yalaňu / Yalağu" biçiminde söylenir.

Âşık Yalınayak
Köyün en tanınan ozanı "Yalınayak" mahlaslı Ramazan Şimşek'tir. Asıl adı Ramazan Şimşek olan âşık 25 Eylül 1959 tarihinde doğmuştur. Yoksulluk içinde büyümüştür. İlkokul üçüncü sınıfta iken verem olan annesi ölmüştür. Babası ve ağabeyinin sürekli olarak kendisini dövmeleri üzerine çoğu zaman dışarıda yatmıştır. Köy içinde yapılacak işi olanların yanına giderek yevmiye ile çalışarak geçimini sağlamaya çalışmıştır. Çobanlık yapmıştır. Evdeki baskıya dayanamayarak Kayseri'ye gitmiş ve inşaatlarda çalışmıştır. 1981 yılında askerliğini Siirt'te yapmıştır. Terhisten sonra Sivas'a gelerek 1984'te Şükriye Hanım'la evlenmiş bu evlilikten iki çocuğu doğmuştur. Geçimini sağlamak için Gebze'ye oradan da İstanbul'a taşınmıştır. 1992 yılında yeniden Sivas'a dönerek, 2000 yılından itibaren Sivas Belediyesinde temizlik işlerinde çalışmıştır. Şiire 1985 yılında Şarkışla'lı âşık Sefil Selimî ile tanıştıktan sonra başladığı bilinmektedir. Selimî ona ustalık yapmış, şiirin inceliklerini öğretmiştir, Yalınayak mahlasını almasını kendisi şöyle anlatmıştır: "Bir mecliste dinlediğim deyişin sahibinin kim olduğunu, nerede bulabileceğimi sordum. 'Sivas'ta' dediler, sora sora buldum evini, öylece bağlandım kaldım. 'Yalınayak' mahlasını kendim başıma sardım. Selimi ustamın yanına gittim, evliyaların yalınayak gezdiklerini, ezalar çektiklerini okuduğumu söyledim. Ustam da, 'adın Âşık Yalınayak olsun,' dedi." İyi derecede saz ve kaval çalmaktadır ve şiirlerini de çalarken söylemektedir. Şiirlerinin sayısının 300'den fazla olduğu tahmin edilmektedir.

Yapracık
Köyün etrafı tamamen dağlarla çevrilidir ve su kaynakları yönünden çok verimlidir.

Yeniyapan
Karaçay-Çerkes Özerk Cumhuriyeti sınırları içerisinde kalan Abaza topraklarından göç etmek zorunda kalarak Anadolu'ya gelen topluluklar tarafından kurulmuştur. Abaza dilinin Aşkaruwa lehçesini konuşurlar.

YAKIN ÇEVRE

Akkoca (Yıldızeli)

Akkoca (veya Akçakoca) adlı efsanevi kişinin yattığına inanılan mezar bulunmaktadır. Kendisinin Muhammed Peygamber'in soyundan geldiğine dair Orhan Gazi tarafından verilmiş bir berat bulunduğu da kayıtlara geçmiştir. Asık suratlı karısının misafirlere saygısızlık ettiği için güvercin kılğında gelen Hacı Bektaş-ı Veli tarafından taş kesildiği anlatılır. İnanışa göre Akkoca adlı eren Horasan'dan kardeşleri ile birlikte gelmiştir. Yöredeki inanışa göre köyde türbeden daha yüksek yapılan evler, binalar çökermiş, bunların bazılarının enkazı ibret olsun diye kaldırılmazmış. Türbesinin yakınında adak yeri vardır.

Davulalan (Yıldızeli)

Köyün isminin nereden geldiği hakkında çeşitli görüşler vardır. Birinci görüş şudur: Köye ilk gelindiği zaman etrafı hep ormanlıkmış. Yalnız bu ormanlık alanın tam ortasında, içinden su çıkan boş bir alan varmış. Bu boş alan rüzgar vurduğu zaman davul gibi ses çıkarırmış. İşte bu sesten dolayı buraya, Davulalan demişlerdir. Kürebaba tepesi Bozdağlar üzerindedir ve burada evliya mezarı olduğuna inanılan bir taş yığını vardır. Davulalan ve Canabdal (Şarkışla'ya bağlı) arasındadır. (İki köyün arası 14 km kadar olup araçla yaklaşık yarım saatte Davulalan köyünden Kürebaba yatırına ulaşılabilir.)

Merkez Sarıkaya (Yıldızeli)

Köyün kuzey yönünde, Merden yolu üzerindeki tarlaların ortasında tek, büyük bir kaya kütlesi bulunmaktadır. Bu kayanın meteor mu, su çekilmesi-çözülme yoluyla ortaya çıkmış bir kaya mı olduğu hakkında kesin bilgi yoktur. Merkez Sarıkaya, adını, köyün kuzeyinde yer alan bu tek "sarı" kayadan almıştır. Şarkışla'ya bağlı bir köy ve Yozgat'a bağlı bir ilçenin de "Sarıkaya" adını taşıması karışıklığa yol açtığından kaymakamlığa verilen bir dilekçeyle köyün adı "Merkez Sarıkaya" olarak değiştirilmiştir. Köyün ilk yerleşimi, bugün "Ayınözü" denilen, köyün güneyinde bulunan yaylanın eteklerinde, ırmak kenarı boyunca uzanan bölgededir. Köyün yaşlıları, bu bölgede daha önce bir Ermeni köyünün kalıntısı olduğunu anlatmaktadırlar. Göç sonucu olan ilk yerleşimde yedi hane bulunduğu söylenmektedir ("Eskiköy"). Bugünkü köy alanına göre daha ılıman ve verimli bir bölge olan Aynözü'nden neden yeniden göç edildiği hakkında açık bilgi yoktur. Ancak, gerek ilk yerleşimde, gerek sonradan yapılan göçlerde, çok eski dönemlerden bu yana Anadolu genelinde ve bölge özelinde güdülen "iskan politikaları"nın etkili olduğu düşünülebilir.

Colü Baba Yatırı

Colü Baba (veya Coğlü Baba) bu köyde yaşamış bir kişidir. Rivayete göre her gün atına binip köyü gören bir tepeye çıkarmış. Bu tepenin başında oturarak saatlerce düşünürmüş (tefekküre dalarmış). Günlerden bir gün yine tepeye çıkmış, sonra da yumruk büyüklüğündeki taşları toplayarak yığmış ve böylece mezar yerini belirlemiş, sonra da orayı temizlemiş. Köye döndüğünde gördüğü kişilere, "Yarın ben öleceğim, beni bu tepeye gömün" demiş. Gerçekten de o gece ölür ve ertesi gün vasiyet ettiği yere defnedilir. Yöredeki yaygın inanışa göre ölümünden sonra da mezarını temizlemeyi sürdürmektedir ve atının ayak izleri de her sabah mezarının çevresinde görülür.

* Şarkışla'ya bağlı Alaman köyünde aynı adı taşıyan "Colü Dede" yatırı bulunur.

Nallı (Yıldızeli)
Bir rivayete göre Nallı köyünün ilk adı "Keçi Kıran" köyüdür. Bir gün bir keçinin ayağı sakatlanır ve keçinin ayağını nallarlar. Kimin olduğu bilinmiyor. Bu olaydan sonra köyün yeni adı Nallı Köyü olur ve böyle kalmaya devam eder. Köyde yaşayan iki grup vardır. Bunlardan ilk yerleşenlere "Yerli", sonradan gelip yerleşenlere ise "Karslı" denir.

Şeyhhalil (Yıldızeli)
Şeyh Halil adlı bir erenin köyde türbesi bulunur. Yakınlarda bir yerde yapılan bir savaşta düşmanlar tarafından kesilen kafasını eline Şeyh Halil mezarın şimdiki bulunduğu yere kadar yürür ve orada şehit düşer. Savaştan önce tarımla uğraşır ayrıca geyikleri tarım araçlarına koşarmış.

Yolkaya (Yıldızeli)
Köyün adının nereden geldiği ve geçmişi hakkında bilgi yoktur. Köyün eski ismi olan Çakraz ("Çarkaz" ya da "Çarkraz" biçiminde söylenişleri de yaygındır) kelimesinin değirmen taşı çarkından kaynaklandığı söylenir. 1960 yılında değiştirilerek "Yolkaya" adı verilmiştir.

Kevgir Baba Türbesi
Köyün güneyindeki yaklaşık 7–8 km uzaklıktaki bir tepenin üzerinde yer almaktadır. Eskiden kayıp olan mezarın tespiti hakkında benzer iki rivayet bulunmaktadır. Birinci rivayette Tokat'ın Zile ilçesinden Tahsildar Mehmet Efendi isimli bir kişi rüyasında Kevgir Baba'yı görmüştür. (Bazı kaynaklarda bu isim Mustafa Efendi olarak geçmektedir.) Bu kutlu kişi kendisine: "Ben bataklıklar içerisindeyim. Gel beni kurtar." diye seslenir ve köyün adını söyler. Bunun üzerine Mehmet Efendi sorarak Çakraz köyünü bulur. Rüyasında gördüğü tepeye çıkarak orada bulunan bataklığı kazdırır. Bir elinde kılıç bulunan ve sağ gözünde ok yarası olan sarı sakallı bir kişinin cesedini bulur. Bataklıktan yaklaşık on adım kadar yukarıda kazılan bır mezara defneder. Sonra oradaki bataklık ıslah edilerek bir pınara dönüştürülür. İkinci söylentiye göre ise, Tokat'ın Artova ilçesindeki bir genç kız rüya görür. Rüyada gördüğüne göre bir bataklıkta elinde kılıcı olan birisi yatmaktadır. "Gel beni kurtar, beni suyun üzerıne çıkar ve mezarımı yaptır." diye söyler. Genç kız babası ile birlikte Çakraz köyüne gelir. Orada yanına aldığı köylülerle beraber rüyasındaki tepeye çıkarlar. Burayı kazdıklarında elinde kılıcı olan birisi suyun içinde yatmakta olduğunu görürler. Kılıcını almaya çalışsalar da bunu başaramazlar, eren elindeki kılıcı bırakmaz. Sonra içlerinden birisi "Kılıcını tekrar vereceğiz" deyince kılıcı bırakır. Daha sonra genç kız ve babası Kevgir Baba'nın mezarını yaptırırlar. Kevgir Baba'yı Yıldızeli ve çevresindeki köyler ile Şarkışla'ya bağlı köylerden de insanların gelip ziyaret ettiği bilinmektedir.
İki odalı bir binanın içerisindeki mezar yaklaşık üç metreye iki metre boyutlarında üzeri toprakla kapatılmış durumdadır. Odalardan birinde mezar vardır, diğerinde ise gelenlerin oturması için minderler serilmiştir.

Süt-Oluk Efsanesi
Çakraz dağı eteklerindeki dere inanışa göre bahar aylarının başlarında süt renginde akmaktadır. Efsaneye göre çobanın biri derenin başında aşık olduğu kızla buluşur ve ona kaval çalarmış. Bunu duyan koyun ve keçiler de sütlerini dereye akıtırlarmış. O günlerden beri dere bahar aylarında hep süt akmış. (Bir yoruma göre derenin rengi erezyonla suya karışan bazı maddelerden kaynaklanmaktadır.)

Başyayla (Altınyayla)
Köyün yakınlarından Arkaşan adı verilen bir dere akmaktadır. Ayrıca bu mevkide suyunun şifalı olduğuna inanılan ve "Göz" olarak bilinen bir kaynak bulunmaktadır.

Deliilyas (Altınyayla)
Yörede "Dellez" (Deli ve Ellez kelimelerinin bileşimi) olarak da bilinir. İlyas (Ellez) adlı bir kişi tarafında kurulduğuna dair birbirine benzer üç öykü anlatılmaktadır.

Celal Oğlan Ağıdı
Yüzden fazla dörtlükten oluşan ağıdın bazı kısımları bestelenmiş ve ulusal çapta ilgi görmüştür. Celal Kulmaç adlı kişi'nin düğününe çok az bir zaman kala 1947 (kimi kaynaklara göre 1946) yılında ölümü üzerine nişanlısı tarafından günlerce okunmuştur. Derlenebilen kısım aslında söylenmiş olan ağıdın ancak bir bölümüdür. Ağıdın farklı biçimleri derlenmiştir.

İskender Dede Yatırı
Bostanbaşı denilen mevkide köyün en yüksek yeri olan bir tepenin arkasındaki bir çukurda bulunan taş yığını şeklindeki bir mezardır. Bu taş yığını ziyarete gelenler tarafından bırakılarak oluşmuştur. Ziyaretçi tarafından aile fertlerinin sayısı kadar taş koyulur

Doğupınar (Altınyayla)
Köyün adı önce Şahlı iken adı '''Doğupınar''' olarak değiştirilmiştir. Anlatılanlara göre köyün ilk yerleşik sakinleri şark (doğu) tarafından gelme oldukları için köy ilk önce “Şarklı” adını almıştır. Halk ağzında daha sonra yumuşayarak “Şahlı” denilmiştir. Doğupınar adı ise, Şarkışla’nın da Şahlı diye bir köyü olduğundan adres karışıklığını önlemek için verilmiştir. Sayıma gelen memurlar köydeki bir çeşmenin adını vermişlerdir.

Serinyayla (Altınyayla)
Eski adıyla Beydiğin olarak da bilinir.

Taşkesen Efsanesi
Efsanede bahsedilen olayın geçtiği söylenen alan Serinyayla ile Karalar (Sivas merkeze bağlı) köyü arasındaki bir yerde bulunmaktadır. Herhangi bir mezar yoktur, kutsal sayılan bir taş yığınından oluşmaktadır. Rivayete göre çok eski zamanlarda koyunlarını güden bir çoban susuz kalmış ancak çevrede bulamamış. Allah’a dua etmiş ve su bulursa kesmek için bir kara, bir de ak koç kurban adamış. Kısa bir süre sonra yakınlarda topraktan bir su kaynamaya başlamış. Kendisi ve koyunları içerek kurtulmuşlar. Ancak kurbanları kesmek yerine dalga geçer gibi bulduğu iki biti öldürmüş ve bunları adak yerine saymış. Sürüsü de kendisi de orada o anda taş kesilmişler. Uzaktan bakıldığında yanındaki köpeği ve sürüsü ile çobana benzer bir kaya yığını orada durmaktadır.

Boz Dede Yatırı
Köyünün yakınındaki Boz Dede Dağı'na adını veren bir eren olduğuna inanılmaktadır. Ayrıca her Perşembe günü civardaki diğer kutlu kişilerin de burada toplanacağı inanışı mevcuttur. Köy ahalisi burayı ziyaret eder, kimi zamanda kurban olarak koyun keserler.

Davullu Dede Yatırı

Köyün yakınlarındaki Davullu dağına adını vermiştir ve burada yatmakta olduğuna inanılmaktadır ancak herhangi bir mezar yoktur. Davula benzetilen taşların bulunduğu söylenmektedir. Köy halkının geçmişte topluca bu dağın üzerindeki düzlüğe giderek büyükbaş ve küçükbaş hayvan kurban ettikleri ve adaklar adayıp, dilekler diledikleri bilinmektedir. Davullu Dede'nin yattığı dağın zirvesi düzdür ve burada eskiden iki dilek ağacı bulunduğu söylenmektedir.

Tahtyurt (Altınyayla)

4. Murat, Bağdat Seferi'ne giderken Nisan 1638'de ordusunun köyün şu anda kurulu olduğu yerden geçerken konakladığı, köyün adının buradan kaynaklandığı iddia edilmektedir.

Yassıpınar (Altınyayla)

Bir rivayete göre köy, 1402 Ankara Savaşı sonrası kurulmuş. Üç kardeş gelmiş birisi Beydiğin (Serinyayla) köyüne, öteki Şarklı (Doğupınar) köyüne, bir diğeri de Yassıpınar'a yerleşmiş.

Aylı (Sivas-Merkez)

Köyün adı Donbak denilen dağdan ay güzel göründüğü için buraya gelenler ayı çok güzel gördükleri için bu isim verilmiştir.

Hanlı (Sivas-Merkez)

Geçmişte "Han Önü" adı verilen mevkiye kurulmuştur. Mahalli rivayetlere göre, köyün ilk kuruluş yeri olan bu mevkide büyük bir han varmış. Burası Kızılova köyü ile Hanlı arasında, tahminen 2 km uzaklıkta bir yerdedir. Köyü kuranlar burada bir süre yaşadıktan sonra ilk yerlerini terk ederek köyün şimdiki yerine gelmişler. Burası sazlıkmış. Zamanla suyu çekildikçe köy de genişlemiş. Sultan 4. Murat Bagdat seferine giderken her 10 km'de bir han yaptırmış. Bunlardan birisi de Hanlı köyüne kurulmuş, diye bir rivayet anlatılmaktadır. Halen köyün içinde eski bir han da ayaktadır. Osman Efendi adında bir kişi tarafından hayrat olarak yaptırılmıştır. Gelen geçen yolculardan hiç bir ücret alınmadığı rivayet edilmektedir. Com'un Abdullah denilen kişinin 2. Abdülhamid'in tahttan indirilmesi esnasında sarayda olduğu, bu olaya şahit oldugu anlatılmaktadır. Osmanka'gil (Osman Kahyagil) sülalesinden "Miyese Karı" adlı bir kadının efsunlu olduğuna inanılırmış. Bu kadın yılanları eliyle yakalarmış. Özellikle nazar değen çocukları bu kadına okuturlarmış. Okuduğu çocugu eliyle sıvazlayarak gönderirmiş. "Cennet Karı" adlı kadın ise halk hekimidir. Çevre ve uzak köylerden ona hastalar gelir dalağını kestirirmiş. (Sıtmadan büyümüş dalağı eski bir yöntemle tedavi ettirmek demektir, gerçekte kesme işlemi yoktur, bir tür ritüeldir. Köy arazisi içinde Çukur Pınar olarak bilinen kükürtlü su kaşıntı ve yaralara iyi gelir.

Hanlı Höyüğü

Köyün yaklaşık 2 km kadar aşağısında (batı yönü), Sivas-Kayseri kara yolundan Bedirli istikametine ayrılan yola girdikten yaklaşık 300 m kadar sonradır. Yaklaşık 250×150 m boyutlarında ve 15 m yüksekliğindedir. Doğusundan Hanlı Deresi akar. Çevresindeki tarlalarda tarım yapılması nedeniyle höyüğün etekleri tahrip olmuş ve yayvanlaşmıştır. Höyük üzerinde beş farklı alanda kaçak kazı çukurları vardır. Batı eteklerinden toprak alınmıştır. Daha çok Tunç çağı ve Roma dönemi seramik parçaları bulunmuştur.

Hayırbey (Sivas-Merkez)
Köyde derlenmesi gereken ağıtlardan birisi 1970'li yılların başında yöre köylerini haraca bağlayan ünlü eşkıya Üsük (Hüseyin) için rahmetli Alim Karabudak'ın yaktığı türküdür. Köyde halen söylenmektedir.

Kartalca (Sivas-Merkez)
Dik kayalıkların çok oluşu sebebiyle yırtıcı kuşların yaşamasına elverişli bir ortam bulunduğu için yakın tarihlere kadar kartallar ve yuvaları çok sık görüldüğü için bu ad verilmiştir. Başka bir rivayet göre ise Kayabaşı olarak bilinen bu kayalıklarda Kartal Baba isimli bir evliyanın mezarı bulunduğuna dairdir.

Dikkulak Mezarı
Literatüre Kartalca Nekropolü olarak geçmiştir. ("Nekropol", yaklaşık olarak "Kabristan" manasını karşılayan Yunanca bir sözcüktür.) Köyün 200 m kadar güneydoğusunda, yüksek bir kayalık bir tepe üzerindedir. Kartalca Köyü ile Kartalca Nekropolü arasında Üsgülüç Çayı akmaktadır. Nekropol kayalık tepenin neredeyse tamamını kaplamaktadır. Batı ucunda bir tümülüs vardır. Mezar kalıntıları düzgün blok taşlardan oluşmaktadır. Tümülüs kaçak kazılarla tahrip edilmiştir. İçerisindeki büyük taş bloklardan oluşan mezar odası açığa çıkmıştır. Nekropolün Roma-Bizans döneminde kullanıldığı tahmin edilmektedir. Tepe üzerindeki tek başına duran mezar ise 1950'li yıllarda vasiyeti üzerine oraya gömülen "Dikkulak" lakaplı bir köylüye ait olup eski buluntularla bir bağlantısı yoktur.

Koyuncu (Sivas-Merkez)
Köyün yakınlarında kara yolunun karşı tarafında Hünuğu Tepesi ve Kavlak köyü yakınlarına doğru yine kara yolunun karşısında Koyuncu Höyüğü bulunmaktadır. Hünuğu Tepesi de bir höyük olup alt kısmında gözle rahatlıkla görülebilen kaçak kazı izleri vardır. Koyuncu Höyüğü ise düz arazi içerisinde bir tepe görünümündedir.

Eğerci (Gemerek)
Daha önceleri burası sazlık, bataklık bir yermiş. Sivrisinek yüzünden burayı kimse uzun zaman mesken tutmamış. Efsaneye göre kimsesiz bir adam buraya gelip yerleşmiş. Kayseri'ye giden yolcularla tanışmış, adam laf olsun diye derdini anlatanlara çok mantıklı ve faydalı tavsiyelerde bulunuyormuş. Halk, kısa zamanda Eğerci Baba'nın ününü duymuş. Sırf yolculuklarında değil, diğer zamanlarda da ziyaret etmeye başlamışlar. Eğerci Baba kesin konuşmazmış. Şöyle yap... Böyle yap... demezmiş; "Eğer şöyle yaparsan Eğer böyle yaparsan...." diye konuşurmuş. Zamanla ziyaretler yerleşmelere dönüşmüş ve köy oluşmaya başlamış. Yeni nesil, "Eğer..." diye söze başlayan adamın asıl adını unutmuş ve Eğerci Baba, demeye başlamış. Zamanla genişleyen yerleşim yeri de Eğerci Baba'dan dolayı Eğerci adını almış.

Eskiyurt (Gemerek)
"Boz Armut" ve "Çamlı Ziyaret" gibi mekanlarda yöre halkı tarafından kutsal olarak kabul edilen ağaçlar bulunmaktadır.

Karagöl (Gemerek)
Köyde gerçekte bir göl yoktur. İsim tamamen bir benzetmeye dayalıdır. Günümüzde köyün içinde yer alan Ermenilerden kalma dört oluklu Büyük Çeşme'nin gölcük halinde birikmesi sonucu sazaklık ve bataklık oluşturması nedeniyle bu isim verilmiştir. Diğer bir olasılık ise köyün çayırlığının çok zaman önce bataklık olması nedeniyledir. Köyde geçmişte Ermenilerle Türklerin birlikte yaşadığı bilinmektedir. Köydeki ilkögretim okulundan diploma alan Ermeni vatandaşların evrakları kayıtlarda mevcuttur. 1926 yılında Yugoslavya'dan gelen Boşnak kökenliler iskan hakkıyla köye yerleşmişlerdir. 1936 yılında Romanya'dan (şimdi Bulgaristan sınırları içerisinde bulunan bir bölgesinden) 80 hane göçmen (muhacir) iskan edilmiştir.

Karaözü (Sarıoğlan)
1953 yılına kadar Sivas'ın Şarkışla ilçesine bağlı olan Karaözü, bu tarihten sonra Sivas'ın Gemerek ilçesine, 1978 yılında ise yapılan halk oylaması ile Kayseri'nin Sarıoğlan ilçesine bağlanmıştır. Köye ilk yerleşen ahaliye Hüsneliler adı verilmektedir, ancak bahar ve güz dönemlerinde göçerlerin sürekli yaptıkları yağmalar nedeniyle bunlar 1700'lü yılların sonuna doğru burayı topluca terketmişlerdir. Yeni gelen topluluklarla köyün yeniden kuruluş tarihi ise 1799-1800 olarak tahmin edilmektedir.

Köyün adı
Karaözü köyünde "Tohum Pınarı" ve "Memiş Pınarı" adlarını taşıyan iki büyük çeşme bulunmaktadır. Bunların suları aşağıdaki dereye doğru akarlarken gölgeli bir görüntü oluştururlar. O nedenle de bu sulara "Karaca Öz" adı verilmiştir. Topraktan (karadan) çıkan su akıntısı anlamı da mümkündür. ("Öz" kelimesi özellikle İç Anadolu'da dere, ırmak, akarsu anlamlarında kullanılır.)

Şahruh Köprüsü
Şahruh Köprüsü, Karaözü köyünde yer alan tarihi bir köprüdür. Köprünün yapım tarihine ilişkin yazılı bir bilgi yoktur. Fakat 1538 yılındaki onarımına ilişkin bir kitabe mevcuttur. Köprünün sol taraftaki üst korkuluk taşlarının arasında genişçe ortası oyuk bir taş vardır. Bu oyuk yaklaşık olarak bir insan sırtını içine alacak genişliktedir. "Kulunç Taşı" denilen bu yere insanlar sırtlarını dayarlar ve yeli (sancıyı, ağrıyı, sızıyı) aldığına inanırlar. Oturarak kuluncunu bu taşa dayayanlar sırtlarını sağa sola oynatarak tedavi olduklarını söylerler. Ayrıca buraya sırt verilerek dilek tutulması da yaygındır (niyet taşı amacıyla). Bu taş tam kıbleye karşı durmaktadır ve geçmişte mihrap olarak kullanıldığı da bilinmektedir. Göçebe topluluklar ve köprüden ya da yakınlardan geçen diğer yolcular namazlarını toplu halde burada kılarlarmış. Özellikle Cuma günleri gelip geçenler ve bitişiğindeki handa konaklayan yolcular, bu taşın karşısına geçip namaz için saf tutarlarmış. Köprünün beratlı (imtiyazlı, özel niteliği bulunan) olduğuna inanılır. (Şeyh İbrahim adına yapımış olan Zaviye zamanla yıkılınca taşlarından bir han inşa edilmiş ancak daha sonra o da yıkılmış.)

Su değirmenleri
Karaözü köyü Kızılırmak vadisinin doğuya bakan yamacında yer almaktadır. Hemen alt tarafından bir dere akmaktadır. Karaözü ahalisi bu dereye bir isim koymamıştır. Genelde "Aşağı Dere" tabiri ile tanımlanmaktadır. "Yukarı Dere" ise doğal bir akarsu olmayıp Karaözü'ndeki değirmenleri döndüren, insan eli ile yapılmış su kanalıdır. Geçmişte Aşağı Dere'nin suyunun neredeyse tamamının gerektiğinde bu kanala aktarıldığı bilinmektedir.

Karaözü’nde kanalın suyuyla çalışan üç adet değirmen sosyal hayatın ve coğrafi konumların en önemli belirleyicileri arasındadır. Bunların adları; “Yukarı Değirmen”, “Orta Değirmen”, “Aşağı Değirmen” şeklindedir. Bunlardan başka Şahruh Köprüsü'nün kuzeybatısındaki “Tahir Efendi Değirmeni”, Tereli’de “Kaya Değirmeni” denilen iki farklı değirmen, "Kadir Kahya’nın Değirmeni" ile Kel Tepe eteğindeki "Kadı Halil Değirmeni" de yine geçmişteki değirmenlerin en önemlileridir.

Dereyurt (Akdağmadeni)
Köy birbirine yaya olarak bir saatlik mesafede bulunan Sıtma ve Dereyurt köylerinin bir muhtarlık altında birleşmesi ile meydana gelmiştir. Çok eskiden birisi Sıtma hastalığına yakalanıyor ve rüyasında bir çeşme görüyor. Rüyasına giren kutlu kişi gidip o köydeki sudan içerek yıkanmasını söylüyor. Söylenileni yaparak bahsedilen köyü ve çeşmeyi buluyor. Hastalıktarn kurtulunca herkes çeşmenin suyunun şifalı olduğunu anlıyor ve çevreden insanlar Sıtma hastalığından kurtulmak için buraya gelmeye başlıyor. Böylece köyün adı da Sıtma kalıyor.

Baharözü (Ulaş)
Ulaş ilçesinin kuzeybatı kesiminde, ilçe merkezine 20 kilometre uzaklıkta bulunan Baharözü köyünün eski ismi, Buğayırözü'dür. Eskiden bu bölgede ormanlık alanlar mevcut olup Kangal, Ulaş, Şarkışla ve Tonus (Altınyayla) ilçelerine yağan yağmurun bu bölgeden başlamış olduğu anlatılmaktadır. Yağmurun bu bölgede başlaması ve çok yoğun bir şekilde diğer ilçelere doğru ilerlemesi nedeniyle bu bölgeye "Buğayır özü" adı verilmiştir. Buradaki ağaçların kesilmesiyle yağmurun azaldığı tespit edildiğinden yöre halkınca buradaki ağaçların kesilmesi de günah sayılarak yasaklanmıştır.

Düğnük Kaya
Düğnük Kaya (Döğnük Kaya) veya Dünük Kaya (Dönük Kaya) yöredeki farklı söylentilerde bahsedilen bir yerdir. Özellikle taş kesilme efsanelerinde adı geçer.

Anlatılanlara göre çobanın biri dağda susuz kalınca Allah'tan yardım ister ve iki koyun adakta bulunur, bunun üzerine kaya yarılarak içinden su çıkar. Ancak çoban adaklarını yerine getirmez üstelik onlara karşılık iki pire öldürerek dalga geçer. O anda kendisi ve sürüsü taşa dönüşürler. Geçmişte bu yerde adak kurbanlarının kesildiği ve dilek tutulduğu bilinmektedir.

Gelin Kayası etrafında evlenen kızların döndürülerek dilek dilemesi eskiden sık rastlanan ama artık uygulanmayan bir gelenektir.

Topak Kaya
Efsaneye göre genç bir kız yün eğirerek halat yapıp bu kayayı sırtına alarak bulunduğu yere getirmiştir. Burada eski bir yerleşim yeri olduğuna dair bulgular elde edilmiştir.

Ek-1:

Yedi Kardeşler Efsanesi

Şarkışla yöresindeki değişik mezarlarda yedi kutlu erenin yattığına ve bunların birbirleri ile kardeş olduklarına inanılmaktadır. Pek çok köyde ve ilçe merkezinde bu kutlu kişilere ait kabirlerin nerelerde olduğuna dair farklı rivayetler bulunmaktadır. Yaygın olan inanışa göre yedi kardeşin Şarkışla'nın birbirinden uzak denebilecek oldukça farklı köylerindeki türbelerde yatmakta olduğudur. Ancak aslında yöredeki tespit edilebilmiş olan yatırların sayısı yediden çok daha fazladır. Bu nedenle yedi kardeş olarak tabir edilen evliyaların hangileri olduğunu kesin olarak tespit etmek de neredeyse imkansızdır. Bir rivayete göre Ahmet Yesevi'nin yedi öğrencisi fetih için buralara kadar gelmişlerdir. Karababa yatırı Elmalı ve Kazancık köyleri arasındaki bir tepede bulunmaktadır. Diğer en önemli yatırlardan birisi ise Kızılcakışla köyü yakınlarındaki Ağbaba olarak tanınır.

Karababa Türbesi

Mezar Turna Dağı'nda bulunmaktadır. Karababa Türbesi, Kazancık köyü ve Elmalı köyü arasındaki oldukça yüksek bir tepenin üzerinde yer almaktadır. Bu tepeye de "Kara Baba Tepesi" adı verilmiştir. Kazancık köyü de dağın yamaçlarında kurulmuştur. Yedi kardeşlerden ikincisi olduğuna inanılmaktadır. Yakınlarındaki bölgede başka ardıç ağacı bulunmamasına karşın Karababa'nın çevresi ardıç ağaçlarıyla doludur. Yörede bu ağaçları bizzat Karababa'nın kendi elleriyle diktiğine, bu nedenle ağaçlardan bir dal bile koparan kişinin başına büyük musibetler ve felaketler geleceğine inanılır. Bir rivayete göre ise savaş esnasında Karababa'nın başı kopar, bunun üzerine başını kolunun altına alarak vuruşmaya devam eder. Savaş bittikten sonra bir kolunda başı olduğu halde diğer eliyle mezarını yapmak için taş toplamaya başlamıştır. Taş toplarken kesik başından damlayan kandamlalarından ardıç ağaçları büyümüştür. Bugün Karababa mezarının üzerinde ardıç ağaçları bulunmaktadır ve bunlar kutsal kabul edilirler. Toplayarak mezarı için yığmış olduğu taşlar da kutsaldır. Başka bir söylentiye göre bir savaşta buradaki ağaçlar devrilmiş ancak savaş bitince bir gecede eski haline dönmüşlerdir. Türbenin güney batısında bulunan bir taş üzerinde at nalına benzer izler yer almaktadır. Rivayete göre; Ahmet Yesevi'nin yedi öğrencisi fetih için buraya gelirler. Bizanslılarla yapılan bir savaşta bunlardan birisi düşman tarafından sıkıştırılınca arkadaşlarından birisini yardıma çağırır. Yardıma gelen arkadaşının şahlanan atı bir tepeden diğerine atlamış ve nal izleri taşın üzerine geçmiş. Yöre halkından edinilen bilgilere göre Kazancık köyünden birisi yaptığı inşaat için taş bulamayınca bu yatırın çevresindeki taşları alıp götürmüş, ancak ertesi sabah kalktığında yapmış olduğu ağılın duvarlarının yerinde olmadığını, sadece çatısında kullanılan ağaç ve tahtaların yerde durduğunu görmüş. Daha sonra gidip baktıklarında taşların tepedeki yatırın çevresindeki eski yerlerine götürülmüş olduğunu anlamışlar. Anlatılan başka bir söylentide, defineciler türbenin etrafındaki kaya parçalarını uçurumdan aşağıya yuvarlarlar. Ertesi sabah geri geldiklerinde kazdıkları çukurun kapanmış olduğunu ve kaya parçalarının da yerlerine dönmüş olduğunu görürler. Şifa bulması için getirilen hasta türbenin yanında bu iş için ayrılmış bir yere yatırılır ve uyanıncaya kadar öylece bırakılır. İnanışa göre hasta, rüyasında Karababa adlı evliyayı görürse şifa bulur. Ayrıca bu mezarın yanından akan suyun da kutlu olduğuna inanılır. Ziyaret için gelen insanlar bu sudan abdest alır ve mümkünse yıkanır. Gelemeyenlere ise bu sudan götürülerek içirilir. Mezarı çevresini örten taşların büyük bir kısmı bazalttır. Asfaltsız, sadece yol bakım araçları ile düzeltilmiş ve dolambaçlı toprak yollardan ulaşılabilmektedir.

Derleyen: Deniz Karakurt

Kayıtlara göre çok yakınlarda (karayolu ile 14 km, kuş uçuşu 8 km mesafede) bulunan Elmalı köyünde de yine Karababa'ya ait olduğu söylenen bir türbe daha olduğu sonucu çıkarılmaktadır. Ancak dağın arka tarafında kalan Elmalı köyündeki bahsi geçen bu yer, aslında çok büyük olasılıkla yanlış anlama sonucu başka bir yatıra ait farklı bir mezar sanılmıştır. Oysa ki, iki köy dağın farklı yönlerinde kaldığı ve etrafından karayolu ile dolaşıldığında belirli bir mesafe katedildiği için gerçekte yöre halkı tarafından aynı yerden bahsedildiği anlaşılamamıştır.

Şarkışla'da "Karababa" adını taşıyan diğer dağ ve tepelerle karıştırılmamalıdır. Benzer efsanelerin anlatıldığı en yakın bölge Beyyurdu köyünün 4 km batısında ve Sivrialan köyünün 7 km güneybatısında kalan "Karaba Dağı" ve bu dağın uzantısı üzerinde Sivrialan'a 9 km uzaklıkta batı tarafındaki "Karababa Tepesi" olarak tespit edilmiştir.

Ek-2:

Hitit Tören Baltası

Hitit Tören Baltası adıyla kayıtlara geçmiş olan tarihi eser Şarkışla'ya çok yakın bir konumdaki Döllük Köyü'nde 1940 yılında, Kurt Bittel adlı Alman arkeolog tarafından bulunmuştur. Cambridge Üniversitesi'ne ait yayınlarda fotoğrafın Norbert Schimmel adlı bir Amerikalı koleksiyoncunun elinde bulunduğu bilgisi yer almaktadır. Fakat fotoğrafı Norbert Schimmel kendisi değil, baltayı ilk eline geçiren kişi olan Kurt Bittel çekmiştir. Alman arkeolog Türkiye'de Cumhuriyet'in ilk dönemlerinde Anadolu'nun değişik yerlerinde kazılar yapmıştır. Kesin olan şey, eseri bulduktan sonra fotoğraflamış ve bunun Şarkışla yöresinden elde edildiğine dair açıklamalarını yazarak resmi kayıt altına almış olduğudur. Ondan sonra fotoğrafla birlikte balta da büyük olasılıkla Almanya'ya gitmiştir. Almanya'daki İkinci Dünya Savaşı'ndan kaynaklanan sorunlar nedeniyle Nazi rejiminden kurtarmak için fotoğrafı Amerika'daki bir koleksiyoncuya satmıştır. Cambridge Üniversitesi kayıtlarındaki yazılarda baltanın üzerindeki figürler de ayrıntılarıyla açıklanmıştır. Örneğin aslanın sırtına binmiş olan dağ tanrısı belirleyici unsurdur. Fakat Hitit Tören Baltası'nın günümüzde nerede olduğuna dair net ve kesin bir bilgiye ulaşılamamıştır. Kurt Bittel'in bulduğu eserleri Türk Devleti'ne teslim ettiği bilinmekle birlikte bu eserin onun tarafından mı yurt dışına çıkarıldığı, ya da bir başka kişinin mi eline geçtiği yoksa Türkiye sınırları içerisinde mi bulunduğu sorusuna henüz bir açıklık getirilmemiştir. Ancak büyük olasılıkla yurtdışındadır. Almanya'nın Berlin kentinde Ön-Asya Müzesi (Vorderasiatisches Museum) envanterinde olduğuna dair bazı bilgiler mevcuttur ancak doğrulanamamıştır.

Ek-3:

Arap Dede

Sivas'ın kazası, Şarkışla'da yüksek dağların tepesinde mezarları bulunan yedi kardeşin en büyüğü olan Arap Dede yatırı, radar üssünün içindedir. Arabistan'dan geldiği söylenen bu zat, uzun yıllar bu civarda yaşamış, rivayete göre herkese şifa dağıtmış, köylülerin sevgisini kazanıp, ulu kişi sıfatına erişmiş biri, geniş ve uzun mezarını, başı sarıklı dik bir taş tamamlıyordu, nefti yeşil boyasıyla, etrafının yüksek taşlarla çevrili oluşu, bir başka gizem veriyordu. Dağın tepesinde olduğu için, mezar çok uzaklardan bile gözüküyordu. Ermiş olduklarına inanan civar köylüleri, Arap Dede için inanılması

güç efsaneler uyduruyorlardı. Radar üssü kurulurken yatırın başka yere nakli düşünülmüş bir türlü muvaffak olunamamıştı. Köylüler yılın belli aylarında buraya gelir. Çaresizliklerine derman olması için, Arap dedeye dua ederlerdi. Çocuğu olmayan kadınlar, evlenecek genç kızlar, hastalar, sakatlar, yaşlılarla, radar üssü dolup, dolup taşardı. Mezarın tüm bakımı birliğe aitti. Yatırı gözlerken, hem ürperir, hem korkar, hem de saygı duyar yanından geçerken' de besmele çekerdik. Mezarın hemen yanında verici binamız mevcut'tu. İçinde yirmi dört saat çalışan cihazlar, birde bunları kontrol eden nöbetçi erimiz bulunurdu. Bizim görev yaptığımız operasyon binası, Arap Dede mezar'ına yüz metre mesafedeydi. Sabaha karşı nöbette, uyku bastırdığında hava almak için bazen dışarı çıkardık. Mezar tam karşımızda belirir, oraya bir türlü bakmak istemezdik. O, an içimizi bir gariplik kaplar. Bu gizemi çözemez çok çabukta cihaz nöbetimizin başına dönerdik.

Yetmişli yıllar, mevsim sonbahar, iki bin rakımda rüzgâr her zaman uğultulu eser, sabaha karşı, şafak ağarmak üzere, telefon çaldı. Titreyen bir ses,
---Komutanım burayı evliyalar bastı. Ses kesik, kesik kekeliyor korku dolu. Uykulu halim gitmiş, şaşkınlık içinde beraber nöbet tutuğum yüzbaşıya,
---Efendim telefon ettiler verici binasını evliyalar basmış. O'da şaşırdı, ayağa kalktı,
---Kim o yahu, hadi beraber gidip bir bakalım dedi.
Belimizde Smith Wesson, elimizde çift şarjörlü otuz iki mermili Sten makineli tüfek alelacele operasyon binasının önündeyiz, mezar tüm heybetiyle tam karşımızda, yüz metrelik mesafe bize çok yakın gibi geldi. Yan, yana yatıra doğru yürüyoruz. Birden bire,
--- Allahüekber, Allahüekber sesiyle irkildik.
---Duydun mu?
--- Evet
Dilimiz damağımız kurudu. Telaştayız, gözlerimiz yuvalarından fırlayacak gibi, şaşkınlığımız geçmeden, binanın etrafında beyazlar içinde biri koşarak geçti. İkimizde yere atladık. Korkuyoruz.
--- Gördün mü?
--- E evet
Seslerimiz ve vücudumuz titriyor.
---Ben okuyorum Tacettin sende oku.
Bildiğimiz sureleri okuyor bitince tekrar ediyorduk.
Aynı ses daha da yükselerek
---"Eşhedüenlla ilaha illallah"
Diye uzatıyor. Beyazlar içindeki hayalet bir görünüyor bir kayboluyordu.
O, ara binanın içinden, Allah, Allah sesleri yükseliyordu. Zaman durdu. İkimizde birbirimize sarıldık. Saniyeler yıl gibi, korkudan tir, tir titriyoruz.
Kalbimiz göğsümüzden fırlayacak gibi, bilinçsizce devamlı kelimeyi şahadet getiriyoruz. Neydi nasıl bir şey yarabbi, sesimizi duy, bizi kurtar, yüce Allah'ım diye feryadı figan ediyorduk. Gözlerimizi kapattık. Çaresizlik içinde beklemedeyiz. Birdenbire derin bir sessizlik oldu.
---Bu kadarı yeter Selman, çok korktu, ben bırakıyorum. Diyen sese kulak kesildik. Başka birisi
---Haklısın bu kadarı kâfi ödü patladı diyerek, gülüşmeye başladılar. Sarılarak yattığımız yerden yavaşça ayağa kalktık. Bunlar bizim askerlerimizdi. Bizi görünce İkisi de toparlandı. Binadaki nöbetçide şaşkınlık ve korku içinde bizlere bakıyordu. Yüzü kireç gibi beyazlaşmış halada titriyordu.

Arkadaşını korkutmak için birisi bina üstünde ezan okuyor, diğeri beyaz çarşaflara sarınmış bir görünüp bir kaybolan hayaleti oynuyordu. İçimizi sevinç ve korkuyla karışık bir duygu kaplamış, şaşkınlık içinde birbirimize bakıyorduk. Yüzbaşı iki kafadara sabaha kadar yatırı bekleme cezası verdi. Yüzbaşıyla beraber görev yerine dönerken ve ondan sonraki günlerde' de hem korkutan hem' de komik olan bu olayı hiç konuşmuyor, sadece uzun, uzun birbirimizle bakarak gülümsüyorduk.

Tacettin Yıldırım (Emekli Hava Astsubay, 1969 yılından itibaren Şarkışla'da bir süre görev yapmış)
19 Ocak 2010 Salı

Ek-4:
Ucmuluh
"Bir ihtiyar, anasından doğduğu günden beri karnı doymayan Ucmuluh'a:
- Eğer bana bir şelek ağaç getirirsen karnını doyururum, der.
Ucmuluh, ihtiyardan duyduğu bu sözlere sevinerek ormana ağaç getirmeye gider. Ağaçları kökünden kopararak büyük bir şelek yapar. Birer ikişer tane de koltuğunun altına sıkıştırarak ihtiyarın evinin yolunu tutar. Ucmuluh'a yolda bir şeytan rast gelir:
- Bu ağaçları kime götürüyorsun, diye sorar.
Ucmuluh, ihtiyara götürdüğünü; karşılığında ihtiyarın kendisinin karnını doyuracağını söyler. Şeytan:
- Bir ihtiyar, bu devin karnını nasıl doyuracak,
diye düşünürken, sonunda gidip ihtiyara sormayı akıl eder. İhtiyar:
- Ona Besmele-i Şerifi çektireceğim, sonra da şu pilavı yedireceğim.
diyerek hazırladığı küçük bir tencere içindeki pilavı gösterir.
Ucmuluh'un Besmele çekmesini istemeyen Kör Şeytan, onun yanına giderek:
- O ihtiyar seni kandırıyor. Ben biraz önce evine gittim. Küçük bir tencere içinde sana bir avuç pilav yapmış. O pilavla kesinlikle karnın doymaz. Sana büyülü sözler söylettirdikten sonra yemeğin başına oturmanı isteyecek. Sakın o sözleri söyleme; çünkü doymadığın hâlde kendini doymuş zannedersin, diyerek Ucmuluh'u kandırır.
Kör Şeytan'a kanan Ucmuluh, sırtındaki ağaçları hırsla indirerek, doğruca ihtiyarın evine gider.
- Çabuk yemeğimi getir. Karnımı doyurup daha sonra ağaçlarını getireceğim, der,
Ucmuluh'un çok sinirli olduğunu gören ihtiyar, hiçbir şey söylemeden pilavı getirir. Ucmuluh ihtiyara, o kadar pilavla doymayacağını söyler. İhtiyar, Besmele çekerse doyacağını söyler. Besmeleyi sihirli söz zanneden Ucmuluh, her ne yaparsa yapsın Besmele çekmeyeceğini söyler. İhtiyar, güç bela ile Ucmuluh'a Besmele çektirir. Sonra ona pilavı yemesini söyler. Ucmuluh, üç gün boyunca pilavı kaşıklar ama bir türlü bitiremez. Hayatında ilk kez sofradan tok kalkar. Karnı doyan Ucmuluh, ormana giderek bir şelek ağaç getirir. Getirdiği ağaçlardan ihtiyarın bir kışlık odun ihtiyacı karşılandığı gibi kerestelik ağaçlarla büyük bir cami yaptırır."
Şarkışla ve çevresinde aşırı obur çocuklara "Ucmuluh" dendiğini, Ucmuluh'un efsaneye göre dev olduğunu, halkın bunların büyüklüğünü tarif için "Anasının karnından çıkarmak için üç ebe üç gün uğraşmış" dendiği anlatılır.

Derleyen: Zekeriya Metin, Şarkışla Efsaneleri (Yüksek Lisans Tezi),
Alıntı: Kutlu Özen, Sivas Efsaneleri, 2001 (Sayfa: 369-371)

Notlar:

1. Sivas Efsaneleri, Kutlu Özen, 2001, Bölüm: Şarkışla Efsaneleri, Sayfa: 237'de 2. Numaralı maddede "Alama'nın Ocağı" başlığında 405 – Sait Şen, Biyoloji Bölümü, 97161038, Derleme: 2000 dipnotu ile açıklanan bilgi hatalıdır. Derlemeyi yapan ya da ilk kaynakta yayına hazırlayan kişinin eksik bilgiye dayalı olarak yanlış bir yorumlama yaptığı ve bunu da doğru sanarak aktardığı anlaşılmaktadır. Alaman'ın Ocağı şeklinde düzeltilmesi gereken başlıktaki mekanın adı "Alama" değil "Alaman"dır. Elmalı köyünde şifa dağıttığına inanılan bu isimde bir ocak kesinlikle yoktur. Elmalı'da "Tekke" olarak bilinen bir kalıntı mevcuttur. Bu yerin de tanımlanan özellikler ile örtüşmediği görülmektedir. Alaman Ocağı ise aslında Colü Dede yatırı olup Alaman köyünde bulunmaktadır. Sahaya hakim olmadan yapılan derlemelerde zaman zaman rastlanan hatalara ilginç bir örnek teşkil etmektedir. Bu durumu farketmesi mümkün olmayan diğer araştırmacılar ve yazarlar da alıntıyla hatalı bilgiyi aktarmaktadırlar.

2. Sivas Efsaneleri, Kutlu Özen, 2001, Bölüm: Şarkışla Efsaneleri, Sayfa: 239'da 5. Numaralı maddede "Aysel Kız Efsanesi" başlığında 410 – Necati Demir derlemesi, Mehtap Gez, Tarih Bölümü dipnotu ile anlatılan efsane yanlıştır. Şarkışla'ya bağlı Akçakışla köyünde derlendiği belirtilen öyküye dair doğrulayıcı hiçbir bilgiye ulaşılamamıştır. Aktarılan rivayet yöreye ait değilidir. Olasılıklardan birisi çok da fazla uzakta olmayan Yozgat ili Akdağmadeni ilçesine bağlı olan diğer Akçakışla köyünde derlenmiş olanan efanenin yanlışlıkla karıştırılmış olabileceğidir.

Bu kitap 2017 yılında Deniz Karakurt tarafından hazırlanan "Şarkışla Merkez ve Köyleri İncelemesi" adlı basılmamış derleme çalışmasındaki verilerden kısaltılarak hazırlanmıştır. İçeriğin neredeyse tamamı Deniz Karakurt'un yörede gezerek yaptığı bireysel araştırmaları sonucu elde ettiği kendi bilgileri ile hazırlanmış olup, başka yerlerden yapılan sınırlı sayıdaki alıntılarda kaynaklar verilmiştir.

Kaynak belirtmek kaydıyla içeriğinin kullanılmasına, dijital veya basılı ansiklopedilerde istenilen uzunlukta alıntı yapılmasına ve internet ortamında ücretsiz olarak dağıtılmasına izin verilmiştir.

© Deniz Karakurt
Kaynak belirtmeden alıntı yapılamaz.